

www.uis.no/hhuis

Bengt Bjørnsson Hope

**Motiver og effektivitet i norsk
petroleumbistand**

Masteravhandling 2018

Avhandlingen er innlevert som del av

«Executive MBA-studiet» ved

Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger

UNIVERSITETET I STAVANGER

MASTERGRADSSTUDIUM I

EXECUTIVE MBA

MASTEROPPGAVE

SEMESTER:

Høst - vårsemester 2017-2018

FORFATTER:

Bengt Bjørnsson Hope

VEILEDER:

Professor, Dr. Jan Erik Karlsen

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Motiver og effektivitet i norsk petroleumbistand

Case Angola: bistand og business

EMNEORD/STIKKORD: Angola, kapasitetsbygging, institusjonssamarbeid, næringsutvikling, næringsfremme, Norad, Olje for Utvikling, ressursforbannelsen, petroleumssektor, petroleumsindustri, utenrikspolitikk, bistand,

SIDETALL: 93 (inkludert litteraturliste og vedlegg)

STAVANGER, 25. juli 2018

Forord

I de årene kandidaten har jobbet med dette masterstudiet har jeg tidvis tenkt en del på denne siste skriftlige delen av utdanningsløpet. At jeg skulle skrive om effekten i bistanden og bruken av spesielt næringsutvikling som et virkemiddel for å bekjempe fattigdom, har jeg visst lenge. Men det som har vært en modningsreise er hvordan jeg skulle få studert, bekreftet og uttrykt det som flere av oss med erfaring innen petroleumbistand har hatt en genuin tro på ville føre til bedre og raskere resultater enn slik vi holder på i dag.

Å endelig komme i havn med denne avhandlingen kjenner jeg samtidig på at det settes punktum for en utrolig spennende del av mitt liv. Da jeg ikke jobber direkte med bistand lenger. Det har vært mange spennende oppgaver, masse møter med nye land, kulturer, møte med en rekke spennende mennesker, både med håp og håpløshet over den petroleumsreisen de selv skal ta.

Jeg har til tider også fått føle på både skam, stolthet og ydmykhet over hvordan nordmenn bli oppfattet der ute i andre nasjoner. Det er flaut hvor lite kultur og kontekstforståelse flere innen bistanden besitter, noen vet nesten ikke hvilke land de er bedt om å reise til for å bistå, de er bare på tur betalt av skattebetalerne.

Samtidig har jeg vært utrolig stolt og ydmyk over å få jobbe med en rekke fantastiske mennesker som har lært meg utrolig mye. De er for mange til å ramse opp, men det er spesielt en som jeg har satt utrolig stor pris på å få tilbringe utallige timer, dager og reiser med; nemlig **Farouk Al-Kasim**. Det han står for og brenner for, skal vi her på berget og like mange der ute være utrolig takknemlig og stolte av å få oppleve, høre og lære av – stor respekt.

Sammendrag

I denne avhandlingen har jeg studert de mulige effektene den norske petroleumbistanden gjennom Norad sitt program «Olje for Utvikling» (OfU) har på bekjempelse av fattigdom. Videre ønsker jeg å se på sammenhenger mellom Næringsutvikling og Utviklingssamarbeid (eller Business og Bistand) for å belyse om Norad og Olje for Utvikling med stor sannsynlighet kunne fått en større effekt av det de gjør, ikke minst gjennom **hvordan** de gjør det.

Jeg har videre formulert to motsatte hypoteser om (olje)bistand versus (olje) business og vil undersøke dette nærmere på denne måten:

- 1) Bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir positive synergier
- 2) Bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir negative synergier

Analyseenheten er valgt til å primært være **Olje for Utvikling (OfU)** og sekundært **Angola** da en her finner et større innslag av norsk bistand og norske selskaper.

Avhandlingen er designet til å studere OfU og til dels Angola gjennom å se på synergier mellom næringsutvikling og petroleumbistand.

*«Det er et for strengt skille i dag mellom bistand og næringsutvikling.
Faglig sett ville det vært svært nyttig å få inn disse perspektivene.»
Sitat fra samtalepartner*

Det teoretiske ståstedet for avhandlingen vil være både internasjonalisering, utenrikspolitikk, nasjonal merkevarebygging og omdømmerisiko, samfunns- og sosialøkonomi, stimuli for økonomisk utvikling, bistand, kapasitetsbygging og statsvitenskap, politikk, krav og forventninger til lokalt innhold, teknologioverføring og samarbeidsmodeller. Det er brukt stort sett åpne og offentlige kilder, men også tilgjengelig informasjon fra de arbeidsplassene kandidaten har jobbet. Jeg har også hatt strukturerte samtaler med et knippe sentrale personer i norsk petroleumsforvaltning (som også jobber med OfU landprogrammer), norsk næringsliv, sivilsamfunnsorganisasjoner og eksperter fra petroleumssektoren i inn og utland med bred og lang erfaring fra petroleumbistand.

Gjennom arbeidet med denne studien har jeg kommet frem til følgende konklusjoner:

- Det kan se ut som om at FNs bærekraftsmål dreier norsk utviklingspolitikk i en positiv retning i form av:
 - mer krav til mottaker og større egeninnsats
 - større politisk eierskap samt økonomisk og politisk åpenhet
 - et sterkere sivilsamfunn
 - fokus på maktspredning og en velfungerende rettsstat
 - god fordeling av ressursene
 - prioritet på kapasitetsbygging, kompetanseoverføring og faglig bistand
 - å bruke bistanden slik at den også trekker på privat næringsliv for å skape arbeidsplasser
- På et overordnet nivå bør Norge i større grad legge til rette for økt handel og effektiv handelsfasilitering med våre samarbeidsland. Herunder skatteavtaler for å unngå dobbeltbeskatning.
- En vil mer stor sannsynlighet bekjempe fattigdom på en mer effektiv måte om en også

samordnet og tenkte mer helhetlig rundt næringsutvikling og jobbskaping i petroleumssektoren i samarbeid med norske petroleumsbedrifter.

- En må legge til rette for at norsk petroleumsnæringsliv som vil etablere seg i utlandet på en enkel måte får oversikt over hvilke muligheter som finnes hvor og hvor en kan gjøre en forskjell. Dette kan være tilgang til markeds og mulighetsanalyser, kartlegging av lokalt næringsliv og tilrettelegging av businessmatchmaking, risikovurderinger, oversikt over tilgang til kompetanse og arbeidskraft, infrastruktur m.m.
- Det bør i større grad fokuseres på å bygge kompetanse i de nasjonale oljeselskapene slik Norge bygget Statoil som et politisk instrument for lokal verdiskaping og arbeidsplasser.
- For å unngå rolleblandinger, kan en i større grad trekke inn konsulentselskaper (med sine erfarne eks-ansatte fra vår egen petroleumsindustri) til å bygge privat næringsliv og statsoljeselskap.
- Det bør i større grad fokuseres på petroleumsrelatert fag- og høyere utdanning for å gi denne næringen tilgang til lokal arbeidskraft
- Det er behov for å se på organiseringen av, og rollefordelingen i, norsk petroleumsbistand for å sikre enda mer effektiv bistand samt redusere byråkratiet
- Selv om OfU primært ble opprettet med formål om å hjelpe spesielt sårbare stater med petroleumsforvaltning og ikke fremme norsk næringslivsinteresser, har det klare indirekte fordeler for Norge og norsk næringsliv.
- Norge fortsetter med petroleumsbistanden gjennom OfU i Angola fordi en er redd for konsekvensene for Norsk næringsliv og Norges renomme hvis en trekker seg ut. Det er lite tro på at den innsatsen en gjør faktisk fører til noe, men en gjør ingen skade heller.
- Det er mest sannsynlig strategisk klok av Norge og ikke blande business og bistand så direkte som USA og andre land gjør. Vi oppnår sannsynligvis samme goodwill gjennom å bruke vårt gode rykte som det beste landet å bo i samt at vi har forvaltet en av de meste krevende sektorer på en slik måte at de store multinasjonale oljeselskapene må la seg styre her hjemme i Norge. Det ønsker også andre land å få til.
- Det er et klart mål at Norge vil ha en plass i FNs sikkerhetsråd for å blant annet sikre våre investeringer i bistand (1% av BNP). Med et BNP for 2016 på hele 3000 milliarder blir dette 30 milliarder. OfU programmet har et budsjett på ca. 300 millioner og fokus på myndighetene. Det ligger et stort potensial for reduksjon av fattigdom ved å rette innsatsen mer mot å legge til rette for jobbskaping og næringslivsutvikling innen

petroleumssektoren.

Mine funn støtter at petroleumbistand, slik som i Olje for Utvikling, bør kunne sameksistere med en egen norsk innsats innen næringsutvikling og næringsfremme, gjerne med navn Jobb for Utvikling. Slik vi man kunne oppnå en synergi og en økt påvirkning på bekjempelse av fattigdom og samtidig oppnå andre politiske mål. En slik konklusjon passer best på land hvor det er allerede gjort drivverdige funn av petroleumsforekomster.

Takk til bidragsyttere

Etter å ha jobbet halvsystematisk, av og på, og hele tiden ved siden av full jobb mot en master helt siden år 2000 er det veldig bra å endelig kunne sette en (foreløpig) sluttstrek for studier. Det har vært noen interessante, lærerike og til tider alt for hektiske år. I løpet av de siste 5 årene har jeg nå fullført en erfaringsbasert master kalt Executive Master in Business Administration ved Universitetet i Stavanger. Å ha brukt 18 år på dette utdanningsløpet sier vel litt om meg som person - veien er viktigere enn målet. Det har vært gøy og lærerikt å møte mange spennende mennesker med andre perspektiver på liv og lære.

En stor takk rettes til mine anonyme samtalepartnere i denne avhandlingen, dere hjalp meg å tette noen huller på teori kartet. Takk til mine nåværende og tidligere arbeidsgivere som har lagt til rette for at jeg kunne fullføre denne utdannelsen. En spesiell takk til Petrad som har både finansiert mesteparten av dette og ikke minst gitt meg kunnskapen og muligheten til å skrive om dette temaet.

Tusen takk til min gode venn og tidligere kollega Nils Henrik Fuglestad som har hjulpet meg å finne frem i skogen av trær og kommet med gode innspill, refleksjoner og minner om vårt eget arbeid med petroleumbistand.

En stor takk rettes også til min veileder Jan Erik Karlsen, han satte meg tidlig på sporet og har bidratt med gode innspill, konkrete og konstruktive tilbakemeldinger underveis.

Tilslutt; tusen takk til min kjære Tone og mine tre barn. Deres tålmodighet, fleksibilitet, pisking, motivering og støtte har vært avgjørende for at jeg har kommet i havn med dette prosjektet. Tror de er mektig lei av masteroppgaven de også og regner ikke med at jeg begynner på noe nytt de neste tiårene.

Stavanger 25. juli 2018

Innhold

1	INNLEDNING	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Avhandlingens rasjonale	3
1.2.1	Avhandlingens oppbygging	6
1.3	Hensikten med studien	6
2	TEORI	8
2.1	Bistand	8
2.1.1	Bistandshistorie	8
2.2	Norsk bistand i dag	14
2.3	Utvikling	16
2.3.1	Hva er utvikling?	16
2.3.2	Utviklingspolitikkenes hensikt	18
2.3.3	Vil vi egentlig slutte med bistanden? Det er jo god butikk?	18
2.3.4	Petroleumbistanden	19
2.3.5	Ressursforbannelsen	26
2.4	Utenrikspolitikk - er det ikke en ledig plass i sikkerhetsrådet?	29
2.5	Utvikling av Norsk petroleumsnæring	29
2.6	Caset Angola – business og bistand i skjønn harmoni?	32
2.6.1	Historie	32
2.6.2	Utvikling og status av petroleumssektoren i Angola	33
2.6.3	Norske interesser i Angola	34
3	DESIGN OG METODER	37
3.1	Vitenskapsteoretisk ståsted	37
3.1.1	Ontologiske refleksjoner	37
3.1.2	Epistemologiske refleksjoner	38
3.2	Forskningsdesign	39
3.2.1	En kvalitativ tilnærming	39
3.2.2	Forskningsplan	39
3.3	Case-studie	40
3.3.1	Vitenskapsteoretisk forankring	41
3.3.2	Troverdighetskriterier	41
3.4	Metodevalg	42
3.4.1	Datainnsamling	43
3.4.2	Dataanalysens utfordringer	44

3.4.3	Forskningsetiske aspekter	45
4	RESULTATER	47
4.1	Sammenhenger mellom utviklingspolitikken, utenrikspolitikken og næringsutvikling.....	47
4.2	Motivene bak olje for utvikling	47
4.2.1	Altruisme.....	49
4.2.2	Hjelpe sårbare stater.....	49
4.2.3	Sikre tilgang til energi og deretter utvikling	49
4.2.4	Norsk petroleumsindustri i utlandet.....	50
4.3	Endringer i bistandspolitikken	52
5	DISKUSJON	54
5.1	Hovedutfordringer.....	61
5.2	Implikasjoner	62
6	KONKLUSJONER	63
6.1	Hovedanbefaling	69
6.2	Evaluering av hypoteser og forskningsspørsmål	72
6.3	Begrensninger og muligheter	72
6.4	Fra hode til hale.....	73
6.5	Behov for ny forskning?	74
7	BIBLIOGRAFI.....	76
8	FIGURLISTE	80
9	VEDLEGG	81
9.1	Vedlegg 1: samtaleguide.....	81
9.2	Vedlegg 2: Samtykke- og konfidensialitetserklæring.....	85

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I mange land er en gått over «i en fase der vi er på vei bort fra tradisjonell bistand over til et langsiktig økonomisk samarbeid basert på investeringer, nærings samarbeid, teknologi- og kunnskapsoverføring. Norges omdømme etter tiår med bistand til ren-energisektoren, og det betydelige engasjementet fra norsk næringsliv til denne sektoren, gir et godt utgangspunkt for å danne bro mellom et tradisjonelt bistandssamarbeid og et mer likeverdig partnerskap.» (Regjeringen, 2018). Et sentralt spørsmål her blir om petroleumbistanden ved Olje for Utvikling og petroleumssektoren er klar for dette skifte?

Andre sentrale spørsmål vil være er å se om det er noe som helst positivt ved at norske petroleumsbedrifter forsøker å etablere seg i land der norsk bistand generelt, og norsk petroleumbistand spesielt, har virket over lengre tid? Er det noen spesielle dilemma knyttet til sammenblanding av business og bistand? Hvorfor gir vi fremdeles bistand til Angola? Afrikas nest største eksportør av olje og gass? Er dette avlat fordi vi henter ut så mye verdier gjennom tilstedeværelse av norske oljebedrifter? Inkludert statens eget Equinor? Ja, Angolas befolkning er en av verdens fattigste og landet er et av de mest korruperte, men gir vi bistand primært for å sikre våre egne politiske og økonomiske interesser? Er ikke bistand bare en del av de imperialistiske tradisjoner fra kolonitiden der vi også prøver å gjøre utviklingsland avhengig av de utviklede landene?

Hvilke deler av petroleumsindustrien er det som nyter mest og best av en slik «piggy backing» på bistanden og hva er verdiene av dette. Er det noen sammenhenger mellom at norsk petroleumsindustri har vært inne først, og norsk petroleumbistand kommer etter? Eller omvendt?

Internasjonal og norsk oljeindustri har i stor grad vært basert på amerikansk teknologi og kompetanse. Men med bl.a. hjelp av en rekke politiske grep har norsk leverandørindustri de siste tiår utviklet seg til å bli verdensledende innen spesielt offshore teknologi. En har i tillegg Equinor (der staten er majoritetseier) som i flere år har bygget opp en betydelig internasjonal virksomhet og trekker norske leverandører med seg internasjonalt, bevisst, eller ubevisst.

Selv om Norge (Oljedirektoratet) har gitt bistand til petroleumssektoren i en rekke land siden 80 tallet, er det de siste 15-20 årene det virkelig har tatt av. Petrad, først et prosjekt under

Oljedirektoratet, ble etablert i 1989 for utelukkende å jobbe med erfaringsoverføring innen forvaltning av petroleumsressurser. I 1997 etablerte norske myndigheter INTSOK (nå Norwegian Energy Partners), og Norad programmet «Olje for Utvikling» kom i 2005. De er begge viktige aktører for staten Norge. NORWEP sitt hovedformål er å legge til rette for internasjonalisering av de norske petroleums og energiklyngene våre. Det statlig styrte NORAD programmet «Olje for Utvikling» har som hovedformål å bygge kapasitet i utvalgte lands forvaltningsapparat for petroleum.

I tillegg har hele utenriksapparatet med de forskjellige seksjonene hjemme i Norge og ambassadene ute satt opp til å både håndtere bistanden og norsk næringsutvikling gjennom blant annet å assistere norske bedrifter som vi etablere seg utenlands. Bruker vi dette offentlige apparatet mest mulig effektivt for å bekjempe fattigdom?

I følge Olje og energidepartementet (OED) sine hjemmesider er olje og gass leverandørindustrien Norges nest største næring målt i omsetning (etter salg av olje og gass) og består av flere enn 1 250 selskaper. Industrien har utviklet seg gjennom mer enn 40 år med petroleumsvirksomhet i Norge og er i dag en høykompetent og internasjonalt konkurransedyktig industri. Ifølge en analyse utført av Rystad Energy, omsatte den norskbaserte leverandørindustrien for 527 milliarder kroner i 2014, hvorav nesten 40 % i internasjonale markeder, altså nesten 211 Milliarder.

Norsk oljebistand alene har et årlig budsjett på rundt 300 millioner kroner. Disse midlene forvaltes av olje for utviklingssekretariatet (OfU) i Norad og i styringsgruppen sitter Utenriksdepartementet, Olje- og energidepartementet, Finansdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Samferdselsdepartementet.

Norge brukte 36,8 milliarder på bistand i 2016, 33,8 i 2017 og forslaget til bistandsbudsjett for 2018 er på 35,1 milliarder (ca. 1 % av BNP).

Angola er Norges viktigste økonomiske samarbeidspartner i Afrika. Det skyldes det store, norske engasjementet i oljesektoren. Equinor har vært i Angola siden 1991 og det er her selskapet utvinner mest olje utenfor norsk sokkel.

Oljeinntekter har bidratt til at Angola har gjort store fremskritt, men landet er nå sterkt preget av økonomiske nedgangstider etter oljeprisfallet i 2014. Før oljeprisfallet utgjorde oljeinntektene 75 prosent av statsinntektene.

I perioden 2005 – 2015 har vi disse forholdstallene for Norge - Angola:

- Samlet norsk bistand til Angola – 1 mrdⁱ
- Av dette utgjorde petroleumbistand – 80 millionerⁱⁱ
- Anslått omsetning fra norske petroleumsrelaterte bedrifter (minus Equinor) – 80 mrdⁱⁱⁱ
- Equinor betaler ca. 30 mrd i skatter og avgifter årlig til Angola, det er omtrent like mye som hele det norske bistandsbudsjettet^{iv}

Med disse tallene og dette bakteppet ønsker jeg å se på sammenhenger mellom den norske petroleumsrelaterte internasjonale næringsutvikling og norsk petroleumbistand. Jeg har også valgt å se på caset Angola fordi Norge har drevet petroleumbistand her i 40 år og petroleumsnæringsutvikling i de siste 30 år. Angola er i dag fremdeles et av hovedsamarbeidslandene til det norske OfU programmet. Noen av spørsmålene jeg vil finne svar på er om denne bistanden fører til fattigdomsbekjempelse, ikke bare i Angola, men generelt der programmet er etablert. Videre vil jeg forsøke å se på hvordan en kunne fått bedre utnyttelse og effekt av dette arbeidet med å se på mulige positive synergier mellom bistand og næringsutvikling.

«Det er helt klart et stort potensial for synergier med å kople næringsutvikling og næringsfremme.»

Sitat fra samtalepartner

1.2 Avhandlingens rasjonale

Studien søker å finne svar på om en kunne, og burde utvidet den norske petroleumbistanden til å satse tyngre på å bygge lokalt næringsliv og arbeidsplasser ved å samarbeide mer med kommersielle selskaper som vil internasjonalisere seg.

Videre er det viktig å forstå bedre motivene for norsk petroleumbistand spesielt og den effekten den har på bekjempelse av fattigdom. Etter flere tiår med petroleumbistand, ble det

i <https://www.norad.no/landsider/afrika/angola>

ii <https://www.norad.no/en/front/thematic-areas/oil-for-development/where-we-are/>

iii Rystad Energy rapport til OED 31.10.2017: Internasjonal omsetning fra norske oljeserviceselskaper

iv Rapport: Norske økonomiske interesser i Angola, Menon-publikasjon nr. 26/2014

norske programmet «Olje for Utvikling» (OfU) opprettet i 2005. Etter å ha virket i 13 år må det være lov å stille spørsmål om dette har fungert etter hensikten? Har det gitt noe effekt? Kunne og burde vi gjort noe annerledes? Rett og slett har vi bekjempet fattigdom med de ca. 300 MNOK dette programmet har til rådighet hvert år.

Videre så stilles det spørsmål med hvorfor Olje for Utvikling kun støtter opp under statsforvaltningen og fire (viktige) fagområder? Det var ikke bare med dette fokuset vi selv bygget petroleumsnæringen, vi bygget parallelt opp et nasjonalt verktøy med navn Statoil som selv, og ved å slippe til norske leverandører, bygget en masse kompetanse, arbeidsplasser og verdier for Norge. Hvorfor støtter ikke OfU opp under de nasjonale oljeselskapene i de land de samarbeider med? Hvorfor setter de ikke mer krefter inn på å bygge opp under næringsutvikling for igjen å skape gode arbeidsplasser? Er det mulig og ønskelig å bruke vårt eget Equinor mer i utviklingssamarbeid? Ødelegger vi vårt omdømme da?

Er det noen flere departement som burde vært trukket inn? Arbeids, eller næringsdepartementet? Bør ambassadene, med sin lokale kunnskap og nettverk, ha en sterkere rolle i petroleumbistanden? Eller er det noen viktige skiller og roller en bør forholde seg til her? Men hvorfor gjør ikke andre deler av Norad dette da?

*«Vi vil jo ikke si at det er noe stort skille mellom næringsutvikling og næringsfremme. Det å investere og etablere seg i vanskelige markeder å skape arbeidsplasser er jo en positiv ting.»
Sitat fra samtalepartner*

Angola er valgt ut som case da dette er et land der både norsk bistand og næringsutvikling har fått mye fokus, både før og etter OfU ble etablert. Vi har gitt petroleumsrelatert bistand til Angola siste 40 år, og Equinor (først med Hydro) og andre norske selskaper har vært der siden 1991. Angola er omtrent like stor produsent av olje som Norge, men det er allikevel en av verdens fattigste og minst utviklede land. Angola er blitt Norges viktigste økonomiske samarbeidspartner i Afrika. Equinor har fått tilgang til svært betydningsfulle andeler i blokker på Angolas kontinentalsokkel. Angola er i dag det største produksjonslandet utenfor Norge for Equinor. Equinor (og andre norske bedrifter) henter ut store fortjenester fra sine aktiviteter i Angola, og en del av denne fortjenesten går til den norske stat i form av skatter betalt av de norske selskapene. Burde ikke all den bistanden og næringsutviklingen hatt en stor positiv effekt på fattigdomsbekjempelse etterhvert? Hvis ikke må det være lov å søke svar på hvorfor og hva en kunne gjort annerledes?

Denne avhandlingen skal belyse sammenhengen og synergier mellom bruken av oljebistandskroner til fattigdomsbekjempelse og verdiskapningen til norsk petroleumsbedrifter utenlands, i spesielt Angola, men også andre bistands og petroleumsland. Hvordan kan en øke effektiviteten i bistanden og bekjempelse av fattigdom, og på samme tid få til vinn-vinn løsninger med norsk næringsliv med ønske om å internasjonalisere seg? Det er viktig å søke opp både kritiske kilder til dette bytteforholdet samtidig en kan se på dette som en positiv bygging av den norske petroleums merkevare i en internasjonal kontekst. Angola og andre land er tross alt frie markeder der forretninger mellom tilbydere og kjøpere av tjenester foregår etter vanlige markedsprinsipper. Dilemma rundt dette vil også belyses.

Kan, og burde, Norske bedrifter i større grad benytte dette bytteforholdet mer strategisk og mer systematisk i sitt internasjonaliseringsarbeid? Burde det fra regjeringsnivå vært en enda tydeligere politikk der dette forholdet strategisk sett utnyttes bedre? Kan det være at også mottakerlandene også vil verdsette økt handelssamarbeid og erfaringsoverføring ved at norske bedrifter i større grad samhandlet med industrien i disse landene? Kunne en tenke seg at en felles og koordinert norsk tilnærming der myndigheter, industri og andre stakeholders gikk sammen og samhandlet på en helhetlig måte med likesinnede i partnerlandene faktisk medførte vinn-vinn og bedre resultater for alle parter? Og samtidig skulle på de aktiviteter der en må gå bilateralt for å ikke få negative konsekvenser og ødelegge vårt gode navn og rykte.

Dette ville i så fall ikke være så ulikt det mange andre land har gjort i århundrer, og fortsatt gjør den dag i dag.

OECD initiativene rundt Pariserklæringen fra 2005, Accra Agenda for Action i 2008, Busan i 2011, og nå FNs 17 bærekraftsmål og andre hendelser om bistandseffektivitet, prinsipper og kjøreregler for hvordan utviklingshjelp bør drives vil også omhandles.

Norge er med på alle disse initiativene og ønsker å være best i klassen her også. Er noe av dette spill for galleriet? Ønsker donorlandene egentlig å avskaffe fattigdom og bistanden til andre land? Er det ikke nyttig og god butikk at en har dette avhengighetsforholdet mellom fattig og rik? Er ikke dette slik verden alltid har fungert? Burde vi ikke da bare være åpne på det og si til det norske folk at gjennom bistanden så bygger vi og trykker vårt eget velferdssamfunn? Eller er det bedre at dette ikke snakkes om? Evt. bedre for hvem? Eller er det bare slik at vi driver med bistand av den gode vilje og vil bare sikre våre investeringer på over 30 milliarder pr år på en god måte. Det er jo derfor vi vil ha en plass i FNs sikkerhetsråd er det sagt fra høyeste hold.

1.2.1 Avhandlingens oppbygging

Jeg baserer meg hovedsakelig på kvalitativ metode, litteratursøk, sekundærkilder og internettsøk. Det er videre gjennomført strukturerte samtaler med sentrale personer i norsk forvaltning, Norad, Utenriksdepartementet, næringsliv og næringslivsorganisasjoner, sivilsamfunnsorganisasjoner og eksperter fra petroleumssektoren i inn og utland der de fleste også har bred og lang erfaring fra petroleumbistand. Jeg har innhentet såpass rikholdig med informasjon gjennom mine samtaler med tilhørende illustrerende poeng at de ikke alle har fått egen plass i resultat kapittelet. En del av sitatene er derfor brukt gjennom hele avhandlingen for å illustrere funn og gode poeng underveis.

Videre vil jeg studere hvordan Norge historisk sett har utviklet petroleumbistanden siste 40 år, og spesielt fra 2005 da Olje for Utviklingsprogrammet ble opprettet. Hva var motivene? Hva er det med denne oljen? Unngå ressursforbannelsen og få etablert et godt styresett er ofte svaret og det er her OfU har satt inn hovedstøtet. Men har, og hadde Norge andre motiver? Skulle det gode arbeidet OfU gjør være en døråpner for norsk industri og storpolitikk? Jeg vil også reflektere rundt hva utvikling er og hvordan vi utviklet vår egen petroleumsindustri. Det er også et tankekors at oljebistanden har vært i Angola i 40 år, norsk petroleumsindustri har vært der i 30 år, og Statoil (nå Equinor) fikk tilgang til rimelige lisenser mens landet var knestående i en borgerkrig.

Men et av hovedspørsmålene jeg prøver å finne svar på er om det ville være positivt, eller negativt at norsk bistand og norsk næringsutvikling samvirket, eller er det best adskilt?

1.3 Hensikten med studien

Hensikten med denne studien er å belyse mulige synergier og effekter rundt kopling av utviklingshjelp og næringsutvikling. Gitt suksessen i vår egen petroleumssektor her hjemme i Norge vil jeg spesielt se på Norges program Olje for Utvikling og den effekt på fattigdomsbekjempelse dette programmet har og muligens kunne ha hvis en koplet dette sterkere til næringsutvikling.

Regjeringen sier at «OfU er et utviklingspolitisk instrument, og skal ikke styres ut fra norske næringshensyn. Norske bedrifter kan imidlertid dra fordel av at OfU søker å bidra til åpne og forutsigbare rammevilkår for petroleumsvirksomheten i landene som deltar i programmet. Samarbeid med norske bedrifter om næringsutvikling for å øke lokale bedrifters og arbeidstakeres muligheter for å få oppdrag innen petroleumssektoren kan være et nyttig

supplement til OfU.» (Utenriksdepartementet, 2015). Dette kan vel ikke hindre at OfU (eller andre deler av Norad) jobber med å legge til rette for næringsutvikling og jobbskaping i samarbeidslandene slik som også Norge gjorde det gjennom de 10 oljebud med Statoil som navet? Er OfU sin definisjon av holisme for snever? Burde kanskje Arbeids- og sosialdepartementet, Nærings og kunnskapsdepartementet med sine direktorater være med i OfU for å dekke denne delen som mangler i helhetsbilde? Hva med å trekke inn vår egen petroleumsnæring, hvilken effekt på fattigdomsbekjempelse vill dette fått?

Det hevdes at OfU driver ren og ubunden bistand uten forventning om goodwill fra mottakerlandet i.f.t. etablering, kjøp og salg av norske varer og tjenester. Dette er muligens riktig sett fra de som etablerte OfU, Norads egne ansatte, og flere av de som jobber med dette programmet, men hva er den underliggende tenkning sett med øynene til UD, ambassadene, norsk næringslivsinteresser så som NHO, Norwegian Energy Partners, Equinor, Norsk næringsliv generelt? Brukes ikke den gode viljen og givergleden for alt det er verdt når en forsøker å få til business? Hva ønsker egentlig mottakerlandene? Det snakkes mer og mer om at en vil ha «Trade, not Aid?» passer denne nye lyden inn hjemme i Olje for Utvikling? Er det på høy tid å skifte gir skal vil bli kvitt all fattigdom som det så fint heter i de nye bærekraftsmålene til FN? Ja for vi vil jo være best i klassen i å følge opp disse målene? Vi vil jo ha plassen i FNs sikkerhetsråd i 2021-22? det er jo 20 år siden sist vi satt der.

I Angola spesielt finner vi tradisjonell norsk bistandspolitikk i møte med vår egen næringslivspolitik og interesser. Norge er en viktig økonomisk og politisk brikke for en kjerne av den Angolanske politiske eliten som gjennom flere tiår har bygget en stat som ligner mest på en gjennomkorrupt diktaturstat. Et av spørsmålene som da bør belyses er hvor gjennomtenkt dette er for staten Norge og vårt til nå gode rykte og renommé som bistandsnasjon? Eller er det bevisst og rå kapitalisme fra aksjemajoritetseieren i Equinor? Denne studien tar for seg Angola, men kunne også omhandlet andre land der Norsk bistand og næringsliv møtes i døra; Ghana, Tanzania, Mosambik, Kenya for å nevne noen.

*«OfU gjør at Norge får å et godt rykte og renommé i forhold til både norske utenrikssaker, men også når norske selskaper skal etablere seg.»
Sitat fra samtalepartner*

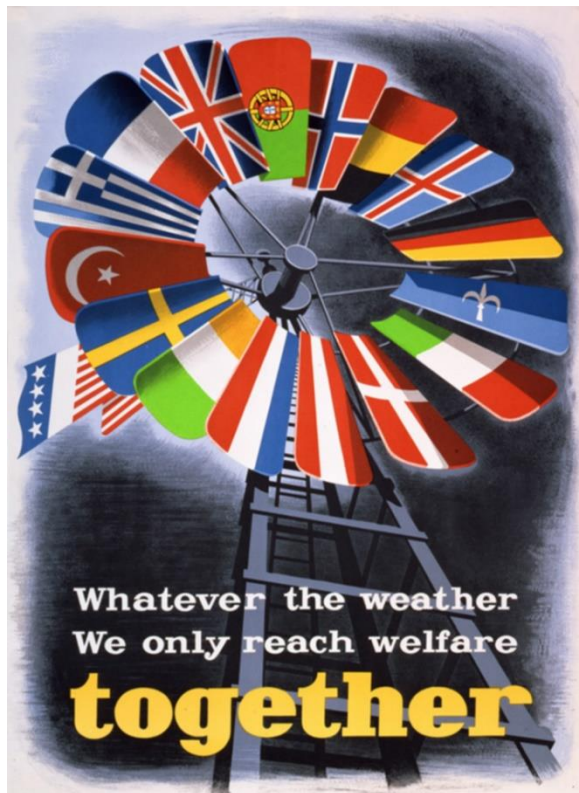
2 Teori

2.1 Bistand

2.1.1 Bistandshistorie

2.1.1.1 Den amerikanske bistandens utvikling

Marshallplanen (offisielt navn er European Recovery Program, ERP) var et amerikansk initiativ for å hjelpe Vest-Europa med gjenoppbyggingen etter andre verdenskrig. Programmet varte i

Figur 1. Promotering av Marshallplanen

fire år fra 3. april 1948. USAs mål var å gjenoppbygge krigsherjede regioner, fjerne handelsbarrierer, modernisere industrien, forbedre europeisk velstand og hindre spredningen av kommunismen. Marshallplanen krevde at handelsbarrierer ble bygget ned, en rekke forskrifter og regler ble fjernet, eller forenklet, samt at en oppmuntret til økt produktivitet, etablering av fagforeninger, og modernisering av bedriftsledelse. Det ble oppkalt etter USAs utenriksminister, George C. Marshall. Planen ble gjennomført av den nye koordineringsorganisasjonen Organisasjonen for europeisk økonomisk samarbeid (OEEC, senere OECD). Frem til 1952 kostet planer ca. 13 milliarder dollar (i dagens verdi 110 milliarder dollar).

I alt omfattet planen 17 land. Sovjetunionen og de østeuropeiske landene avsto hjelpen, dette kom til å forsterke splittelsen mellom øst og vest. Norge fikk ca. 3 milliarder kroner i hjelp.

Marshallplanen førte til et en mulighet for USA å eksportere overskuddsprodukter fra krigen samt en oppdemming av den internasjonale kommunismen. Denne formen for bunden hjelp ga USA en ide og tro på at bistand kan være god business for donorlandet selv, både i form av eksport av varer og tjenester og lån, men også gi USA stor politisk påvirkning og makt (Store Norske Leksikon, 2017).

Basert på suksessen til Marshall-planen, foreslo president Harry S. Truman et internasjonalt utviklingshjelpesprogram i 1949. Point Four programmet fra 1950 fokuserte på to mål:

- Skape markeder for USA ved å redusere fattigdom og øke produksjonen i utviklingsland
- Reduserer trusselen om kommunismen ved å hjelpe landene til å trives under kapitalismen

Fra 1952 til 1961 fortsatte programmer som støttet teknisk assistanse og kapitalprosjekter som den primære formen for amerikansk hjelp, og var en sentral del av amerikansk utenrikspolitikk.

I løpet av denne tiden etablerte USA en rekke ulike organisasjoner:

- Mutual Security Agency
- Foreign Operations Administration
- International Cooperation Administration

I 1961 signerte president Kennedy Foreign Assistance Act og opprettet USAID (USAID, 2018). Når USAID kom skikkelig i drift, vokste de internasjonale muligheter for bistand (og business) enormt. Tiden under Kennedy og Johnson-administrasjonene ble kjent som "tiåret med utvikling".

På 1970-tallet skiftet USAID fokus fra tekniske og kapitalstøtteprogrammer til de "grunnleggende menneskelige behov" og fokus på:

- Mat og ernæring
- Befolkningsplanlegging
- Helse
- utdanning
- Utvikling av de menneskelige ressurser

På 1980-tallet forsøkte USAID og bistand generelt å stabilisere valutaer og finansielle systemer. Det fremmet også markedsbaserte prinsipper for å omstrukturere utviklingslandenes politikk og institusjoner. I løpet av dette tiåret bekreftet USAID sin forpliktelse til bred økonomisk vekst, understreke sysselsettings- og inntektsmuligheter gjennom en revitalisering av landbruket og utvidelse av innenlandske markeder. I løpet av dette tiåret ble utviklingsaktivitetene i større grad kanalisert gjennom private frivillige organisasjoner, og hjelpen rettet seg fra individuelle prosjekter til store programmer.

På 1990-tallet ble USAIDs topp prioritet bærekraftig utvikling, eller å hjelpe landene til å forbedre sin egen livskvalitet. I løpet av dette tiåret fokuserte USAID utviklingsbistandsprogrammene sine til den økonomiske tilstand i mottakerlandene, noe som medførte at:

- Utviklingsland mottok en integrert bistandspakke
- Overgangsland mottok hjelp i krisetider
- Land med begrenset USAID-tilstedeværelse mottok støtte gjennom ikke-statlige organisasjoner (frivillige organisasjoner)

USAID spilte en hovedrolle i planlegging og implementering av programmer etter Berlinmurens fall i 1989. USAID-programmer bidro til å etablere fungerende demokratier med åpne, markedsorienterte økonomiske systemer og sosiale sikkerhetsnett.

2000-årene førte til større reformer for USAID og utenlandsk bistand på grunn av Afghanistan og Irak krigene i full gang. USAID ble oppfordret til å hjelpe de to landene til å gjenoppbygge regjeringen, infrastrukturen, det sivile samfunn og grunnleggende tjenester som helsevesen og utdanning. Byrået begynte å gjenoppbygge med sikte på å få mest mulig ut av sine bevilgningsallokeringer. Det begynte også en aggressiv kampanje for å nå ut til nye partnerorganisasjoner - inkludert privat sektor og stiftelser - for å utvide omfanget av utenlandsk bistand.

I dag jobber USAID i mer enn 100 land rundt om i verden med de samme overordnede målene president Kennedy skisserte for 50 år siden - fremme amerikansk utenrikspolitiske interesser i å utvide demokrati og frie markeder. Dette kommer i tillegg til ren nødhjelp etter en katastrofe eller sykdomsutbrudd.

USAID sine mål i dag er å støtte partnere til å bli selvhjulpne og i stand til å lede sin egen utviklingsreise. I følge deres hjemmesider skal de **fremme amerikansk velstand gjennom investeringer som utvider markeder for amerikansk eksport; tilrettelegge for amerikanske bedrifters forretninger utenlands** (USAID, 2018).

I mer konspiratorisk litteratur kan en også finne hentydning av at USA fortsatte med sin bistand i en mer aggressiv retning som førte til at statsledere i underutviklede land aksepterte betydelige utviklingslån til store bygge og industriprosjekter. Dette ville først og fremst hjelpe de rikeste familier og lokale eliter, i stedet for de fattige, samtidig som de sørger for at disse prosjektene ble kontrahert til amerikanske selskaper. Senere, når den økonomiske utviklingen ikke kom, og

avdragene på lånene kom, ga disse lånene amerikansk politisk innflytelse og tilgang til naturressurser for amerikanske selskaper. Denne litteraturen kritiserer utenrikspolitikken i USA og den allment aksepterte ideen om at "all økonomisk vekst er til fordel for menneskeheten, og at jo større veksten er, desto mer blir fordelene." Dette igjen kan tyde på at i mange tilfeller er det bare en liten del av befolkningen som får fordeler på bekostning av resten. Dette er også eksemplifisert ved den alvorlig store inntekstskjevheten i USAs multinasjonale selskap der de utnytter billig arbeidskraft og oljeselskapene som ødelegger det lokale miljøet.

Denne grådigheten skal da være drivkraften bak at USA ønsker å være et globalt imperium, der land får lån i Verdensbanken og USAID basert på falske og urealistiske økonomiske analyser, valgfusk, bestikkelser, utpressing, sex, kidnapping, mord og til og med invasjon (Panama og Irak). Det hevdes at USA spiller et spill like gammelt som imperiebygging, bare at det har tatt nye og skremmende retninger og dimensjoner i globaliseringsperioden (Perkins, 2004).

2.1.1.2 Kolonimaktenes utvikling av bistand

Avkoloniseringsprosessen rundt om i verden ga selvstendighet og FN-medlemskap til tidligere koloniland. Blant de største og viktigste kolonimaktene var Storbritannia, Frankrike, Spania, Portugal, Nederland og Belgia. Det portugisiske imperiet var det første verdensomspennende i historien, og det eldste og mest langvarige av de vesteuropeiske kolonirikene. Imperiet varte fra 1415 til 1999 og inkluderte bl.a. Angola.

De fleste kolonimaktene vill nødig gi slipp på sine kolonier og ofte brøt det ut kriger mot frigjøringsbevegelsene som vokste frem. Storbritannia forlot de fleste av sine kolonier uten at de ble noe særlig krig.

USA var en stor pådriver for avkoloniseringen, og de hadde både ideelle og kommersielle motiver for dette. Kolonimaktene hadde holdt alle andre land borte fra å kunne handle med andre enn dem selv. USA hadde ikke så mange viktige kolonier så det var lett for dem å gi dem opp.

Avkoloniseringsprosessen gikk ikke fort frem i årene etter 1945. FN etablerte raskt Tilsynsrådet for å overvåke prosessen og ivareta koloniernes interesser. Da kunne koloniene observeres med kritiske blikk, og nødvendig reformarbeid ble satt i gang. Allikevel ble ikke koloniene frie det neste tiåret.

I 1960 vedtok FNs Generalforsamling den historiske resolusjonen om avkolonisering, «Erklæringen om uavhengighet for koloniland og folk». Den første til at koloniene egne folk skulle overta styret av sitt eget land. I løpet av få år fikk FN mer enn 80 nye medlemsland.

Men, mange tidligere kolonier ble forlatt av kolonimakten i all hast og etterlot landene i mer eller mindre kaotiske tilstander. (Store Norske Leksikon, 2017).

Hvis en også ser på hvordan britene og franskmennene tilnærmet seg bistand etter at de måtte gi slipp på koloniene sine samt at den kalde krigen pågikk i samme periode så vil en også se klare paralleller til hvordan USA forholdt seg (og forholder seg til bistand i dag) - **et verktøy for å nå andre mål.**

I 1965 sa USAs President Johnson at den frie verden må dele på den økonomiske veksten i verden for å bekjempe tyranniet og ignoransen spredt av Sovjetunionen og Kina i den ikke-vestlige verden (Krozewski, 2015).

Det er grunn til å anta at overgangen til post-imperialistiske bistandspolitikk i Storbritannia og andre kolonimakter innebar en dynamikk mellom økonomiske forhold, krigspolitikk og søken etter ny plattform for utenrikspolitikken for å kunne opprettholde den oversjøiske utviklingen i andre land til fordel for de tidligere kolonimaktene.

Utenrikssekretær Gordon Walker, skrev i et brev til Dronningen, der han beskrev den britiske hjelpen som en blanding av humanitær interesse og opplyst egeninteresse. Han skrev at mottakerne av bistand derfor må være "godt plassert" i favør av Storbritannia. Videre skrev han at det også skulle gis hjelp til fattige land, f.eks. i Midtøsten hvor det var politisk fordel for den vestlige alliansen (Krozewski, 2015)

2.1.1.3 Norges bistandshistorie

Kristen misjonsvirksomhet i ulike deler av verden hadde visse likhetstrekk med den senere bistanden fra Norge. Sammen med å spre evangeliet, utførte misjonærer også sosialt og praktisk arbeid.

De private organisasjonene i Norge, da særlig misjonsorganisasjonen, har gitt utenlandskhjelp i mange år. Den norske misjonstradisjonen kan vi spore tilbake til det 19. århundre. Misjonærene drev en rekke skoler og sykehus, finansiert særlig i form av private gaver, men også med bidrag fra staten.

Misjonsbevegelsen var sterkt i Norge helt fra dannelsen av Det Norske Misjonsselskap i 1842. Norge hatt flere misjonærer enn noe annet europeisk land, hvis vi ser på forhold til folketallet. Misjonen ga ved siden av evangeliseringen, overføringer av penger og fagkunnskaper til mottakerlandene. Fra 1867 var det norske misjonærer som jobbet i India, og norske misjonærer drev virksomhet i Afrika og Latin Amerika (Waage, Tamnes, & Vik, 2013).

Humanitærarbeid i andre land er en virksomhet nordmenn har drevet med før bistandshistorien begynte i 1952. Folkeforbundet ble opprettet etter 1. verdenskrig, engasjerte seg i globale helseforhold, internasjonal sykdomsbekjempelse og hungersnød. Her kan Røde kors trekkes frem gjennom sitt hjelpearbeid under krigen, samt den norske mannen Fridtjof Nansen med sitt humanitære arbeid (Simensen, 2003).

Da Folkeforbundet ble opprettet etter 1.verdenskrig ble Nansen Norges førsterepresentant til Forbundet, og med Nansen i spissen grep de tak i flyktning problematikken. Gjennom «Nansen-passet», som ble anerkjent av 52 land, reddet Nansen tusenvis fra forfølgelser og nød ved at de kunne brukes som identifikasjonspapirer til flyktninger. Da Folkeforbundet avsluttet sitt arbeid for krigsfanger, var mer enn 450 000 fanger blitt utvekslet gjennom Nansens apparat. (Thyvold, 2011)

Med hva med bistanden i tiden etter 2. verdenskrig? Er det grunn til å tro at ikke lille Norge også hadde de samme målsetningene med bistanden som de allierte vennene sine? Er vi mindre opptatt av oss selv og vår egen økonomisk utvikling og mer opptatt av å hjelpe andre i første rekke? Eller utviklet vi vår egen variant av bistanden som gavnet Norge på andre måter? Vi hadde kanskje ikke det samme behovet for å få tilgang til prisgunstige naturressurser for å holde industrien vår i gang på samme måte som USA, Storbritannia og Frankrike. Hva skulle vi gå for? Vi hadde jo lange tradisjoner innen misjonsarbeid og humanitært arbeid. Skulle vi bli kjent for å være best på fredsarbeid kanskje? Eller bare være best på å hjelpe andre? Hvilket forbilde skulle vi ha? USA? Storbritannia? Andre? Skulle vi kanskje prøve å være et forbilde for andre selv?

Vi kan kanskje si at vår moderne bistandshistorie begynte i juni 1952 da det statlige bilaterale utviklingssamarbeid startet med Stortingets opprettelse av Fondet for hjelp til underutviklede land. Fondet ble også kalt Indiafondet. Det ble videre opprettet et teknisk bilateralt bistandsprosjekt til utviklingslandet India som skulle vare i de neste 20 år. Da var Norge det andre landet i verden, etter USA, med et eget nasjonalt bilateralt bistandsprogram til et utviklingsland (Waage, Tamnes, & Vik, 2013)

I 1963 ble det norske fredskorpset opprettet og vi tok enda et nytt steg innen bistand til utviklingsland. På verdensbasis var Norge også raskt ute med å opprette Fredskorpset (Vetlesen, 1987). Fikk Norge inspirasjon fra USA til å lansere de to forskjellige bistandsprosjektene? Da den amerikanske presidenten Harry S. Truman i 1949 lanserte det første nasjonale bilaterale bistandsprogrammet sitt skulle det løfte folk i utviklingsland ut av fattigdom ved hjelp av teknisk bistand fra USA. Denne ideen falt i god jord hos ledende arbeiderpartipolitikere i Norge. En annen idé Norge fant inspirerende kom fra John F. Kennedy. Han lanserte ideen om Fredskorps i 1960, som også skulle arbeide for å bedre levestandarden i utviklingsland. Begge disse initiativene ble lansert i USA og deretter også initiert av Norge.

Direktoratet for utviklingssamarbeid, NORAD, ble opprettet i 1968 som et frittstående direktorat under UD. Direktoratet skulle ifølge instruksjonen «trekke opp planer for anvendelse av Norges samlede offentlige bistand til utviklingslandene og for samordning av denne bistanden». Norges egne erfaringer innen forvaltning av vannkraft, fiskeri og petroleumsressurser har preget den norske statlige bistanden gjennom 60 år og har vært en viktig del av Norads arbeid i den 50-årige historien (Tvedt, 1999).

2.2 Norsk bistand i dag

Det er først Regjeringen som presenterer sitt forslag til politikken for norsk utviklingssamarbeid for Stortinget. Dette gjøres ved å fremme forslag gjennom stortingsmeldinger og -proposisjoner. Et av de viktigste forslagene til Stortinget er det årlige statsbudsjettet. Stortinget setter deretter målene for norsk utviklingspolitikk og for utviklingssamarbeidet. Våre folkevalgte bestemmer hvilke land som skal prioriteres, og hvilke temaer og utfordringer Norges politikk skal fokusere på. Stortinget bestemmer deretter hvor mye penger som skal brukes. Med utgangspunkt i den vedtatte utviklingspolitikken, vedtar Utenriksdepartementet (UD) strategier for samarbeidet med de enkelte landene (Norad, 2015).

Utenriksdepartementets (UD) oppgave er å arbeide for Norges interesser internasjonalt. Våre interesser bestemmes blant annet av Norges geografiske plassering i et strategisk område, vår åpne økonomi, vår posisjon som kyststat og forvalter av store marine ressurser og omfattende eksport av olje og gass (Regjeringen, 2018).

Gjennom de norske ambassadene forvalter UD samarbeidet med andre land i Afrika, Asia, Sør-Amerika og Europa. UD forvalter også Norges samarbeid med andre organer og organisasjoner som FN, Verdensbanken og den norske nødhjelpen. UD er politisk ansvarlig for størsteparten av statlig, norsk bistand. Norske ambassader spiller en stor rolle i samarbeidet med utvalgte

land og regioner. Ambassadene har jevnlig kontakt med lokale myndigheter, med det sivile samfunn, med multilaterale organisasjoner og andre internasjonale samarbeidspartnere.

Ambassadene har også ansvaret for å planlegge, iverksette og følge opp det statlige, norske samarbeidet med landet (Norad, 2015).

Norad er et direktorat under UD. Norads oppgave er å sørge for effektiv forvaltning av bistandsmidlene, ved å gi faglige råd til de som forvalter bistanden. I tillegg forvalter Norad midlene som går til norske frivillige organisasjoner, internasjonale organisasjoner, forskning og næringsliv for utviklingsformål. Norad sørger også for kvalitetssikring og evaluering av prosjektene. Norad skal også formidle resultater av norsk bistand og tilrettelegge for debatt om utviklingsspørsmål (Norad, 2018).

Videre så har vi Statens Investeringsfond for Næringsvirksomhet i Utviklingsland (Norfund) og dette er et viktig verktøy i norsk utviklingspolitikk. Norfund investerer i lønnsomme bedrifter og driver med kunnskap og teknologioverføring og skal på den måten bidra til fattigdomsreduksjon og økonomisk utvikling i våre samarbeidsland (Norad, 2015).

Norad kan ikke ha kompetanse på alle mulige fagområder som er aktuelle i utviklingssamarbeidet. Norad har så oversikt over, og ofte rammeavtaler med andre fagmiljøer i Norge (både offentlige og private), men noen ganger også internasjonalt.

Det er samarbeidslandene selv som skal ha ansvaret for egen utvikling og det skal være etterspørselsbasert. Det som etterspørres fra Norge skal videre være prioritert og inkludert i de lokale myndighetenes egne planer og budsjetter. Det har vært en utvikling i hvordan bistand og samarbeid best skal foregå de siste tiårene. Det er nå mer vanlig at flere land går sammen og hjelper et land, og Norge har et mye faglig og praktisk samarbeid med flere vestlige bistandsyttere. (Norad, 2018). En trekker også mer på ressurser fra landene en hjelper, eller nabolandene.

Oppsummert: Norads hovedoppgave er å sikre at norske bistandspenger blir brukt best mulig, og å rapportere om hva som virker og ikke virker. Videre skal de gi bistandsfaglig rådgiving til Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene. De skal sørge for kvalitetssikring, kontrollere og bistå de som forvalter norske bistandsmidler. I 2016 bidro Norge med 36,6 milliarder kroner til utviklingssamarbeid.

Norad består av flere avdelinger med underliggende seksjoner og jeg vil i denne avhandlingen relatere til bare noen få av dem.

I avdeling for økonomisk utvikling, likestilling og styresett finner vi:

Seksjon for næringsutvikling gir faglige råd om næringsutvikling og jobbskaping i utviklingsland, og forvalter tilskudd til tidlig-fase tiltak til bedriftsetableringer og tiltak for å bedre rammevilkår for næringsutvikling, øke energitilgang og fremme utviklingslands internasjonale handel.

I samme avdeling finner vi Olje for Utvikling-seksjonen som ivaretar sekretariatfunksjonen for Olje for Utvikling (OfU)-programmet, med mål om å bidra til økonomisk, sosial og miljømessig forsvarlig forvaltning av petroleumsressurser.

*«Jeg har sett at på norsk side er problemene med byråkrati og treghet vel så store som hos mottaker.»
Sitat fra samtalepartner*

2.3 Utvikling

2.3.1 Hva er utvikling?

Tidlige perspektiver på måling av samfunnsutvikling la til grunn stort sett økonomisk utvikling som indikator, ledet an av Brutto Nasjonal Produkt, BNP.

Historien om fordelingen av rikdom har alltid vært dypt politisk, og den kan ikke reduseres til rent økonomiske mekanismer (Piketty, 2014).

Begrepet Menneskelig Utvikling (Human Development) vokste frem under globale diskusjoner om sammenhengen mellom økonomisk vekst og utvikling i andre halvdel av det 20. århundre. Ved begynnelsen av 1960-tallet ble det stadig sterkere røster for å gå bort fra BNP. Økonomisk vekst hadde oppstått som både et ledende mål og indikator for nasjonal fremgang i mange land, selv om BNP aldri var ment å bli brukt som et mål for velvære i et samfunn. I 1970- og 80-tallet ble utviklingsdebatten rettet mot å se utover BNP, inkludert å legge større vekt på sysselsetting, etterfulgt av omfordeling med vekst og deretter om folk hadde deres grunnleggende behov dekket.

Disse ideene bidro til å bane vei for den menneskelige utviklingsstrategien, denne handler om å utvide rikdom i menneskeliv, snarere enn bare rikdom i økonomien der menneskene lever. Det er en tilnærming som fokuserer på å skape rette muligheter og valg for alle mennesker.

Mennesker: Den menneskelige utviklingsstrategien fokuserer på å forbedre livene til innbyggerne i et land, i stedet for å anta at økonomisk vekst automatisk vil føre til større

muligheter for alle. Inntektsvekst er et viktig virkemiddel for utvikling, snarere enn et mål i seg selv.

Muligheter: Menneskelig utvikling handler om å gi folk mer frihet og muligheter til å leve liv de verdsetter. I virkeligheten betyr dette å utvikle folks evner og gi dem en sjanse til å bruke dem. For eksempel vil det å utdanne jenter bygge opp sine ferdigheter, men det er til lite nytte hvis hun blir nektet tilgang til arbeidsplasser, eller ikke har de ferdighetene det lokale arbeidsmarkedet krever. Det er grovt sett tre fundamentaler for menneskelig utvikling; det er å kunne leve et sunt og kreativt liv, være kunnskapsrik og ha tilgang til ressurser som trengs for en anstendig levestandard.

Mange andre aspekter er også viktige, særlig når det gjelder å skape de rette forholdene for menneskelig utvikling, for eksempel bærekraftig miljø, sikkerhet og menneskerettigheter, delta i politisk og lokalsamfunnet samt likestilling mellom menn og kvinner.

Når det grunnleggende er på plass åpnes det for muligheter for fremgang i andre aspekter av livet.

Valg: Menneskelig utvikling er i utgangspunktet å kunne ta mer valg. Det handler om å gi folk muligheter, og nødvendigvis insistere på at de bruker dem. Ingen kan garantere menneskelig lykke, og de valgene folk gjør er deres egen bekymring. Utviklingsprosessen - menneskelig utvikling - skal i det minste skape et miljø for mennesker, individuelt og kollektivt, å utvikle seg til sitt fulle potensiale og å ha en rimelig sjanse til å leve produktive og kreative liv som de verdsetter.

Valgfrihet er sentral: noen som velger å være sultne (f.eks. under Ramadan er ganske annerledes enn noen som er sulten fordi de ikke har råd til å kjøpe mat (Piketty, 2014).

FN har nylig kommet med en agenda for bærekraftig utvikling bestående av 17 nye globale mål som skal være retningsledende for politikk og finansiering frem til 2030. Norge, gjennom både norsk statlig bistand, norsk næringsliv og det frivillige Norge, var tidlig ute og sanksjonerte målene og ble en av de første landene med rapport til FN på fremgangen på målene.

I dag brukes Human Development Index (HDI) som indikator for Menneskelig utvikling.

Norge er rangert som nr. 1 og f.eks. Angola er nr. 150 av total 188 land i FN organet UNDP sin rapport fra 2016 (Communications Development Incorporated, 2016)

2.3.2 Utviklingspolitikkenes hensikt

De fleste indikatorer viser at verden er i en positiv utvikling. Fattigdom reduseres og stadig flere kan lese og skrive. Samtidig har vi klimaendringer, terror, krig, miljøtrusler og fattigdom som de største globale utfordringene. «Målet med utviklingspolitikken er å redde liv, bidra til økt demokratisering og realisering av menneskerettighetene, og å bidra til varig fattigdomsbekjempelse. En bærekraftig fattigdomsbekjempelse innebærer å finne både økonomiske, sosiale og miljømessige løsninger» (Regjeringen, 2018).

Alle mennesker skal ha rettigheter så som ytringsfrihet, trosfrihet og beskyttelse av privat eiendomsrett. Norge ønsker å bidra til å bekjempe vold og undertrykking, spesielt mot grupper som kvinner, barn, religiøse minoriteter, funksjonshemmede og seksuelle minoriteter. Sikre retten til utdanning, særlig for jenter er også mål (Regjeringen, 2018).

Norges utviklingspolitikk skal være kunnskapsbasert og effektiv, med menneskerettighetene og FNs bærekraftsmål som overordnet rammeverk. Norge vil fokusere på enkelte områder der Norge har spesielt gode forutsetninger for å gjøre en forskjell. Det er også viktig med en langsiktighet og vi ønsker å ivareta de områdene der Norge i dag spiller en global rolle (Regjeringen, 2018).

Det skal være høy kvalitet på norsk bistand, og målet om én prosent av BNI til utviklingssamarbeid skal fortsette. målet for bistanden må være at landene blir uavhengige av bistand på sikt. Derfor må Norad, og andre som bruker bistandspengene, bruke ressursene mer effektivt og arbeidsdelingen mellom ulike aktører må være best mulig. Samarbeidslandenes egeninnsats og eierskap til egen utvikling er en forutsetning for norsk støtte. Solide samfunnsinstitusjoner, økonomisk og politisk åpenhet, sterke sivilsamfunn, maktspredning og en velfungerende rettsstat er nøklene til økonomisk fremgang. En god fordeling av ressurser bidrar til at den økonomiske fremgangen kan komme alle til gode, også de fattige (Regjeringen, 2018).

2.3.3 Vil vi egentlig slutte med bistanden? Det er jo god butikk?

"De fin-stemte ordene brukt i utviklingspolitikken gjør mer enn å gi en følelse av retning; de gir den legitimitet utviklingsaktørene trenger for å rettferdiggjøre sine intervensjoner." George Sorel.

Driver vi med bistand (eller i alle fall deler av bistanden) for vår egen vinnings skyld? Er ikke dette god reklame for Norge, norske varer og tjenester, rykte og renomme som frednasjon, petroleumsnasjon, de snille menneskene her oppe i nord som tross alt har vært underlagt dansk kolonistyre selv i flere hundre år? Se hva de har fått til nå? Tidligere et av Europas fattigste land. De må jo være spennende å samarbeide, lære av og handle med? Vi gir over 30 milliarder over bistandsbudsjettet hvert år. Hvor mye av disse pengene havner faktisk tilbake til norske bedrifter i form av kjøp av norske varer og tjenester?

Hvor mye utgjør vår handel med de samme landene vi gir bistand? Ser vi på Angola så betalte Statoil 90 milliarder i skatt til landet i løpet av en ti års periode, mens Norge i alt til hele Afrika i samme periode har gitt mellom 40-50 milliarder kroner i bistand. Det viser med all mulig tydelighet at næringslivs satsning genererer større gevinster enn hva bistand noen gang kan gjøre (Dagbladet, 2011).

Spørsmålet kan også snus på hodet; hvor mye har Equinor (med den norske stat som majoritetsseier) og andre norske selskapet hentet ut av inntekter og betalt i skatter her hjemme i Norge i samme periode i forhold til hvor mye penger vi har brukt på bistand i Angola?

I perioden 2005 – 2015 har vi disse forholdstallene for Norge - Angola:

- Samlet norsk bistand til Angola – 1 mrd
- Av dette utgjorde petroleumbistand – 80 millioner
- Anslått omsetning fra norske petroleumsrelaterte bedrifter (minus Equinor) – 80 mrd

Dette må vel sies å være god butikk for Norge?

Det er også skrevet mer, eller mindre konspiratoriske bøker og artikler om hvordan den internasjonale bistanden er designet til å gjøre de fattige og ressursrike landene evig avhengig av den vestlige verden, da spesielt USA og Frankrike.

2.3.4 Petroleumbistanden

*«På grunn av at vi råd gir myndigheter til å ta det langsomt og styre sektoren er OfU omtalt som en forstoppelse for investeringslysten i Afrika.»
Sitat fra samtalepartner*

Det er omtrent 25 år siden Equinor (og den gang Hydro) første gang etablerte seg med olje- og gassproduksjon i Afrika. Siden da har Equinor etablert seg i en rekke andre afrikanske land, og

blitt etterfulgt av mange norske selskaper innen petroleumssektoren. Produksjonsfall på norsk sokkel har gradvis fått selskapene til å løfte blikket ut over landegrensene og flytte en større del av virksomheten utenlands. En utredning av ECON på oppdrag av Utenriksdepartementet i 2004 slo fast at Afrika var det mest attraktive markedet for norsk oljeindustri. Året etter ble det norske bistandsprogrammet "Olje for utvikling" lansert – er det bare tilfeldig? I følge de samtaler jeg har hatt så ble Olje for Utvikling opprettet med et ideelt motiv og et ønske om å hjelpe sårbare stater. Andre igjen ser klart de indirekte positive effektene dette har for Equinor og annet norsk næringsliv som har tanker om å etablere seg i utlandet.

«At vi har en god bistandsrelasjon til landene generelt kan være positivt når norske bedrifter vil etablere seg, som f.eks. i Tanzania, selv om det ikke er en direkte kopling.»

Sitat fra samtalepartner

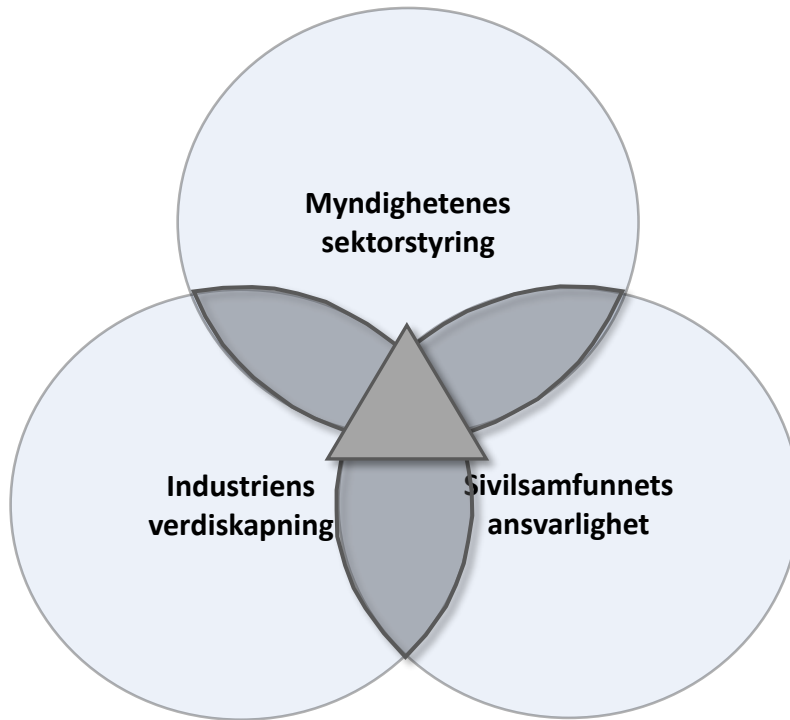
2.3.4.1 Norsk bistand til petroleumssektoren

Norge har drevet med utviklingshjelp innen petroleum siden midten av 1970-tallet. Dette var rettet mot petroleumsressursforvaltning med vekt på støtte, etablere eller forbedre juridiske og regulatoriske rammeverk, styrke de petroleumsrelaterte statlige institusjonene slik som departementer, direktorater, tilsynsmyndigheter, statlige oljeselskaper, samt drive med opplæring for samme personell. I den første perioden var det Oljedirektoratet som bisto bl.a. Tanzania, Vietnam, Portugal, Jamaica, Sri Lanka, Pakistan, Kenya. Bangladesh, Nicaragua, Namibia og Mocambique.

«Det å få selveste Norge til å bistå et land med sin petroleumserfaring må være veldig betryggende for landet.»

Sitat fra samtalepartner

I 1989 ble støtten satt mer i system ved at Petrad ble opprettet, først et prosjekt, siden en stiftelse. Kjernevirkemiddelet til Petrad var de to årlige parallelle 8 ukersprogrammene innen petroleumpolitikk og ressursforvaltning og petroleumfeltutvikling og operasjon. De to programmene tok for seg da hele oppstrømsverdikjeden og sentralt i dette var de norske erfaringene balansert ut på denne måten:

Figur 2. Roller og ansvar i bærekraftig kapasitetsutvikling

Dette er modellen bl.a. Petrad bruker for å drive med kapasitetsutvikling der gjensidig forståelse av de forskjellige roller og ansvar i sektoren skaper bærekraftige løsninger. Å dele norsk kunnskap og erfaring fra petroleumssektoren (egentlig fra alle sektorer) er basert på å forstå disse perspektivene og beskriver hvordan integrering av disse tre perspektiver genererer bærekraftig utvikling. De to 8 ukers

programmene hver høst var grunnlaget for å forstå sektoren, og ellers i året drev Petrad kapasitetsbygging hjemme hos samarbeidslandene. Også sentralt i Petrads arbeid var erfaringsoverføring i å bygge et statsoljeselskap med tilhørende nødvendige tjenester og teknologibehov, herunder lokal sysselsetting og verdiskaping.

«Jeg vet ikke om vi har tatt tilstrekkelig innover oss et statsoljeselskaps regulatoriske rolle, de er ofte en viktig del av statsforvaltningen i andre land.» Sitat fra samtalepartner

2.3.4.2 Olje for utvikling blir etablert

I 2005 lanserte den avtroppende regjering ideen om et mer omfattende program med større fokus på de økonomiske og miljømessige dimensjonene av petroleumssektoren, men allikevel basert på de norske erfaringene med å utvikle og forvalte petroleumssektoren. Den grunnleggende tenkning, var at "Olje skal være en velsignelse, ikke en forbannelse. Dette betyr at petroleumsinntekter skal brukes til å gi viktige tjenester for de mange, og ikke få lov til å forsvinne i lommene på de få; lokalsamfunn bør oppleve nye økonomiske muligheter fra petroleumsvirksomhet og ikke få miljøet sitt truet. Dette er formulert i OfUs operative mål som "økonomisk, miljømessig og sosialt ansvarlig forvaltning av petroleumsressursene som sikrer fremtidige generasjoners behov. For å oppnå denne ambisiøse agenda, ble det rettet stor oppmerksomhet til godt styresett og anti-korrupsjonsarbeid, likestilling og en sterkere stemme og rolle for sivilsamfunnet som en integrert del av OfU.

«Jeg tror hovedmotivet for OfU er å bekjempe fattigdom, men når en ser den positive effekten dette har for norsk industri så blir dette et sidemotiv som ikke nødvendigvis er feil.»

Sitat fra samtalepartner

OfU programmet er ganske forskjellig fra de fleste andre norske utviklingssamarbeidsprogrammer. Det adresserer hva som ofte er en sentral del av et lands økonomi og tilbyr bistand på viktige styringsområder bl.a. utvikling og revidering av lover, regelverk og andre rammebetingelser og dermed er en involvert i kjernepolitikk. OfU gir teknisk, men også styringsrådgivning på et felt som kan være enormt omstridt. Det kan potensielt bringe Norge i konflikt med andre aktører med store kommersielle og politiske interesser i sektoren. Samtidig har OfU vist seg å være svært populær: flere land ber om hjelp enn OfU kan dekke. For å sikre at bistandsmidlene blir brukt på en god måte er det utviklet et sett av kriterier for valg av land som skal få støtte:

- Samarbeidet må være etterspørsel basert
- Landet må være berettiget til bistand i forhold til OECD / DAC listen, eller annen finansiering må suppleres.
- Det må ha vesentlig petroleumsproduksjon eller potensiale for dette må være tilstede.
- Norsk erfaring og kompetanse må være relevant.
- Det må være et identifisert behov for kapasitets- og kompetansebygging i det offentlige petroleumsvirksomhet institusjoner.
- Landet må være forpliktet til å gjennomføre programaktiviteter med mål om å forbedre styring av petroleumssektoren.

Olje for utvikling: En norsk "modell" eller bare dele erfaringer?

OfU sier at Norge tilbyr andre land en mulighet til å lære fra de norske erfaringene med å utvikle en vellykket petroleumssektor, ikke at det finnes en "norsk modell" som kan kopieres. Dette er i tråd med Norges generelle tilnærming til utviklingssamarbeid, hvor mottaker har ansvaret for beslutninger og gjennomføring er nøkkelen til suksess. OfU hevder de også baserer sitt arbeid på "internasjonal beste praksis" og ikke bare norsk erfaring. Dette gjenspeiles blant annet i et økende fokus på Sør-Sør samarbeid. Selv ideen om at det er noen "norsk modell" blir avvist av mange i Norge, men ses av noen interessenter i partner land som et viktig verdiskapende aspekt av OfU, og faktisk er viktig for å forstå strukturen til OfU.

I denne forbindelse skal en kanskje ha i mente hva vi her oppe i nord er kjent for. Styresettet i vårt sosialdemokratiske land hører inn i en større familie sammen med de Nordiske landene og det som refereres til i litteraturen som «den Nordiske modellen» (Klemsdal, 2009). Den nordiske modellen er et begrep laget for å fange den unike kombinasjonen av fri markedskapitalisme og sosiale fordeler som har gitt opphav til et samfunn med en rekke førsteklasses tjenester, inkludert gratis utdanning og gratis helsetjenester, samt sjenerøs, garantert pensjonsutbetalinger. Disse fordelene finansieres av skattebetalere og administreres av regjeringen til fordel for alle borgere.

Tidligere finansminister, sosialøkonomen og forfatter Per Kleppe også tatt til orde for en særegen «norsk modell» basert på Norges første tariffavtale av 1907 som etter hvert førte til Hovedavtalen mellom LO og Norsk Arbeidsgiverforening i 1935 også kalt arbeidslivets grunnlov (Kleppe, 2008). Her trekker han frem at det særegne er at arbeidslivets parter har oppnådd en balanse mellom sine interesser, på basis av et avtalesystem. Dette hadde ikke vært mulig å oppnå uten sterke fagforeninger som en motmakt mot kapitalmakten. Og viser videre til at kapitalmakten har ført til store urettferdige ulikheter og inntektsfordelinger rundt i verden utenfor Norge. Videre så er velferdsstaten, med like velferdsordninger for alle, sentral del av den norske / nordiske modellen. Betydningen av ordet "modell" er viktig. Dette betyr ikke at det er statisk og i et fast system, men hele poenget er at den også er meget fleksibel og endrer form ettersom omgivelsene endrer seg.

Trekker vi det nærmere petroleumssektoren så vil jeg trekke frem tidligere ressursdirektør i Oljedirektoratet, Farouk Al-Kasim, og boken hans: *Managing petroleum resources: the «Norwegian Model» in a broad perspective*. Denne boken er mye brukt som lærebok i norsk petroleumbistand og den gir et godt bilde av hva de norske erfaringene med en vellykket petroleumssektor er (Al-Kasim, 2006).

Her sier han at de viktigste faktorer i fundamentet for god ressursforvaltning er:

- ressursbasen
- markedet
- kapasiteten

Som konklusjon sier Al-Kasim at den beste måten å få til dette er for vertslandet å skape et miljø for konkurranse, der flere oljeselskaper kjemper om å finne olje og utvikle dette på best mulig måte. Både oljeselskapene og myndighetene har viktige roller å spille. De er på mange måter komplementære, men det har uansett forskjellige mål. En gjensidig forståelse av disse

rollene og mål er det essensielle for et godt samarbeid. Samarbeid mellom myndigheter og oljeselskap, både bilateralt og i felles industriprosjekt, er nøkkelen til vellykket ressursforvaltning. De norske erfaringene viser dette med all tydelighet nødvendigheten av godt samarbeid. (Al-Kasim, 2006).

*«I bistand generelt er det mange innen institusjonssamarbeid som ikke er i stand til å overføre kunnskap på en god måte.»
Sitat fra samtalepartner*

Når Norge utviklet vannkraften for over 100 år siden, tillot vårt juridiske rammeverk at vi kunne hente utenlandsk kapital til investeringene på grunnlag av konsesjoner med begrenset varighet, økende bruk av lokal arbeidskraft og industri, og retur av fossefallrettighetene til offentlig sektor på slutten av konsesjonsperioden. Med oppdagelsen av petroleumsressursene på norsk kontinentalsokkel på 1960-tallet ble denne tilnærmingen videreutviklet med enda sterkere, og mer sofistikert offentlig engasjement:

- Vi fikk etter hvert et eget departement som satte retningen på politikken
- et uavhengig tilsynsorgan som sikrer god ressursutnyttelse og sikker drift
- og ikke minst et Nasjonalt oljeselskap (Statoil) som skulle engasjere seg i kommersiell drift for å maksimere offentlig profitt

Men vår tilnærming (den norske modellen) inneholder også en rekke andre viktige dimensjoner:

- a) Å kunne beskatte internasjonale oljeselskaper og sikre en rettferdig andel av inntektene. At vi har en inntektsordning som balanseres mellom de to kritiske elementene:
 - Å sørge for at offentlig sektor sikrer full "økonomisk leie" fra en ikke-fornybar ressurs,
 - samtidig som det gir insentiver for investering i denne høyrisikosektoren.
- b) Et konsesjonssystem for tildeling av lete- og produksjonsrettigheter. Dette avhenger av våre tjenestemenns vurderinger, ferdigheter og integritet, og det er ikke nødvendigvis helt transparent og er en dimensjon Norge er litt tilbakeholden med å anbefale til sine samarbeidsland.
- c) Gradvis innfasing av lokalt innhold til industrien gjennom nasjonale teknologiske og finansielle aktører. Tuftet på Norges erfaring med skipsbygging og en rekke ingeniørbedrifter har vi bygget opp en betydelig petroleumsindustri i de fleste verdiskapningsprosessene – den betegnes som den mest dynamiske og vellykket industrisektor i nasjonaløkonomien.
- d) Streng regulering av sektoren: Mesteparten av lovgivningen i petroleumssektoren er basert på sikkerhets- og miljøhensyn, hvor prinsippet om «den som forurenser betaler» og tøffe

standarder presser alt ansvar på oljeprodusenten og dermed styrker arbeid rundt internkontroll og ansvar for egne handlinger.

- e) Offentlig forvaltning av de økonomiske ressursene: Norge har flere kontroll og sjekkpunkter for å sikre at alle petroleumsinntektene ende opp i statskassen, og vanskeliggjør mulighetene for korrupsjon.
- f) Frakopling av de offentlige utgiftene fra innteksstrømmene: etablering av oljefondet: På grunn av de enorme størrelsene på petroleumsinntektene sammenlignet med resten av økonomien måtte Norge etablere mekanismer for å håndtere både sykliske pris svinger i oljemarkedet, men også for å unngå "ressursforbannelsen, eller den «Hollandske syken» Dette førte til etablering av Oljefondet der alle inntekter fra oljen går. Staten kan over tid bare bruke avkastningen på kapitalen, satt til satt til 4%, i de årlige budsjetttrundene. Dermed sikres i prinsippet et evigvarende fond slik at fremtidige generasjoner også drar nytte av denne ikke-fornybare ressursen.
- g) Et sosialdemokratisk formål med petroleumsinntektene: skape arbeidsplasser, redusere ulikheter - snu ressursforbannelsen til en velsignelse: Det er en ganske sterk konsensus på tvers av det politiske spekteret vedrørende målene for oljerikdommen som har sikret en stabil utvikling av sektoren og sterk demokratisk kontroll. Dette har vår sosialdemokratisk samfunn både hatt nytte av og bidratt til i videreutvikling av den norske, eller nordiske modellen

Sentralt i de norske erfaringene med petroleumsnæringen er de 10 oljebud fra stortingsmeldingen av 14.juni 1971 så sies det:

«Med utgangspunkt i Regjeringens prinsipielle syn, at det utvikles en oljepolitikk med sikte på at naturressursene på den norske kontinentalsokkel utnyttes slik at de kommer hele samfunnet til gode, vil komiteen i tilslutning til dette gi uttrykk for:

1. At nasjonal styring og kontroll må sikres for all virksomhet på den norske kontinentalsokkel.
2. At petroleumsfunnene utnyttes slik at Norge blir mest mulig uavhengig av andre når det gjelder tilførsel av råolje.
3. At det med basis i petroleum utvikles ny næringsvirksomhet.
4. At utviklingen av en oljeindustri må skje under nødvendig hensyn til eksisterende næringsvirksomhet og natur- og miljøvern.
5. At brenning av unyttbar gass på den norske kontinentalsokkel ikke må aksepteres unntatt for kortere prøveperioder.

6. At petroleum fra den norske kontinentalsokkel som hovedregel ilandføres i Norge med unntak av det enkelte tilfelle hvor samfunnspolitiske hensyn gir grunnlag for en annen løsning.
7. At staten engasjerer seg på alle hensiktsmessige plan, medvirker til en samordning av norske interesser innenfor norsk petroleumsindustri og til oppbygging av et norsk, integrert oljemiljø med så vel nasjonalt som internasjonalt siktepunkt.
8. At det opprettes et statlig oljeselskap som kan ivareta statens forretningsmessige interesser og ha et formålstjenlig samarbeid med innenlandske og utenlandske oljeinteresser.
9. At det nord for 62. breddegrad velges et aktivitetsmønster som tilfredsstiller de særlige samfunnspolitiske forhold som knytter seg til landsdelen.
10. At norske petroleumsfunn i større omfang vil kunne stille norsk utenrikspolitikk overfor nye oppgaver.»

Med referanse til teksten over og med tanke på at OfU har prioritert å kun støtte forvaltningsmyndighetene, hopper man da bukk over så sentrale og viktige deler i de norske erfaringene at vi ikke kommer til å få begrenset med nyttige resultater av OfU arbeidet i.f.t. å bekjempe fattigdom?

2.3.5 Ressursforbannelsen

Ressursforbannelsen, eller rikdommens paradoks, refererer til det paradoks at land med en overflod av naturressurser (f.eks. petroleum og visse mineraler), har en tendens til å ha mindre økonomisk vekst, mindre demokrati og dårligere utviklingsresultater enn land med færre naturressurser. Disse landene har også oftere politisk uro og konflikter, og er oftere autoritære (Al-Kasim, Søreide, & Williams, 2013).

Det er mange teorier og mye akademisk debatt om årsakene til og unntakene til disse negative resultatene. De fleste eksperter mener at ressursforbannelsen ikke er universelt eller uunngåelig, men påvirker visse typer land eller regioner under visse forhold.

Det er dog noen få land som har unngått ressursforbannelsen f.eks. Australia, Botswana, Canada og Norge, men det er dessverre mindre slike land i løpet av de siste tiårene, kontra de som er rammet ressursforbannelsen (Kolstad & Wiig, 2008).

Noen teorier forklarer paradokset ut fra økonomiske forhold i landene, mens andre teorier fokuserer på politiske forhold (Ross, 1999). De teoriene som kommer med økonomiske forklaringer sier at dette skyldes:

- 1) land med eksport av råvarer får dårlige handelsvilkår;
- 2) oljeøkonomier er i større grad negativt påvirket av ustabiliteten i det internasjonale råvaremarkedet;
- 3) det er svak økonomisk kopling mellom ressurs- og ikke-ressurssektoren i økonomien; og
- 4) at landet lider av den hollandsk syke (Ross, 1999).

Forklaringene som sier at ressursforbannelsen skyldes politiske forhold forklarer dette med statens handlinger og insentivene for disse (Ross, 1999).

Teorien om renteniststaten er sentral i den politiske forklaringen om ressursforbannelsen. Teorien sier kort oppsummert at der staten får tilgang til inntekt fra f.eks. bistand og oljerenter, d.v.s. økonomisk overskudd fra selve ressursen (Hanisch, 1992), trenger ikke staten å skattlegge produktiv inntekt og kreve avgifter. Dette gjør staten i mindre grad ansvarlig.

Hvor inntektene kommer fra betyr mye for hvordan staten fungerer og de politiske insentivene. Renteniststater blir da avhengig av grunnrenteinntekter og får minimalt med inntekter fra skatter og avgifter. I ressursfattige land stammer hovedinntektene fra skatter og avgifter fra arbeidsinntekt. Dette får igjen betydning for hvordan en stat organiserer seg, hvordan byråkratiet oppfører seg og ikke minst hvordan politikerne oppfører seg. Når en har et skatteregime så blir landet mer en finansstat (Moore, 2004). Moore sier at oljerenter påvirker stasbyggingprosesser negativt og gir disse syv kjennetegn for renteniststater.

De er:

1. autonomi fra borgerne til å gjøre det staten vil selv;
2. fare for ekstern intervensjon;
3. gjentatte statskupp;
4. manglende insentiver til å drive med samfunnspolitikk;
5. sårbarhet i forhold at grupper undergraver staten;
6. manglende transparens i offentlig inntekter og forbruk, og
7. et ineffektivt byråkrati i offentlig sektor (Moore, 2004).

Med oljen har de som kontrollerer statsapparatet en garantert inntektskilde som gjør dem autonome fra sine borgere som potensielle skattebetalere. Det er ingen grunn til å lytte til borgerne eller gi dem noen form for demokratisk påvirkning på staten. Hvorfor bruke penger på å legge til rette for utvikling når en kan sørge for inntekter direkte til seg selv? Det eneste fornuftige å bruke penger på er å bestikke de som potensielt kan lage trøbbel for staten (Moore, 2004).

Olje er generelt blitt sett på som en strategisk handelsvare. Bekymringer om forsyningssikkerhet gir motivasjon til både politiske og militære inngrep fra de de rikeste landene i oljeproduiserende områder (ref. invasjonen av Irak fra USA). Dette har ført til enda større autonomi for de regimene som skaffer seg militær og politisk støtte uten nødvendigvis å ha befolkningen i ryggen (Moore, 2004).

Det blir fristende for de som ikke sitter i sentrum av makten å forsøke å overta staten med makt. Belønningen er potensielt høy og utenlandsk støtte kan noen hentes, spesielt hvis det er konkurranse blant stormaktene for å sikre seg tilgang til oljen. Det er oftere statskupp i olje og mineralrike nasjoner. Staten bruker derfor store ressurser på å beskytte seg mot kupp og leier noen ganger inn utenlandske soldater da de utgjør en mindre trussel for å foreta et kupp selv. De som sitter ved makten er motvillige til å la andre grupperinger (religiøse, eller etniske) få noe innflytelse og et fotfeste til å overta makten. Det kan sågar gå så langt at det foregår etnisk utrensning som igjen kan føre til borgerkrig (ref. Sør-Sudan).

Når stater har en garantert inntekt fra oljen og ikke er avhengig av skatter reduseres også sannsynligheten for at borgerne engasjerer seg i politikken for å påvirke pengebruken. Det er mer sannsynlig i land der en er avhengig av skatteinntekter. Det blir også mindre konflikter og debatt om hvem som betaler mer, eller mindre skatt og ikke minst hva pengene går til.

Der de offentlige inntektene kommer fra noen få kilder så som noen utenlandske oljeselskaper eller gruveselskap, er det relativt enkelt å skjule inntekter og utgifter for resten av befolkningen. Hvis det i det hele tatt finnes en lovgiving for åpenhet har landet ofte veldig begrenset kapasitet til å få innsikt i (og kontroll over) pengestrømmene. De mangler også kunnskap om de mange metodene som statlige og halvstatlige organer skaffer seg og bruker penger på. Det offisielle statsbudsjettet kan ofte bare representere en skygge av den virkelige finanspolitiske situasjonen. Et statsoljeselskap er ofte et viktig instrument til slike kontantstrømmer (ref Sonangol i Angola som ofte kalles en stat i staten).

Til slutt kjennetegnes disse landene ved at det er lite insentiver for å etablere og styrke det offentlige byråkratiet. Oppgaven med å øke inntektene fra naturressursene krever få spesialister, og disse kan kjøpes utenfra for å lettere kunne kontrollere dem. Jobber i byråkratiet tildeles ofte

til venner av eliten for å sørge for å beholde kontroll og makt. Det brukes mer ressurser på dett innen militæret og i etterretningen, av samme formål (Moore, 2004). Dette er vel ikke så ulikt som da kolonimaktene drev de samme landene? Det er bare makten som er flyttet på seg.

*«Å forsøke å påvirke allerede etablerte oljestater er ekstremt vanskelig, da blir også virkingene av OfU programmene mindre.»
Sitat fra samtalepartner*

2.4 Utenrikspolitikk - er det ikke en ledig plass i sikkerhetsrådet?

Er Norsk utviklingspolitikk kun et utenrikspolitisk instrument? Ønsker Norge primært å vise seg frem på den internasjonale arena for å få en plass i sikkerhetsrådet?

Ja, det er et klart uttalt mål for Norge å få et sete i sikkerhetsrådet i 2020. Nåværende ambassadør i USA, Kåre R. Aas, hadde et innlegg i Huffington Post i oktober 2017 som en del av en kampanje å få Norge inn i FNs sikkerhetsråd. Her trekkes det frem hvorfor fred og sikkerhet dette er så viktig for Norge og hvordan vi har bidratt i flere FN operasjoner og er en av største økonomiske bidragsyterne til FN. Samt at en trekker frem bistandsbudsjettet for 2018 som er rekordhøyt (Aas, 2017). Så kan vi da si at et av de underliggende motivene for vår bistand er å få en permanent plass i FNs Sikkerhetsråd? Er det derfor vi gir bistand til så mange land fordi enhver stemme på Norge er like viktig?

Hvorfor er det så viktig å sitte i Sikkerhetsrådet? Spesialrådgiver Paul Gulleik Larsen i Utenriksdepartementet sier:

*«En plass i Sikkerhetsrådet kan være med på å beskytte våre investeringer som bistandsgiver ved at vi er med på å hindre konflikter som fører til nød og migrasjon.»
(Tvergård, 2017).*

*«I lys av det som er i nyhetene i dag at Norge søker plass i sikkerhetsrådet får vi mye goodwill fra de landene vi hjelper.»
Sitat fra samtalepartner*

2.5 Utvikling av Norsk petroleumsnæring

Norge er et av de tynnest befolkede landet i Europa. På tidspunktet for de første olje- og gassfunnene på 60 tallet levde mange nordmenn fortsatt i små, spredte samfunn, og de store industriene var fiske (inkl. hvalfangst), båtbygging og skipsfrakt. Ca. hundre år tidligere var Norge et av Europas mest fattige nasjoner. Transformasjonen fra en sjøfartsnasjon til olje og

energi nasjon var ikke lett. Men ved hjelp av god styringspolitikk og risikovillig næringsliv ble det en industriell og teknologisk vekst uten like.

Norge utviklet noen av de største og mest avanserte produksjonsanleggene verden og offshore bransjen noen gang har sett. Disse sprenget også flere toleransegrenser for robusthet da de måtte tåle orkaner, kulde, saltvann og over 30 meter høye bølger. Etter hvert som tiden gikk, utviklet plattformene og produksjonsskipene seg til supereffektive maskiner, bemannet av en masse teknisk kompetente nordmenn og en økende grad av høyteknologi.

Lik britisk side av Nordsjøen var internasjonal kompetanse og kapital viktig for utviklingen av oljefeltene, særlig i de tidlige årene. Men fra 1980-tallet ble norske selskaper i økende grad kreditert for å heve både de teknologiske standarder og komme med innovasjoner samtidig som en ivaretok sikkerheten og miljøet. Det profitable driftsresultatet tross disse tøffe forhold har inspirert en rekke andre petroleumsnasjoner f.eks. Kina, Australia, Angola og Brasil til å utvikle sine egne offshore reserver. Dette igjen har ført til en oljeboom som i det minste lettet de globale bekymringer over energisikkerhet.

Inntektene til Norge har selvsagt vært betydelig: i tillegg til den massive eksporten av råolje, vil norsk sokkel være en viktig kilde til naturgass de neste 100 årene. Ved klok investering av dette utbytte skal det gi en langsiktig (teoretisk evigvarende) økonomisk trygghet for det norske folket gjennom petroleumsfondet samt at de mange utviklingslandene Norge bruker 1% av vår BNP til å hjelpe.

Suksessen har videre medført at norske oljeselskap og leverandørbedrifter nå reiser verden rundt og markedsfører sine produkter, ferdigheter og teknologi. Etter hvert som sektoren har utviklet seg til å bli landets viktigste kilde for inntekter og sysselsetting, har oljesektoren naturlig nok gjennomsyret norsk politikk og mange av våre relasjoner i utlandet. Norge er et populært land på mange arenaer.

Bransjens gjensidige avhengighet og samarbeid med andre sterke norske næringer f.eks. frakt, IKT, bank og forsikring, har også fått stor betydning for vår økonomi. Det var jo også en tilsvarende tverssektoriell synergi som underbygger Norges suksess som en ledende oljeproducent i utgangspunktet. Den norske shippingindustrien og relaterte maritime virksomheter ga det administrative nettverket og de tekniske og ledelsesmessige ferdigheter som trengtes for å bygge opp en sofistikert offshore oljerelatert industri.

Den norske oljeformue har ført til mange endringer i det norske samfunnet. Dagens befolkning er 100 prosent skrive og leseføre, vi har mest sannsynlig den høyeste prosentandelen av universitetsstudenter i Europa. Mobiltelefonetthet og bredbåndstilgang er nok av de de høyeste i verden, og nesten alle boliger har flere computere og andre dataverktøy. Progressiv beskatning og velutviklede subsidieprogrammer har løftet alle nivåer av samfunn og regioner i landet, og Norge toppe regelmessig de internasjonale tabellene i inntekt per innbygger og de fleste andre indekser av nasjonal og personlig velstand. I 2017, og for 14 år på rad siden 2001, kårer FNs Human Development Index Norge som verdens beste land for å bo i. Det er vanskelig å ikke se en sammenheng mellom vår levestandard og utviklingen av petroleumsindustrien.

Siden vi oppdaget det svart gull i Nordsjøen i 1969, har søket etter å utvinne dette vært det dominerende temaet i norsk utvikling. Det som klart er bra for de aktive oljeselskapene på norsk sokkel, enten de er norsk eller internasjonale, er bra for Norge, i hvert fall på kort sikt.

Men hva er bra for resten av verden? Ikke siden vikingtiden har hendelser i dette lille nordlige rike hatt en slik innvirkning på fjerne land og folk. Jeg tror det er mer å lære av denne suksesshistorien. Norges suksess innen olje- og gass har ikke kommet over natten, men det er heller ikke flaks, eller et hendig uhell. Nasjonen vår har jobbet så svetten har silt, brukt sitt intellekt og klokskap for å komme dit det er i dag. Våre erfaringer er i høyeste grad aktuelle for mange land, vårt land har endret seg for det meste til det bedre. Vi har utviklet en verdensteknologi og eksport til et ivrig internasjonalt marked, vi har taklet miljøproblemer knyttet til industrien og funnet et politisk og juridisk regime for å håndtere denne mektige industrien. Vi har masse ingeniørkompetanse og moderne undervisningsinstitusjoner som klekker ut de nye kloke hodene klare til å løfte Norge inn i det neste («grønne») skifte.

Gjennom alt dette går et tilbakevendende tema: hvordan vi nordmenn har klart å holde oss på jorda og hodet over vannet gjennom denne plutselige, sykliske og hittil uslåelige velstanden kommet av vår Nordsjøhistorie – her er det mer å bidra med innen utviklingssamarbeid som ikke bare dreier seg om å styrke petroleumsforvaltningen, men også om hvordan en bygger en industri som skaper jobber og deretter **bekjemper fattigdom** - hele poenget med bistanden.

2.6 Caset Angola – business og bistand i skjønn harmoni?

2.6.1 Historie

Angola er et land med uvanlig rikdom i form av naturressurser. Det har store forekomster av olje, diamanter og en rekke andre mineraler. Landet er fruktbart og det har betydelige fiskeriressurser. Likevel rangeres Angola mellom de minst utviklede land i verden målt etter BNP per innbygger og målt etter UNDPs Human Development Index (HDI). De økonomiske problemene skyldes kombinasjonen av en kontinuerlig krigssituasjon og en feilslått økonomisk politikk. Fram til slutten av 1980-tallet var Angola en sentralstyrt økonomi med statlig allokering av ressurser og kontroll av prisene. Denne politikken førte til dramatiske fall i produksjonen i alle sektorer unntatt oljesektoren. Det utviklet seg etter hvert en parallell økonomi der folk berget livet gjennom husholdsproduksjon og byttehandel. De statseide bedriftene ble et sted der de ansatte skaffet seg privilegier og adgang til naturalia, mer enn et sted for produksjon og verdiskaping.

Frigjøring, borgerkrig og den kalde krigen

Den Angolanske borgerkrigen startet for fullt i 1975 etter uavhengigheten fra 500 år med portugisisk styre og 15 år med frigjøringskamper. Etter andre verdenskrig økte uavhengighetsbevegelsene i Angola, og i andre kolonier rundt om i verden. På 1970-tallet ble uavhengighetsbevegelsene naturlig delt inn i 3 etnisk / politiske grupper i Angola.

På den ene siden var MPLA, en marxistisk organisasjon med støtte blant den generelt urbaniserte Ambundu-etniske gruppen. Den andre gruppen var FNLA, støttet av landsens folket Bakongo og foreslo å gjenopprette det historiske Kongo-riket etter uavhengighet. Til slutt var det UNITA - støttet av landsensfolket Ovimbundu.

Disse tre etniske gruppene har ikke en historie som en kulturell enhet; De levde i samme land på grunn av den portugisiske kolonialisme og ikke fordi de delte en felles identitet eller fremtidige mål.

Når hver gruppe gjorde seg klar for uavhengighet, begynte de å tenke på hvordan et uavhengig Angola ville se ut, inkludert hvordan landet ville posisjonere seg i den kalde krigen. Dette var en vanskelig tid for mange nye land, da det ble forventet at postkoloniale stater umiddelbart skulle erklære troskap til enten kommunisme eller kapitalisme, og beslutningen kunne føre til å få allierte eller økonomiske sanksjoner og til og med invasjon. Det var en usikker situasjon.

MPLA så for seg en marxistisk fremtid for Angola og begynte å søke støtte blant kommunistiske nasjoner. Cuba ble umiddelbart deres viktigste allierte, støttet av Sovjetunionen og Kina. UNITA og FNLA gikk imot MPLA da de så at dette ville lage komplikasjoner med Portugal, så de snudde seg mot kapitalismen. UNITA fikk støtte fra Sør-Afrika, og FNLA fikk støtte fra USA.

Forberedelsen til uavhengighet definerte det angolanske samfunnet for de neste tiårene. Til slutt skulle Angolas uavhengighet en realitet, og de tre frigjøringsbevegelsene inngikk en maktfordelingsavtale.

Imidlertid, etter at uavhengigheten var et faktum i 1975, tok MPLA kontrollen over Angolas hovedstad Luanda, noe som tvinger UNITA og MPLA til å flykte. De erklærte seg for å være den legitime regjeringen i Angola og ble umiddelbart anerkjent av Cuba. Som et resultat av dette, erklærte UNITA offisiell krig mot MPLA, og sørget for at Sør-Afrika begynte å forberede sine tropper. Når det gjelder Portugal, nektet de å håndheve fredsavtalen eller maktfordelingsbeslutningen, og trakk seg ut av Angola så fort de kunne, at den nye nasjonen ble revet i tre retninger.

Den angolanske borgerkrigen var spesiell på mange måter; både på grunn av den voldelige indre dynamikken og massive utenlandske inngrep. Krigen ble også en del av den kalde krigen da både Sovjetunionen og USA, sammen med deres respektive allierte, ga betydelig militær hjelp til partene i konflikten. Videre ble den angolanske konflikten sammenflettet med Den Andre Kongokrigen i nabolandet samt den sørafrikanske grensekrigen. Den angolanske borgerkrigen begynte i 1975 og varte i de neste 27 år (Hansen, 2017) , (Angola. Sosialimperialismen i Afrika, 1977).

2.6.2 Utvikling og status av petroleumssektoren i Angola

Den første milepælen i Angolas petroleumsindustri skjedde på slutten av 1700-tallet da de portugisiske kolonistene oppdaget olje og asfaltforekomster i Libongos, ca. 60 km nord for Luanda. De sendte en del av oljen til Lisboa og Rio de Janeiro for å bli brukt til forseglingsmateriale for å forhindre vannlekkasje i sine skip.

Året 1915 markerte neste viktige milepæl for Angola da det portugisiske oljeselskapet Companhia de Pesquisas Mineras de Angola, utførte den første boringen for olje i Dandelven, nær kystbyen Barra do Dande, ca. 40 km nordøst for Luanda. En av brønnene ble testet

til å kunne produsere 6 fat / dag og ble deretter forlatt, men det markerte den første flyt av olje i Angola.

Boring etter olje på land fortsatte sporadisk i de neste førti årene, men uten kommersiell suksess inntil 1955, da en fant det første kommersielle feltet, satt i produksjon året etter. Det første offshore oljefeltet i Angola, Malongo, ble oppdaget ca. ti år senere i 1968 i Cabinda av det amerikanske selskapet Cabinda Gulf Oil Company. Chevron kjøpte Gulf Oil tidlig på 1980-tallet, og selskapet er fortsatt operatør, og produserer nå ca. 500 000 fat / dag fra bare de to blokkene offshore.

Angolas langvarige borgerkrig, som begynte etter uavhengigheten fra Portugal i 1975, og varte til 2002, forsinket utvilsomt videre leting etter olje på land. Men de internasjonale selskapene konsentrert seg om offshore i løpet av disse årene, vårt eget Equinor kom til Angola i 1991.

I 1996 produserte Angola 700 000 fat / dag og Elf Petroleum oppdaget oljefeltet Girassol på dypt vann (1.300 m), ca. 140 km utenfor Angolas kyst. Dette funnet overrasket oljebransjen, siden det var så langt fra land og i en helt ny geologisk formasjon. De viste seg etterhvert at det var et veldig stort felt og ytterligere leting førte til mange flere slike funn i på dypt vann utenfor Angola av Chevron, Esso, Maersk, Total, BP og det statlige Sonangol.

I de påfølgende årene ble det gjort flere funn, deriblant av Equinor, og flere selskaper etablerte seg. I dag kommer ca. 75% av Angolas produksjon fra slike reservoarer. Hadde Girassol

og oppfølgingsfeltene ikke blitt oppdaget, ville Angola ha forblitt en beskjeden produsent. I stedet er landet en betydelig produsent med en produksjon på 1,7 mill. fat / dag, nr. 2 i Afrika, etter Nigeria og betydelige reserver igjen.

2.6.3 Norske interesser i Angola

Det er omtrent 25 år siden Equinor (og den gang Hydro) første gang etablerte seg med olje- og gassproduksjon i Afrika. Siden da har Equinor etablert seg i en rekke andre land, og blitt

etterfulgt av en rekke andre norske selskaper innen petroleumssektor. Produksjonsfall på norsk sokkel har gradvis fått selskapene til å løfte blikket ut over landegrensene og flytte en større del av virksomheten utenlands. En utredning av ECON på oppdrag av Utenriksdepartementet i 2004 slo fast at Afrika var det mest attraktive markedet for norsk oljeindustri. Året etter ble det norske bistandsprogrammet "Olje for utvikling" lansert.

Ser en på regjeringens strategiske plan for Angola i perioden 2003-2005 vi en finne at Norge skal fokuserer på:

- Nasjonal og regional sikkerhet
- Demokrati og godt styresett
- Ressursforvaltning som promoterer fattigdomsbekjempelse og bærekraftig sosial og økonomisk utvikling.

Videre finner en flere begrunnelser for at Norge engasjerer seg i Angola. Blant annet står det:

- Norge har vært involvert i Angola i mange år og har **investert betydelige beløp** i utviklingssamarbeid og humanitær bistand.
- Norge er en viktig donor til aktiviteter som gjennomføres av FN og andre multilaterale organisasjoner i Angola.
- Angola har de nødvendige kvalifikasjonene til å bli en stor regional aktør, både politisk og økonomisk.
- Hvis landets interne utvikling følger et positivt kurs, forventes Angola å ta en mer aktiv rolle i internasjonal politikk, særlig på det afrikanske kontinentet.

Videre kan en lese at Angola hadde sete i **Sikkerhetsrådet** i 2003-2004 og at dette vil ytterligere styrke Angolas status som en interessant partner i politisk dialog og samarbeid i et geografisk område der Norge er dypt involvert.

Det trekkes frem at Angolas spesielle situasjon på det økonomiske feltet gjør det til en interessant samarbeidspartner for nærings samarbeid, særlig i områder der Norge har høy kompetanse (petroleum, vannkraft, fiskeri).

Norske petroleums selskaper og utstyrsleverandører hadde på den tid allerede etablert seg i Angola og har gjort store investeringer. En kan lese videre at forholdet mellom Norge og Angola vil i økende grad være basert på økonomiske og kommersielle bånd i stedet for på bistand. Lik Angola er norsk økonomi i stor grad basert på utnyttelse av fornybare og ikke-fornybare naturressurser. De norske myndighetene og næringslivet har fått høy kompetanse

innen petroleum, fiske og energi / vannkraft og om miljøproblemer og utfordringer knyttet til forvaltningen av disse ressursene, noe som gjør disse områdene et naturlig fokus for både utvikling og kommersielt samarbeid. Norge har jo som kjent erfaring med å utnytte petroleumsindustriens spin-off-effekter for å skape bærekraftig vekst og jobber i andre økonomiske sektorer ((Regjeringen, 2003)

Angola er Norges viktigste økonomiske samarbeidspartner i Afrika. Equinor eier og produserer ca. 200.000 fat olje om dagen i Angola. Landet er Equinors største produksjonsland utenfor Norge. I perioden 2012 – 2014 har Equinor bidratt med over 90 milliarder kroner i skatt og andre overføringer til Angola. Mer enn 20 norske selskaper er til stede i Angola, de aller fleste innen olje- og oljeservice. Norske investeringer hadde i 2014 en samlet regnskapsmessig verdi på over 40 milliarder kroner. Den norske eksporten til Angola var i 2013 på nær 7 milliarder kroner. I 2013 ble det tilbakeført nesten 11 milliarder kroner fra norske selskapers virksomhet i landet (Fjose, Mellbye, & Grunfeld, 2014).

«De positive virkningene av OfU for Norge er mer indirekte, da Norge har en betydelig internasjonal oljeindustri. Får vi orden på oljesektoren i en god del land i den 3. verden så kan det gi muligheter for norsk petroleumsindustri både for Equinor og leverandørindustrien.»
Sitat fra samtalepartner

3 Design og metoder

Dette kapitlet skal omhandle de spesifikke metodene, forskningsdesign, vitenskapsteoretisk forankring for denne studien. Det vil være et avsnitt om forskningens troverdighet, samt relevante etiske hensyn. Hensikten med dette kapitlet er å skissere strategier, prosedyrer og datainnsamlingsmetoder brukt for å svare på forskningsspørsmålene. Dette er en kvalitativ forskningstilnærming. I motsetning til kvantitativ tilnærming, hvor fokus er å samle og arbeide med data som er strukturert og kan representeres numerisk er kvalitativ forskning opptatt av historier og subjektive forståelser, meninger og overbevisninger (Matthews, 2010). Valg av forskningstilnærming vil få betydning for de spesifikke metoder, design og strategier valgt.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Valg av forskningstilnærming er knyttet til mitt ontologiske og epistemologiske ståsted, som dreier seg om forutsetninger for kunnskap og den sosiale virkeligheten. Forskningsmetoder kan være litt i fri flyt når det gjelder ontologi og epistemologi (Matthews, 2010). Noen synlige forskjeller er det og jeg har reflektert litt rundt dette nedenfor i relasjon til denne avhandlingen.

3.1.1 Ontologiske refleksjoner

Kvalitativ forskning er ofte knyttet til det ontologiske utgangspunktet kalt konstruktivisme (Bryman, 2015). Det er i kontrast til et objektivt syn, som legger til grunn at virkeligheten i den sosiale verden eksisterer uavhengig av hvilke sosiale aktører involvert. Konstruktivistiske forskere tror på at virkeligheten er en sosial konstruksjon bestående av sosiale aktører som reflekterer over det (Matthews, 2010). I Konteksten av Olje for Utvikling og de forskjellige land de opererer, er det forskjellige aktører, oppfatninger og perspektiver som må tas i betraktning. Ulike sosiale aktører, f.eks. politikere, statsansatte fra landet og Norge, hvilke konsulenter som brukes, hjelpearbeidere, og andre lands programmer og personer og det sivile samfunn har sine egne oppfatninger av Olje for Utvikling, og bidra til å forme programmet og miljøet der programmet opererer. Diverse oppfatninger om situasjonen i landet, Norges rolle, styrker og svakheter med OfU programmet må tas i betraktning.

Å se verden som en sosial konstruksjon innebærer ikke nødvendigvis at det ikke eksisterer fysiske og materielle ting. For eksempel er selve oljen en del av en materiell virkelighet med ekte implikasjoner på samfunnet. For eksempel, hvis oljeprisen faller betraktelig vil dette få alvorlige konsekvenser for utviklingen i de økonomier veldig avhengig av oljeinntektene, slik som Angola. Denne oppfatningen tilhører det filosofiske ståstedet kalt kritisk realisme. Kritiske

realister anerkjenner virkeligheten i den naturlige verden, samt diskursene og hendelsene i den sosiale verden. Kritisk realisme tar opp i seg en ontologisk realisme ved å hevde at en enhet kan eksistere uavhengig av vår kunnskap om det, samtidig som det hevdes at den sosiale verden er alltid formidlet og dermed subjektiv (Bryman, 2015). Denne avhandlingen vurderer eksistensen av en sosial virkelighet konstruert og tolket av sosiale aktører, men som også eksisterer uavhengig av disse konstruksjoner og tolkninger.

3.1.2 Epistemologiske refleksjoner

Når det kommer til epistemologiske hensyn, stilles følgende spørsmål: "Hva er forholdet mellom den som kjenner og hva som er kjent? Hvordan vet vi hva vi vet?"

Hva teller som kunnskap? (Tuli, 2011). De to viktigste epistemologiske ståsteder er positivisme og interpretivisme. Mens det positivistiske ståsted tar utgangspunkt i at kunnskap om sosiale fenomener er basert på hva som kan observeres av sansene i stedet for subjektive forståelse, hevder interpretivismen at sosial forskning skal baseres på subjektive tolkninger og forståelser av sosiale fenomener (Matthews, 2010).

Interpretivisme har likheter med konstruktivisme: Et interpretivist eller konstruktivist paradigmet skildrer verden som sosialt konstruert, kompleks og stadig endring i motsetning til den positivistiske antagelsen om en fast, målbar virkelighet utenom mennesker (Tuli, 2011).

Sammenlignet med det konstruktivistiske utgangspunktet for denne studien er tolkningsbegrepet at subjektive opplevelser av de ulike aktørene relevante for studiet av Olje for Utvikling. For eksempel kan oppfatningen av OfU programmet til en UD, eller Norad ansatt være svært forskjellig fra oppfatningen til innbyggere i Angola, eller andre land.

«Mottakerne skiller ikke på hva som er komponenter, oljedirektoratet, miljødirektoratet og de forskjellige selskapene fra Norge, vi er alle nordmenn.»

Sitat fra samtalepartner

Beklageligvis hadde forfatteren ikke muligheten til å reise til akkurat Angola eller andre land for å gjennomføre samtaler og observere ting på bakken til denne studien. Men jeg har reist i over 20 år hvorav 12 år på vegne av UD, Norad og OfU til en hel rekke land på flere kontinenter og ført gode samtaler om effekt av OfU, bistand generelt, Norske erfaringer med petroleumssektoren med både innbyggere i de aktuelle land samt en rekke vestlige mennesker fra forskjellige lands donor organisasjoner og det sivile samfunn. I tillegg hadde jeg hovedansvar for de årlige 8 ukers programmene hjemme i Norge med over 50 personer fra 25

land der det ble delt erfaringer på kryss og tvers av land, profesjoner, religioner, etnisitet og erfaring med petroleum. Så mine egne erfaringer, meninger, oppfatninger og tolkninger vil også prege denne avhandlingen i aller høyeste grad. Dette er ikke bare en teoretisk studie, men i stor grad egenopplevd.

3.2 Forskningsdesign

Valg av forskningsdesign får implikasjoner for hvordan forskningen utføres, hvordan teori er behandlet og hvordan data samles og analyseres. Mens datainnsamling og analyse i kvantitativ metode legger vekt på kvantifisering, dreier kvalitative metode seg mer om ord. Når det gjelder forholdet mellom forskning og teori, tar kvalitativ metode og forskning mer retning av å genere teori (Bryman, 2015). Nedfor finnes en oversikt over metodologiske implikasjoner for å gjennomføre en studie med en kvalitativ tilnærming.

3.2.1 En kvalitativ tilnærming

I metodologisk litteratur er kvantitativ forskning vanligvis knyttet til positivistens paradigme mens kvalitativ forskning er knyttet til interpretivistisk paradigme. Kvalitativ metodikk er induktiv, det vil si orientert mot oppdagelse og prosess, har høy grad av gyldighet, er mindre opptatt av generalisering, og er mer opptatt av en dypere forståelse av forskningsproblemet i sin unike kontekst (Tuli, 2011). Denne avhandlingen forsøker å gi en innsikt i utenrikspolitikk, oljebistand, og da programmet Olje for Utvikling, næringsutvikling, Norsk olje historie og dens relevans for andre land, Angola og dets historie og oljesektor med internasjonal tilstedeværelse, den sosiale, kulturelle og økonomiske konteksten OfU programmet opererer. Det er viktig at forskeren kjenner til eksisterende studier gjort innen dette området. Annen forskning gir forskeren et sett med ideer og teorier relevant for sin egen studie. Ved å velge en induktiv tilnærming samles data som brukes til å lande på egne forklaringer (Matthews, 2010). En litteraturgjennomgang, og samtaler med sentrale personer danner grunnlaget for en diskusjon om bistandens rolle vs. næringslivsutvikling på bekjempelse av fattigdom. Funn og forklaringer er til slutt forsøkt knyttet til den nye teorien.

3.2.2 Forskningsplan

En klar og organisert forskningsplan er viktig for å sikre at forskningsspørsmålene kan besvares så tydelig og riktig som mulig av den innsamlede data. I følge Yin (Yin, 2003) er casestudier hensiktsmessig forskningsmetode i studier med fokus på samtidige hendelser i stedet for historiske hendelser, samt når forskningen innebærer forklaringer. Denne avhandlingen tar en

case-studie tilnærming med fokus hovedsakelig på politiske og økonomiske hendelser rundt opprettelsen av Olje for Utvikling, historisk utvikling i Angola og internasjonalisering av norsk petroleumssektor. Den historiske sammenhengen må imidlertid tas i bruk hensyn for å forstå dagens hendelser og de ulike utfordringene og mulighetene relatert til bedre effekt på fattigdomsbekjempelse ved å se på synergier mellom bistand og business.

3.3 Case-studie

Case-studier er ofte kontekstspesifikke, og funn kan kanskje ikke generaliseres. Snarere dreiser det seg heller om å dykke ned i noen få konkrete saker, hvor kvaliteten på teoretisk analyse er viktig. Målet med case-studier er ofte å utvide eller bidra til generelle teorier (Yin, 2003). En casestudie er en måte å redusere et bredt forskningsfelt til noe færre og konkret. Caset kan være organisasjon, et fellesskap, en situasjon eller et land (Matthews, 2010). Analyseenhetene for denne studien er Olje for Utvikling, Angola og næringsutvikling. Et program basert på den norske erfaringen med å unngå ressursforbannelsen som samtidig har et pågående program i et av verdens mest ressursrike land, men dog fattigste land, der Norsk oljeindustri er godt representert og henter ut profitt gjør dette til interessante objekter for å se hvordan OfU påvirker fattigdomsbekjempelse, eller kanskje ikke.

Jeg har valgt å skrive avhandlingen der jeg undersøker sammenhenger mellom Næringsutvikling og Utviklings samarbeid (eller Business og Bistand) og effekten av vår petroleumsbistand slik den er drevet i dag. Jeg har videre valgt ut tre hypoteser rundt (olje)bistand versus (olje) business og vil undersøke dette nærmere på denne måten:

- 1) Der bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir positive synergier
- 2) Der bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir negative synergier

I tillegg vil jeg også komme innom innen hvilke innsatsområder bistanden primært rettes – mot det offentlige, mot privat sektor, mot sivilsamfunn, alle, eller noen. Jeg vil ta utgangspunkt i det norske utviklingsprogrammet Olje for Utvikling da dette er sentralt i de erfaringer Norge deler med andre lands myndigheter. For er det noe vi har fått til her hjemme er det jo petroleumssektoren og vi burde ha mange nyttige erfaringer å dele med andre land, men gjør vi det på best mulig måte?

Med Angola som case vil jeg studere hvordan dette har utviklet seg historisk; og jeg vil da gjennomføre da en retrospektiv casus studie. Jeg vil også foreta strukturerte samtaler med noen sentrale personer fra utenriksstjenesten, bistandsbransjen, forskning, næringslivet, norsk

offentlig forvaltning og det sivile samfunn da det innen noen av hypotesene ikke finnes tilstrekkelig med litteratur.

Jeg vil også se på mulige motiver for hvorfor vi driver med petroleumbistand spesielt, og kanskje med bistand generelt – er det bare den gode viljen som ligger til grunn?

3.3.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Det er ikke produsert særlig mye teori om petroleumbistand og næringsutvikling sett i en sammenheng. Hver for seg finnes det en del mer rundt det å gi bistand, unngå ressursforbannelsen samt for næringsutvikling og statsvitenskapen. I bunn for alt dette kan en hevde at en vil finne et teoretisk ståsted på en plattform som heter Kapasitetsutvikling i bistanden. Dette er definert av UNDP som:

«prosessen der enkeltpersoner, organisasjoner og samfunn oppnår, styrker og opprettholder evnen til å sette, og oppnå sine egne utviklingsmål over tid.»

Dette er en definisjon der en vil finne mye teoretisk forankring i kunnskaps og kompetanseutvikling, lære og læreprosesser, organisasjonsutvikling, endringsledelse, fremsynsledelse, de klassiske og de moderne ledelsesfagene, statsvitenskapen, samfunnsøkonomien med flere.

Men kjernen og hovedhensikten med all bistand er å bekjempe fattigdom. Gjennom OfU programmet skal en bidra til å bekjempe fattigdom gjennom å bygge kapasitet til å håndtere petroleumssektoren og dens mange og komplekse aspekter og mye kapital involvert.

3.3.2 Troverdighetskriterier

Prinsipper knyttet til pålitelighet er forskjellige i kvantitativ og kvalitativ forskning. I kvantitative studier legges vekt på kriterier for pålitelighet og gyldighet. Fire kriterier er foreslått i forhold til troverdigheten til kvalitativ forskning: troverdighet, overførbarhet, pålitelighet og objektivitet (Guba, 1981).

3.3.2.1 Troverdighet

Vurderinger av troverdighet knyttes til bevisstheten om det finnes flere kilder som kan bekrefte virkeligheten. Når det gjelder troverdighet spiller prosedyrer så som triangulering, tykke beskrivelser og validering fra respondenter (Bryman, 2015). Triangulering er prosessen med å bruke data fra forskjellige kilder. Dette er en måte å kryssjekke informasjon, å styrke sannheten

til kilder. I denne studien er primære og sekundære data brukt. Videre er det ført strukturerte samtaler med flere ulike mennesker med ulike stillinger, perspektiver og ekspertise som har bidratt til å sikre variabel representasjon. forsker for å skaffe seg ny kunnskap og innsikt. Disse prosedyrene har hjulpet meg å se forskningsemnet fra ulike vinkler, bygg opp mine argumenter og styrke.

3.3.2.2 overførbarhet

Funnene i kvalitativ forskning, spesielt i case studies, er ofte kontekstspesifikke, og kan ikke overføres til sammenhenger utover denne studien. Det er en utfordring med hensyn til generalisering knyttet til case-studier. Imidlertid i kvalitative studier er en ofte mer opptatt av den kontekstuelle unike i en sosial setting, som kan gi en rik og detaljert oversikt over caset. Gitt den rike forståelsen av detaljer i caset kan leserne avgjøre om overførbarheten av funn til andre caser (Guba, 1981).

3.3.2.3 Pålitelighet

Prinsippet om pålitelighet er sammenlignbart med hensynet til pålitelighet i kvantitativ forskning. Å holde styr på alle faser av forskningen hjelper på sporbarheten slik at andre forskere kan gjenta den samme forskningen, og kanskje komme til forskjellig resultat (Bryman, 2015).

3.3.2.4 Objektivitet

Det siste prinsippet er objektiviteten til studien. Selv om Fullstendig objektivitet er ikke mulig i sosial forskning, det er viktig å alltid streve etter nøytralitet (Bryman, 2015). Det er viktig å være oppmerksom på ens egen posisjon, bakgrunn og personlige verdier, for å sikre at forskningsresultatet er så nyansert som mulig. forskeren må til enhver tid være oppmerksom på sin forutinntatthet, og sørge for at den ikke påvirker forskningsprosessen og utfall.

3.4 Metodevalg

Jeg har primært brukt litteratursøk som metode til denne studien. I litteratursøk henter en inn data andre har skrevet, det kalles da sekundærdata. Denne metoden kan brukes når:

- det er vanskelig, eller umulig å hente inn direkte fra kildene,
- eller når en ønsker å få ta i hvordan andre har fortolket noe,
- eller hvis vi vil få tak i hva som har skjedd, eller hva noen har sagt og gjort.

Det er også foretatt strukturerte anonyme samtaler med sentrale personer fra de institusjoner involvert direkte i, eller har vært tungt involvert i hovedområdene jeg skriver om – petroleumbistand og næringsutvikling. Jeg har valgt å ikke ha samtaler med veldig mange personer, men heller gå på veldig sentrale personer med tung og fersk erfaring fra områdene jeg skriver om. Det ble utarbeidet en samtaleguide mine samtalepartnere fikk på forhånd. Av praktiske hensyn ble noen samtaler gjennomført i Stavanger, mens vi brukte Skype for samtaler med folk i andre deler av landet og verden utenfor.

Samtalene er anonyme da flere av samtalepartnere har sentrale stillinger i det offentlige og de har direkte og indirekte pekt på svakheter, dilemma og etiske problemstillinger med arbeidet innen utenrikspolitikk og petroleumbistand. De har i utgangspunktet ikke anledning, eller autorisasjon til å uttale seg offentlig. Målet var også å tette en del huller i teorien, få ærlige svar til å teste hypotesene samt en mer åpne og ærlig respons. Det siste er det samme med samtalepartene fra næringslivet og sivilsamfunnet, selv om det som ble sagt her kanskje er mindre kritisk at det ble svart anonymt. Men jeg valgte samme metode for alle.

3.4.1 Datainnsamling

Data kan være både i form av primære data (data samlet for en egen forskning) og sekundære data (data som har blitt samlet av andre forskere) (Matthews og Ross 2010). Ved datainnsamling velger forskeren sine samlingsmetoder og verktøy selv, for eksempel et spørreskjema eller intervju guide, vanligvis designet av forskeren selv (Matthews, 2010). For denne studien ble data samlet gjennom strukturerte samtaler med fagfolk, byråkrater, sivile samfunnsaktører og andre med ulik kompetanse og meninger om temaet Olje til Utvikling, næringsutvikling og Angola. Et semistrukturert oppsett for samtalene ble brukt, som ble sendt ut på forhånd. Samtalene kunne ofte ta nye retninger, eller dypdykk i noe.

En blanding av åpne og mer spesifikke spørsmål var inkludert i samtale guiden. Ifølge (Bryman, 2015) er det viktig å kunne variere rekkefølge av spørsmål, stille oppfølgingsspørsmål og avklare misforståelser i samtalen. Et mangfold av meninger og perspektiver ble fanget opp gjennom intervjuer med mennesker i forskjellige stillinger og med ulik faglig bakgrunn.

I tillegg til de primære dataene samlet inn for denne studien, er sekundære data i form av bøker, artikler, hjemmesider og elektroniske aviser har blitt brukt. Det er flere fordeler med sekundære data for ens forskning. Blant de viktigste fordelene er å spare tid og penger ved å bruke data som allerede eksisterer, slik at jeg kan bruke mer tid på analyse. Videre kan reanalyse av eksisterende data gi nye tolkninger og innsikt. Der er imidlertid begrensninger knyttet til bruk

av andre forskers data. Disse inkluderer mangel på kjennskap til dataene og ikke å ha kontroll over datakvaliteten (Bryman, 2015). Når en arbeider med data, enten primær eller sekundær, må forskeren være opptatt av kvaliteten på hans data og forskning generelt. Dette går på forskningens troverdighet.

Jeg har funnet mye relevant og interessant litteratur i både bøker, artikler, tidsskrifter, aviser og websider, innen hvert av de to store hovedområdene; bistand og næringsutvikling brukt i avhandlingen. Men innen særemnene petroleumbistand, næringsutvikling i petroleumssektoren og tilhørende kapasitetsbygging i samarbeidsland har jeg funnet mye data fra dokumenter på web, avisartikler og egne data jeg har samlet på etter snart 30 år i olje og bistandsbransjen samt gjennom de samtalene utført.

Jeg utviklet en samtaleguide for å føre en noenlunde lettflytende, men strukturert samtale og få svar på de spørsmålene jeg hadde til hjelp med å tette noen huller. Se vedlegg.

Det er også funnet spesielt mye stoff på Norad sine hjemmesider i form av websidene selv, men også de mange rapportene som legges ut her. Søk på engelsk for å fange opp data utenfor Norge er det også gjort en del av, men her finner vi mer generelt stoff innen hovedområdene, fordi det finnes bare ett Norge, Norad, OfU, vår egen petroleumshistorie og næring.

Ord brukt i søkene inkluderer blant annet: fattigdomsbekjempelse, bistand, Olje for Utvikling, Norad, UD, institusjonssamarbeid, Aid, Angola, Statoil, Næringsutvikling, jobbskaping, verdiskapning, trade, Development Cooperation, fred, sikkerhet med flere.

3.4.2 Dataanalysens utfordringer

Bistand, petroleumsindustrien, fattigdomsbekjempelse, kapasitetsutvikling, politikk, historie er alle komplekse områder. Så å analysere alt fra enkeltpersoners meninger og vårt eget lands politiske ståsted i perioden etter 2. verdenskrig innen både bistand, næringsutvikling, storpolitikk og fredsarbeid er en utfordring i seg selv.

Målet med studien er å undersøke om vi kan drive med bistand på en mer effektiv måte gjennom å se mulige positive samvirkninger mellom petroleumbistand og næringsutvikling for deretter å bekjempe fattigdom. Det er basert på å ta våre egne erfaringer med ut i verden og dele dette med andre eksisterende, eller oppkommende petroleumsprodusenter.

Utfordringene her har vært blant annet at motivene for norsk politikk innen bistanden har nok mange hensikter. Å bekjempe fattigdom er bare en av dem.

*«Kompetansen er lav hos myndighetene i Angola, men hovedutfordringene i Angola tror jeg ikke OfU kan gjøre noe med. Er det kanskje slik at vi blir pålagt noen begrensninger med bistanden her for å unngå at vi gjør tingene vanskelig for Equinor og norsk leverandørindustri?»
Sitat fra samtalepartner*

3.4.3 Forskningsetiske aspekter

Etiske hensyn knyttet til åpenhet, sannferdighet og ærlighet er avgjørende når det gjøres forskning. Uten ærlighet kan det ikke dannes pålitelig kunnskap, og dermed ingen vitenskap. En av de viktige etiske hensynene knyttet til skriving er å unngå plagiat. Eksempler er utelatelse av sitat og anførselstegn, eller uforsiktighet i å utarbeide en referanseliste.

Videre er det viktig å reflektere over ens egen rolle som forsker i feltet. Forskeren må presentere seg selv og formålet med forskningen på en åpen og ærlig måte. En av de mer formelle prinsippene når det gjelder etikk i forskning er prinsippet om informert samtykke. Samtalepartnerne må informeres om vilkårene og målene for forskning. Dette innebærer at "en potensiell deltaker fritt og med full forståelse av forskning er enig i å være en del av prosjektet. Personen må ha en fullstendig og grundig forståelse av mål og prosesser i forskningsprosjektet, hva forskningen vil bli brukt til, for eksempel offentliggjøring, og hvem vil få tilgang til informasjonen. Deltakerne må også gis friheten til ikke å delta, eller å trekke tilbake når som helst. Forskeren er forpliktet til å unngå at det han skriver kan skade andre. Forskeren er ansvarlig for å holde deltakerens identitet privat, hvis de ønsker det. Feltnoter, transkripsjoner og andre data fra feltet må lagres på et trygt sted, slik at informasjonen beregnet til forskningen, ikke går tapt eller blir misbrukt.

Før samtalene gjennomført i denne avhandlingen, ble respondentene gitt riktig informasjon om målene og formålene med studien. Samt at det ble innhentet samtykke erklæring som inkluderte at samtalen ble tatt opp og slettet når notater er renskrevet og avhandlingen er innlevert.

Det er primært valgt litteratursøk og strukturerte samtaler som metode. Ved litteratursøkene er det forsøkt å være kritisk til hvem som har skrevet hva. Det er mye politikk i det som er forfattet her, og mennesker som ytrer seg, eller forsker på noe kan ha forskjellige motiver for sitt arbeid og komme frem til forskjellige resultater på samme utfordringer. Det igjen har en egen verdi da er kanskje på denne måten verden går fremover? Samtidig skal jeg også holde styr på hva som er mine egne meninger om, og motiver for å skrive denne avhandlingen. Jeg har jobbet i både i den rent profitt-drevne petroleumssektoren og i en sentral organisasjon innen

petroleumbistand med mye historie, der noen politisk kamper er vunnet og noen er tapt, og ingen liker å tape.

Det er ført strukturerte samtaler med sentrale personer som i sin nåværende jobb sitter sentralt i utenrikspolitikken, i bistanden, i næringspolitikken, eller på andre måter har vært sentrale i arbeidet med å forske på, eller jobbe tett på disse områdene. Spørsmålene som er stilt kandidatene går i retning av å se kritisk på hvordan dette arbeidet foregår i dag og hvordan dette kan på en bedre måte bekjempe fattigdom og implisitt i dette retter mange kritikk mot egen organisasjon, andre (statlige) organisasjoner, eller norsk politikk. Derfor har jeg foretatt samtaler der samtalepartene skal forbli anonyme. Det er signert samtykke og konfidensialitetserklæringer med lovnad av at notatene og lydbåndopptak slettes etter innleveringen.

4 Resultater

4.1 Sammenhenger mellom utviklingspolitikken, utenrikspolitikken og næringsutvikling

*«Hvorfor er vi i Tanzania med OfU, der virker det som om at vi klorer oss fast, det virker som om de ikke er interessert.»
Sitat fra samtalepartner*

Boken «Norske interesser – Utenrikspolitikk for en globalisert verden» (2008) var sluttrapporten til Refleksprosjektet, et prosjekt utenriksministeren (Jonas Gahr Støre) hadde igangsatt for å invitere til debatt om norsk utenrikspolitikk. Andre del av boka handler om norske interesser på forskjellige områder, og i kapittelet om energi finner vi en faktaboks som oppsummerer norske energiinteresser. Her står det blant annet: ”Fremme norske kommersielle petroleumsaktørers interesser (...)” og ”Arbeide gjennom Olje for utvikling og sammen med relevante internasjonale aktører for å bedre styresett og forvaltning av petroleumsressursene i ustabile markedsområder, for slik å bidra til redusert risiko og stabile rammevilkår for norsk oljeindustri globalt.” (Lunde & Thune, 2008).

*«Rent politisk får vi mye godvilje og velvilje fra de landene vi hjelper.»
Sitat fra samtalepartner*

4.2 Motivene bak olje for utvikling

Olje for utvikling er på mange måter vårt svar på å hjelpe andre å unngå ressursforbannelsen. I følge teorier om denne forbannelsen er olje og gass kilden til korrupsjon og dårlig styresett, og gir negative konsekvenser for andre næringer i et land og deretter økonomien. Det er nok ikke selve oljen som er problemet, men de svake statlige institusjoner som styrer oljen. Olje blir dermed en forbannelse hvis og når det er offentlige institusjoner som skal styre det, de er ikke i stand til å utføre sine oppgaver og det er uklart hvilke institusjoner har hvilke roller og oppgaver. Å fremme "godt styresett" blir følgelig et svar og forsøk på å holde forbannelsen unna, slik som Norge har klart, og det må jo være noe å lære bort til andre? Utfordringen er kanskje at flere av de landene vi skal hjelpe ikke er i nærheten av å ha de fundamentale strukturer på plass i samfunnet sitt før de begynner på oljeeventyret. Som en av mine samtalepartnere sier:

«Når en snakker om resultater og effekt av bistanden er det viktig å huske på hva Norge var **før vi fant oljen**. Bl.a.:

- Stabilt demokrati
- Noenlunde grei økonomi
- Godt utviklet velferdssamfunn
- Lite arbeidsledighet
- Stabilt og trygt samfunn
- Relativ høy levestandard
- Homogen befolkning
- Relativt høyt utdannet befolkning
- Moderat til høy teknologikunnskap
- Effektivt statsapparat
- Variert industribase
- Velutviklet vannkraft (og derfor mindre avhengig av oljen)
- Moderat import av olje
- Vi var en del av Europa
- Utstrakt handel med omverden
- En vennlig nasjon
- Pietister og glad i naturen vår
- Lange maritime tradisjoner
- Stor fiskerisektor
- Og vi stolte på politikerne våre»

Kan motivet vårt også være at vi vil oppnå indirekte fordeler for vår egen petroleumsindustri? Ja, primærmålet var nok å dele våre erfaringer og hjelpe andre sårbare stater. Men, jeg har funnet flere kilder som peker i retning av at vi også etablerte Olje for Utvikling med motiv om å åpne dører for norsk næringsliv som ville ut i verden, det er alt etter hvem som har sagt, eller skrevet hva. Det finnes spor av dette i eldre stortingsmeldinger, åpne rapporter og dokumenter på nettet, på hjemmesider til forskjellige institusjoner innen bistand, norsk petroleumsforvaltning, utenriksdepartementet, samt flere offentlige og private næringslivsorganisasjoner. Noen av de jeg har ført samtaler med benekter at dette er slik OfU blir brukt i dag, men det innrømmes at dette er en naturlig bivirkning, eller konsekvens hvis OfU gjør en god jobb og bygger et godt renommé i et land. Andre igjen skjønnte ikke problemet,

eller dilemmaet, og mente at dette var jo et naturlig og selvfølgelig motiv å ha. Selv noen av de som jobber direkte med OfU mente dette. Jeg har jo selv jobbet med petroleumbistand i 12 år og kan bekrefte at motivene er nok minst todelt innen dette.

Som av samtalepartnerne sier det:

«Vi må ikke få et image av at vi kjøper innpass for norske selskaper ved å sukre pillen med bistand.» Sitat fra samtalepartner

4.2.1 Altruisme

Dette er nok den viktigste grunnen til dem som er direkte involvert i OfU. Overføring av de norske erfaringene og vår kompetanse innen petroleumsforvaltning for igjen å bidra til fattigdomsbekjempelse gir nok mening og motivasjon for mange. En ting er å få opp oljen, en annen ting er å sørge for at inntektene i størst mulig grad går til å bygge videre på det fundamentet alle samfunn må ha i bunn for å få folk ut av fattigdom være seg utdanning, matforsyning, helsevesen, eller jobbskaping. Men det er ikke nok å bare ha den gode viljen og gode intensjoner fra Norge og Nordmenn. Det må være vilje og evne hos våre samarbeidspartnere skal det føre til noe.

4.2.2 Hjelpe sårbare stater

Sårbare stater kjennetegnes ved at staten er svak, mangler legitimitet i befolkningen og har mangelfull kontroll over eget territorium. Det er ofte videre veldig skjev fordeling av godene ved at en rik elite forsyner seg selv først. Dette kan følge etnisitet. Disse statene er ofte part i en konflikt, det er ofte menneskerettsbrudd og undertrykkelse. De fleste av OfU sine samarbeidsland kan falle inn under denne beskrivelsen og vi gir ofte bistand langt utover OfU til disse landene. Vi samarbeider med slike stater av flere grunner. Dette er i tråd med det internasjonale samfunnets fokus på å bygge stabile stater. Andre grunner kan være at dette binder norsk utenrikspolitikk og bistand bedre sammen. For det tredje at vårt engasjement i disse landene øker oppmerksomheten til Norge på den internasjonale arena, særlig vårt omdømme som fredsnasjon.

4.2.3 Sikre tilgang til energi og deretter utvikling

Olje og gass er ikke bare en viktig kilde til inntekter, men også en kilde til energi og gir landene stor motivasjon til å få etablert en petroleumssektor i landet sitt. Med tilgang til energi følger normalt utvikling og deretter bekjempelse av fattigdom. Tillegg er det en politisk maktfaktor å sitte på store forekomster av en energikilde, fornybar, eller ikke. Det er nok et motiv at OfU

hjelper landene med å forvalte oljerikdommene for igjen å sikre energi tilførselen til verden fremover. Her spiller både vår utenrikspolitikk, sikkerhetspolitikk, energipolitikk, handelspolitikk og næringspolitikk inn.

4.2.4 Norsk petroleumsindustri i utlandet

For et oljeselskap har det vært en fordel å komme fra en politisk og militær stormakt. Norske selskap har slikt sett ingenting å stille opp med. I perioder har Equinor og andre markedsført seg som et alternativ til de andre utenlandske selskapene. De har forsøkt å legge vekt på sin opprinnelse i et Norge med sosialdemokratiske tradisjoner, en rolle som fredsmekler, en støttespiller for fattige land i FN, at vi selv har vært en fattig nasjon, underlagt Danmark som en koloni osv. Opp gjennom tidene har derfor norske politiske og kommersielle delegasjoner ofte blitt tatt godt imot, med en høy offentlig profil. Dette gjelder besøk til både stuerne og mer korrupte, udemokratiske land som kan ha egeninteresse av å få de rene norske politikere på besøk for å vise befolkning og opinion at de bryr seg om demokrati og antikorrupsjon. Det er nok sistnevnte som har hatt størst utbytte og interesse av slike besøk, og de har det vært mange av.

En viktig begrunnelse for internasjonaliseringen av Equinor var et ønske om å kunne gjøre nytte av den kompetansen utviklet på norsk sokkel også etter at produksjonen en gang vil falle. Fremtidige arbeidsplasser skulle komme ved at Equinor fremsto som en drivkraft i internasjonaliseringen av norsk leverandørindustri og dels gjennom vekst i Equinors egen internasjonale avdeling. Som nevnt innledningsvis har dette vært noenlunde vellykket da norske petroleumsbedrifter i 2014 omsatte for 211 milliarder i utlandet.

Det har allikevel vært noen dilemmaer og utfordringer. Et av problemene med Equinors internasjonale satsning kommer tydelig frem i Angola. På den ene siden regnes denne satsningen som det mest vellykkede internasjonale engasjementet så langt. Både i form av hva Equinor har lagt igjen i Angola i form av investeringer og skatter, men ikke minst hva det er tatt ut i inntekter i de samme prosjektene. Avtalene som ligger til grunn for dette engasjementet ble inngått på tidspunkt hvor Angolansk maktelite var hardt presset av borgerkrig og økonomiske problemer. I dag kan Equinor sammen med de andre oljeselskapene utnytte sin tidligere sterke forhandlingsposisjon til å ta milliarder i overskudd ut av landet.

Befolkningen i et av verdens fattigste land må bare stå å se på. Joda, Equinor har brukt mye penger på diverse humanitære prosjekter i Angola, men det står nok ikke helt i stil med de verdiene som blir tappet ut av landet, og kommer eierne av Equinor til gode. Så er det en ting

til; er det riktig å si at det er investert mange milliarder i Angola? Er ikke det aller meste av arbeidet knyttet til utbygging av oljefeltene gjort utenfor Angola? Plattformer og annet er enten tauet over havet eller flydd inn til de aktuelle offshorefeltene utenfor Angolas kyst uten en gang å berøre fastlandet. Milliardene det er snakk om har derfor gått med på å betale selskaper som betaler skatt i andre land enn Angola. Angola er derfor ikke i nærheten av å oppnå så mange økonomiske ringvirkninger av oljevirkksomheten som Norge. Er det dette OfU lærer bort gjennom programmet sitt i Angola?

*«Det er nok begrenset hva vi får til i Angola med olje for utvikling, men det vill nok skapt negative politiske reaksjoner hvis vi trakk oss ut.»
Sitat fra samtalepartner*

Burde Norge (i tillegg) konsentrere seg om overføring av petroleumsrelevant kompetanse til andre enn myndighetene? I de fleste land er utgangspunktet for en slik strategi å støtte opp om utviklingen av nasjonale, statlige oljeselskaper opprettet med samme målsetning som vi hadde med Statoil / Equinor.

Vårt Equinor har klart å utvikle en teknologisk kompetanse på sine spesialområder helt på høyde med de beste i verden. Selv om det kanskje i dag er vanskelig, for ikke å si umulig, for Equinor å delta direkte i bistandsprosjekter, er det nok kompetente mennesker som har jobbet for Statoil i en lang karriere, eller andre oljeselskaper her i Norge som kunne vært trukket inn. En skal heller ikke se bort ifra at Equinor vill være med på slik kompetansebygging i land der de selv har kommersielle interesser, eller det ligger i avtalene de har å bidra til kompetansebygging i vertslandene. Det er ikke uvanlig å legge inn slike opplæringsforpliktelser i avtalene så her finnes en felles målsetting allerede. Gjennom samtalene jeg har hatt med industriaktører kommer det klart frem at noen av hovedgrunnene til at petroleumsprosjekter blir forsinket er i hovedsak ikke-tekniske.

Studier gjort av Goldman Sachs (Walls, 2014) viser at disse årsakene faller inn i disse kategoriene:

- Nasjonal og lokal sikkerhet
- Integritet / åpenhet
- Skatt og juridiske rammer
- Miljø og klima
- Krav til lokalt innhold
- Landtilgang / gjenbosetting

- Tilgang til ferskvann og forvaltning av vann
- Urbefolkning

Flere av disse områdene jobber OfU med i dag, men det er stort sett på lov og regelverksnivå, ikke med implementeringen og oppfølging. Her kunne vi gjort en nyttig innsats i samarbeid med norsk næringsliv.

Å tilrettelegge for et slikt samarbeid kunne ført til "vinn-vinn" utfall mellom vertslandets / samarbeidslandets finansielle - og økonomiske interesser samt de kommersielle mål for ressursutviklerne (oljeselskapene). Det er jo de norske erfaringene i et nøtteskall. Den totale norske støtten kunne vært bedre justert og i samsvar med petroleumsutviklingsprosjektene som foregår i landet.

Det er absolutt viktig å ikke engasjere seg i aktiviteter som kan få negativ innvirkning på selskapenes kommersielle interesser, eller forårsake skade på rykte og renomme til Olje for Utvikling og Norge generelt.

«Motivet for å fortsatt hjelpe land som Nigeria og Angola som har feilet på mange områder med sin petroleumssektor, er at det vil være en fallitterklæring for Norge å si at vi kan ikke hjelpe dem. Det er samtidig i disse land at Equinor og norsk industri kan lykkes da de har store oljeforekomster offshore.»
Sitat fra samtalepartner

4.3 Endringer i bistandspolitikken

Det har vært en endring i bistanden over flere år, men det er tunge skip å endre kurs på. I de siste årene har det vært fokus på å redusere antall land vi gir bistand til. Det har også vært en dreining av fokus på tiltak for næringsutvikling i privat sektor. Mottakerlandene har stadig mindre behov for klassisk bistand, da de selv har fått til økonomisk vekst. Flere land vil ikke ha bistand da de ser at det følger med seg en del arbeid å tilfredsstille givers premisser og krav. Mye av tiden går med til å ta imot delegasjoner fra giverlandene og leve opp til hva som de definerer som viktig. Det er sådd tvil om bistand faktisk virker og etter flere ti år med bistand bør vi jo ha funnet ut om det har ført til økonomisk vekst. Det vi vet er at bistand har også ført til korrupsjon, feilprioriteringer og at regjeringer bruker penger på mindre viktige ting når en donor betaler for skole og helse. Så er jo dette også en industri som sysselsetter tusenvis i både donor og mottakerlandene. Mange har motiverende og meningsfulle jobber og prosjekter som lønnes av bistandsmidlene. Skal vi da slutte med bistand, eller bare legge om kursen litt til for

å følge med i tiden? Det er nok riktig å satse mer innen skole og privatsektorutvikling for å skape jobber. Men hva skal de bedriftene som får denne arbeidskraften selge? Og ikke minst hvem skal de selge til?

«Jeg er blitt for talt av en teknisk sjef i et oljeselskap (i et land med OfU red. anm.), at fordi de har gode erfaringer med samarbeid med Norge, så sier de ja til alt når de har møter med norske selskaper. Det er jo skummelt.»

Sitat fra samtalepartner

5 Diskusjon

Er det realistisk at andre land kan lære av erfaringen til Norge innen godt styresett og unngå ressursforbannelsen ved å bare samarbeide med de norske forvaltningsinstitusjonene gjennom OfU programmet?

Som en av mine informanter sier:

*«Vi må bli tøffere, vi er altfor snille. Vi venter for mye på mottakerne og det blir ikke resultater.»
Sitat fra samtalepartner*

Målet med all bistand er fattigdomsbekjempelse og en nøkkel komponent i dette arbeidet er å skape økonomisk vekst og skaper jobber. Norad sier på sine sider:

«For å bidra til fattigdomsbekjempelse skal utviklingspolitikken bidra til nødvendig økonomisk vekst og styrking av privat sektor. Innsatsene innen global helse, fred og forsoning, humanitær bistand og økt tilgang til energi videreføres.» (Norad, 2018).

I den offisielle kommunikasjon (Norad websider og brosjyrer) som profilerer Olje for Utvikling (OfU) sies det at OfU

«Deler de norske erfaringene innen petroleumsforvaltning» og at de tar en holistisk tilnærming til arbeidet sitt og at noen av nøkkel karakteristikkene med de norske erfaringene er:

- a. strategisk eierskap av staten,
- b. sterke og kompetente institusjoner,
- c. kontinuerlig akkumulering av teknisk kunnskap,
- d. et avansert regulatorisk regime med stor respekt for miljøet, helse og sikkerhet og fremfor alt –
- e. en vilje i samfunnet til å sikre nasjonal kontroll over egne petroleumsressurser.»

Det operative målet med OfU sitt arbeid er følgende:

«økonomisk, sosialt og miljømessig forsvarlig forvaltning av petroleumsressurser i utviklingsland, som ivaretar hensynet til kommende generasjoner.» (Norad, 2017)

Det er videre definert tre delmål som samlet sett skal bidra til forsvarlig forvaltning:

1. Partnerlandets myndigheter har etablert lovverk og andre rammebetingelser for petroleumsforvaltningen
2. Partnerlandets myndigheter forvalter petroleumsressursene i tråd med sitt mandat
3. Partnerlandets myndigheter praktiserer åpenhet i forvaltningen av petroleumsressursene, og befolkningen holder myndighetene ansvarlige

Foreløpig nevnes lite og ingenting om fattigdomsbekjempelse gjennom økonomisk vekst, næringsutvikling med jobbskaping og sysselsetting. Etter 50 år med olje hadde Norge i 2016 - 185 300 direkte og indirekte jobber i petroleumsnæringen og det har jo ikke skjedd av seg selv.

Men, så kommer det en kopling til mål om fattigdomsbekjempelse:

«Redusert fattigdom er det langsiktige målet. Dersom OfU-programmet oppnår resultater knyttet til det operative målet om økonomisk, sosialt og miljømessig forsvarlig forvaltning av petroleumsressursene, kan dette være et viktig bidrag til fattigdomsreduksjon i et land.» (Norad, 2017)

«**Dersom** OfU oppnår resultater», og «**kan** dette være viktig **bidrag til fattigdomsreduksjon**» Er ikke dette litt vel svakt og passivt når vi bruker over 300 MNOK i året av skattebetalers penger?

Hva med holismen da, eller helheten om en vil? Her kommer vel fattigdomsbekjempelse klart og konsist frem?

Det pekes videre til OfU sine engelske nettsider for mer info. Så her har jeg oversatt etter beste evne.

OfU forklarer at de fire komponentene i en holistisk tilnærming til petroleumsforvaltning er:

- 1) Ressursene. En må ha en lønnsom og bærekraftig petroleumsressursforvaltning. Foreta ressurskartlegging, styring, regulering og tilsyn. Eksempler på emner en arbeider med her er de juridiske rammene for petroleumsindustrien, kartlegging av ressurser, datahåndtering og ressursutvinning, og miljøkonsekvensanalyser (Norad, 2017).

Jeg er litt usikker på hvor bekjempelse av fattigdom slår inn her, men det kan vel knyttes til det svake målet ovenfor?

2) Inntektsforvaltning. Her skal en "utforme og implementere politiske og juridiske rammer som sikrer at en rettferdig andel av petroleumsressursene blir allokert til staten, samtidig som det opprettholdes tilstrekkelig attraktive avkastninger til investeringer og produksjon. Det gis også råd om hvordan inntekter kan styres uten å forårsake makroøkonomisk ustabilitet og en "crowding out" av andre bransjer. Eksempler på emner som omfattes av denne komponenten er: petroleumslovverk og reguleringer, petroleumsfondspørsmål, makroøkonomiske og finanspolitiske rammer, inntektsadministrasjon og tiltak for å fremme åpenhet (Norad, 2017).

Ligger hele kopling til fattigdomsbekjempelse skjult her mon tro, men gir vi råd til hvordan petroleumsinntekter da kan brukes til å legge til rette for jobbskaping mon tro?

3) Miljø: Her skal en hjelpe med å gjennomføre informerte beslutningsprosesser også med hensyn til miljøet når en åpner områder for oljeutvinning. Krav til petroleumsindustrien for å begrense miljøbelastningene skal det også jobbes med. Eksempler på områder en jobber med er: miljøkonsekvensanalyser, håndtering av lisenser, miljøkartlegging og tilsyn, videre etablering av tilstrekkelig beredskap til å håndtere ulykker og oljeutslipp (Norad, 2017).

Fremdeles lite spor av direkte fattigdomsbekjempelse.

4) Sikkerhet: Offentlig forvaltning av helse, sikkerhet, miljø og beredskap. Eksempler på områder en jobber med her er: storulykkeforebygging, HMS-lovgivning, institusjonell HMS og trepartssamarbeid (Norad, 2017).

Fattigdomsbekjempelse? Neppe. Men gjør programmet noe skade da? En av mine informanter sier det slik:

*«Nei da, det er vanskelig å se at programmet gjør noe særlig skade hos samarbeidspartnerne annet å representere et lykkeland langt utenfor rekkevidde for flere av de landene OfU jobber med.»
Sitat fra samtalepartner*

Hvis en ser videre på Norad sine egne sider om bistand og de forskjellige stortingsmeldingene knyttet til bistand i de siste årene så finner en:

«Stortingsmelding nr. 24 Felles ansvar for felles fremtid — Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk (2016-2017) staker ut retningen for norsk utviklingspolitikk i lys av FNs bærekraftsmål, som legger til grunn en helhetlig tilnærming til global, regional og nasjonal utvikling. Regjeringen vil legge til rette for økt bruk av partnerskap med privat sektor, sivilt samfunn og multilaterale aktører og nasjonale myndigheter i samarbeidsland

for å bidra til fattigdomsbekjempelse og lindring av nød i en stadig mer kompleks verden, der bistandens relative betydning er synkende. Innsatsen vil konsentreres både geografisk og tematisk for å oppnå best mulig resultater» (Utenriksdepartementet, 2017).

Er det referanse til OfU her? Ja i kapittel 3.5.2 under Godt styresett, demokrati og menneskerettigheter der en sier at:

«Den kanskje mest effektive måten vi kan bidra til godt styresett på, er gjennom vårt samarbeid med land på tema- eller sektornivå. To gode eksempler på dette er Olje for utvikling og Fisk for utvikling (se omtale i kapittel 5.6.5). Gjennom disse to programmene bistår vi samarbeidsland slik at de kan forvalte sine petroleums- og marine ressurser på en økonomisk, sosial og miljømessig forsvarlig måte. Ordningene er blant de mest etterspurte delene av norsk bistand og bidrar til å bygge allianser for formidling av kjerneverdiene for godt styresett.»

Videre i kapittel: 5.4.4 Fornybar energi for jobbskaping og klima. Her sier en:

«Energisektoren er den sektoren der Norge tradisjonelt har hatt sitt største og viktigste engasjement i fattige land. Både i form av bistand og gjennom norsk næringsliv. Gjennom tiltak for fornybar energi og Olje for utvikling har Norge bidratt til bedre forvaltning av energiresurser gjennom samarbeid om lovverk og forskrifter, miljøhensyn, åpenhet og overføring av kunnskap og erfaringer. Samtidig som engasjement på energisektoren er viktig for vekst og utvikling, er det en effektiv måte å bidra til godt styresett på.» (Utenriksdepartementet, 2017)

Men så kommer det noe viktig:

«I mange land er vi i en fase der vi er på vei bort fra tradisjonell bistand over til et langsiktig økonomisk samarbeid basert på investeringer, nærings samarbeid, teknologi- og kunnskapsoverføring. Vårt omdømme etter tiår med bistand til energisektoren, og det betydelige engasjementet fra norsk næringsliv på denne sektoren, gir et godt utgangspunkt for å danne bro mellom et tradisjonelt bistandssamarbeid og et mer likeverdig partnerskap. Det legges derfor opp til opptrapping av innsatsen for fornybar energi. Satsingen vil være et sentralt norsk bidrag for å nå bærekraftsmål 7 om tilgang til bærekraftig energi for alle.»

Hvor ble det av OfU i denne satsningen? Vi må jo kunne bidra med mye mer her også? Ja fornybar er fremtiden og oljen er ikke særlig grønn av seg, men betyr det at vi ikke kan gjøre en forskjell innen petroleumssektoren?

«Stortingsmelding nr. 35, Sammen om jobben — Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet (2014-2015) omhandler hvordan norsk bistand skal legge til rette for private investeringer, jobbskaping og fattigdomsreduksjon i utviklingsland. Bistanden skal i større grad ha en katalytisk effekt ved å utløse andre former for kapital, og bidra til lokale økonomiske ringvirkninger av private investeringer. Regjeringen vil øke innsatsen for å bedre rammevilkår, kompetanseoverføring og etablere nye ordninger for samarbeid med næringslivet (Utenriksdepartementet, 2015)

I denne finnes det følgende koplinger til Olje for Utvikling: Kapittel: 4.3 Partnerskap for lokale økonomiske ringvirkninger:

«Målet med samarbeid om lokale økonomiske ringvirkninger vil være økonomisk utvikling og inkluderende vekst, som blant annet omfatter jobbskaping, kunnskaps- og teknologioverføring, bærekraftig lokalbasert næringsutvikling og inntektsmobilisering. Innsats rettet mot lokal næringsutvikling vil bygge på eksisterende portefølje i regi av ambassadene, som inkluderer utdanning, landbruk, ren energi, styresett og programmet Olje for utvikling.» (Utenriksdepartementet, 2015).

«Norsk innsats vil i hovedsak bygge på to hovedstolper:

- 1) bidrag til etablering og styrking av lokalt næringsliv, og
- 2) yrkesfaglig opplæring og utdanning.» (Utenriksdepartementet, 2015)

Da burde en vel etter hvert i Norads landrapporter for OfU i Tanzania, Ghana Angola, Sør Sudan, Sudan osv. finne en rekke aktiviteter og resultater knyttet til dette? Men så langt finner en lite og ingen referanser til slike aktiviteter. Er det slik at Stortingsmeldingene ikke gjelder for OfU programmet?

Men så kommer dette:

«OfU er et utviklingspolitisk instrument, og skal ikke styres ut fra norske næringshensyn. Norske bedrifter kan imidlertid dra fordel av at OfU søker å bidra til åpne og forutsigbare rammevilkår for petroleumsvirksomheten i landene som deltar i programmet. Samarbeid med norske bedrifter om næringsutvikling for å øke lokale bedrifters og arbeidstakeres

muligheter for å få oppdrag innen petroleumssektoren kan være et nyttig supplement til OfU.» (Utenriksdepartementet, 2015)

Dette kan vel ikke hindre at OfU tematisk sett jobber med å legge til rette for næringsutvikling og jobbskaping i samarbeidslandene slik som også Norge gjorde det selv gjennom de 10 oljebud med Statoil som navet? Er holismen til OfU for snever? Burde kanskje Arbeids- og sosialdepartementet, Nærings og kunnskapsdepartementet med sine direktorater være med i OfU for å dekke denne delen som mangler i helhetsbilde? Hva med petroleumsnæringen selv, kunne de bidratt med noe?

«Det som er erkjent som en stor svakhet i OfU er at det bidrar muligens til effektiv petroleumsressursforvaltning, men tar ikke hensyn til at man utnytter petroleumssektoren maksimalt til å skape varige verdier. Fordi det siste er en politisk prosess som vi ikke kommer i kontakt med.»

Sitat fra samtalepartner

Hvis en leser videre i andre sentrale stortingsmeldinger, det er tross at disse som peker ut retningen på politikkområdene våre, så finner vi mye som peker at det går i retning av å samhandle mer med industrien, skape arbeidsplasser, satse på utdanning inne tekniske og petroleumsrelaterte fag:

«Stortingsmelding nr. 29, Globalisering og handel — Muligheter og utfordringer for Norge i handelspolitikken (2014-2015) drøfter endringer i norsk og global økonomi og handelssamarbeid, og konsekvenser for norsk arbeid med å fremforhandle og benytte handelsavtaler for å fremme norske interesser.» (Utenriksdepartementet, 2015)

«Stortingsmelding nr. 25, Utdanning for utvikling (2013-2014) redegjør for hvorfor regjeringen vil styrke innsatsen på utdanningsfeltet. Den gir også en gjennomgang av hva regjeringen Solberg skal prioritere. Målet er å nå dem som trenger det mest. Ikke minst skal innsatsen for å sikre jenters rett til utdanning forsterkes.» (Utenriksdepartementet, 2014)

De norske erfaringene innen petroleumssektoren må sies å ha bidratt sterkt til økonomisk vekst, næringsutvikling, globalisert handel, utdanning på en bærekraftig måte for Norge. Dette har nok ikke skjedd gjennom utelukkende fokus på å bygge opp en sterk petroleumsforvaltning, men i tillegg bygget vi et sterkt Statoil som gjennom sitt virke (og statlig styring) bygget et viktig grunnlag for Norsk leverandørindustri med tusenvis av arbeidsplasser. Både Statoil, og

oljebransjen for øvrig, etablerte gode relasjoner og tradisjoner for å styrke universiteter, fagutdanningen og utdanning generelt for å tiltrekke seg kloke hoder. Dette bygget vi opp i Norge, det er vel sentralt i de norske erfaringene? Hvor ser vi dette i petroleumbistanden? Er det overlatt til tilfeldighetene?

Mye av disse viktige prinsippene ble tidlig nedfelt i det som kalles de 10 oljebud.

Ser en videre på innholdet i de 10 oljebud fra stortingsmeldingen av 14.juni 1971 så sies det:

«Med utgangspunkt i Regjeringens prinsipielle syn, at det utvikles en oljepolitikk med sikte på at naturressursene på den norske kontinentalsokkel utnyttes slik at de kommer hele samfunnet til gode, vil komiteen i tilslutning til dette gi uttrykk for:

1. At nasjonal styring og kontroll må sikres for all virksomhet på den norske kontinentalsokkel. (dekkes i OfU)
2. At petroleumsfunnene utnyttes slik at Norge blir mest mulig uavhengig av andre når det gjelder tilførsel av råolje. (dekkes i OfU)
3. At det med basis i petroleum utvikles ny næringsvirksomhet. (I hvilken grad dekkes dette i OfU?)
4. At utviklingen av en oljeindustri må skje under nødvendig hensyn til eksisterende næringsvirksomhet og natur- og miljøvern. (Dekkes i OfU)
5. At brenning av unyttbar gass på den norske kontinentalsokkel ikke må aksepteres unntatt for kortere prøveperioder. (Dekkes i OfU)
6. At petroleum fra den norske kontinentalsokkel som hovedregel ilandføres i Norge med unntak av det enkelte tilfelle hvor samfunnspolitiske hensyn gir grunnlag for en annen løsning. (Dekkes nok i OfU)
7. At staten engasjerer seg på alle hensiktsmessige plan, medvirker til en samordning av norske interesser innenfor norsk petroleumsindustri og til oppbygging av et norsk, integrert oljemiljø med så vel nasjonalt som internasjonalt siktepunkt. (I hvilken grad dekkes dette i OfU?)
8. At det opprettes et statlig oljeselskap som kan ivareta statens forretningsmessige interesser og ha et formålstjenlig samarbeid med innenlandske og utenlandske oljeinteresser. (Dekkes ikke i OfU)

9. At det nord for 62. breddegrad velges et aktivitetsmønster som tilfredsstillende de særlige samfunnspolitiske forhold som knytter seg til landsdelen. (Ikke relevant utenfor Norge)

10. At norske petroleumsfunn i større omfang vil kunne stille norsk utenrikspolitikk overfor nye oppgaver. (Dekkes i UD / OfU)

Er ikke de fleste av disse oljebud fremdeles sentrale i de norske erfaringene med oljen? Hvor mange av disse dekkes på en god måte av OfU? Jeg har forsøkt å gi min subjektive oppfatning av dette etter hvert bud ovenfor.

Hva er egentlig de viktigste norske erfaringene fra petroleumsvirksomheten som kan være relevante for utviklingsland for å bekjempe fattigdom? Er f.eks. også bud 3, 7 & 8 sentrale? Eller er det slik som OfU har valgt å prioritere; d.v.s. «å bygge statsforvaltningen» som gir best effekt på fattigdomsbekjempelse?

Ville en fått mer effekt hadde en koplet dette arbeidet tettere til næringsutvikling med tilhørende kapitalkrefter, kompetanseutvikling og til slutt sysselsetting?

I hvilken grad kan en øke effekten innen fattigdomsbekjempelse ved å se på positive synergier mellom vår petroleumsbistand og petroleumsnæringsutvikling utenfor Norge?

«Ambassadens rolle er å påvirke landene til å forvalte petroleumsinntektene til det beste for landet, det er ikke OfU sin rolle å blande seg i det politiske. Da er det vanskelig å relatere OfU direkte til bekjempelse av fattigdom.» Sitat fra samtalepartner

5.1 Hovedutfordringer

«I enkelte OfU program er det for lite fleksibilitet. Når et program er satt er det lite rom for å endre planer ettersom verden har endret seg. I de landene vi jobber i så kan det skje mye på kort tid som endrer hvilken hjelp de bør få fra Norge.»

Sitat fra samtalepartner

Hovedutfordringene vil være å få til en effektiv samordning alle de forskjellige motiver og interesser, ikke bare her hjemme i Norge, men i alle de forskjellige samarbeidslandene vi gir petroleumsbistand til. Det er nok byråkrati og treghet i forvaltningen ute og hjemme, selv om noe skal det nok være for å ta de gode beslutninger.

*«Rapporteringen i OfU må ikke ta livet av det en ønsker å oppnå.»
Sitat fra samtalepartner*

5.2 Implikasjoner

Det er godt mulig at det er klokt å la OfU forbli slik det er i dag og ikke utvide mandatet til å også inkludere petroleumsnæringsutvikling. Både for å holde fokus på kun forvaltning og ikke blande roller, men også av hensyn til faren for overbyråkratisering og ineffektivitet.

*«Det er ikke bra at Olje for Utvikling er fullstendig adskilt fra privatsektor.
Norske bedrifter har jo mye å lære bort utover det rent faglige, det kan
være sosial dialog, hvordan man jobber på arbeidsplassen, vise til åpenhet,
og mange andre ting og som kan være positive.»
Sitat fra samtalepartner*

Jeg må innrømme fra mine egne erfaringer fra OfU arbeid i 12 år at effektiviteten, byråkratiseringen og troen på at dette førte til noe som helst av positive resultater ble verre år for år. Er ikke sikker på at det er her vi er en rollemodell for andre land. Mulig det skyldes New Public Management med rigide anskaffelsesprosedyrer, konkurranseutsetting, internprising, bestiller-utfører modeller, stykkprisfinansiering osv. Dette har i min mening ført til dyrere, dårligere og lite effektive løsninger, men det får være en annen masteravhandling.

*«Mitt inntrykk er at OfU sekretariatet går litt i veien for fremdriften i
programmene. De er for byråkratiske. En kan ikke forvente at våre
mottakere skjønner våre mål og resultatstyringsmodeller og
programdokumenter. Det er veldig uheldig at dette får dominere på
bekostning av faktiske resultater. Dette fjerner engasjement, motivasjon og
eierskap ikke bare i mottakerland, men også her i Norge.»
Sitat fra samtalepartner*

6 Konklusjoner

*«I det daglige er OfU sitt arbeid begrenset til å kun dreie seg om petroleumsforvaltning, ikke helhetlig og fattigdomsbekjempelse, og det er en svakhet. Til syvende og sist må petroleumbistanden gjøre seg mer proaktiv i forhold til å fjerne fattigdom»
Sitat fra samtalepartner*

Mulige motiver bak etableringen av Olje for Utvikling. Motivene bak både opprettelsen, og at vi fremdeles i dag driver med petroleumbistand gjennom OfU er nok mange, alt etter hvem en spør og hvor en henter informasjon. Jeg forsøkte et par ganger å få innsyn i noen dokumenter fra UD om hvorfor vi gir bistand til Angola, dette ville muligens ville gitt meg noen klare svar, men innsynsbegjæringene ble avslått, en etter en.

Olje for utvikling ble initiert av Norges tidligere sentrum-høyre regjering mye på grunnlag av rapporten «West Africa's oil resources – curse or blessing?» laget av konsulentfirmaet Econ Analyse. Forfatteren ble senere statssekretær under utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson, og til slutt ble han også Olje for Utviklings første direktør.

Rapporten argumenterer for et økt offisielt norsk engasjement i Vest-Afrika som en måte å matche norske kommersielle interesser i regionen (Econ, 2004). Rapporten kan leses som et argument for at norsk hjelp rettes mot godt styresett og ressursforbannelsen som en måte å utøve innflytelse og påvirkning til videre norske kommersielle og sikkerhetsinteresser.

Econ analysen sier at det dårlige styresettet i de afrikanske oljelandene gir det internasjonale samfunnet et ansvar til å hjelpe. Men endringer i styresettet er vanskeligere å få til i allerede oljerike land, siden oljeinntektene er begynt å komme og flyter ikke alltid rett inn i statskassen. Derfor er timing, samarbeid og kapasitetsbygging nøkkelford for suksess (Econ, 2004).

Econ rapporten anbefaler en todelt strategi: først, samarbeide på områder av felles interesse der mottakerlandet oppriktig inviterer til samarbeid og er også avhengig av internasjonal bistand. Samarbeidet bør deretter bevege seg gradvis mot politisk sensitive områder. For det andre, utøve innflytelse når mottakerlandet trenger kreditt, og gi lån som kan brukes til å presse landet på den politiske arena. Behov for kreditt gir et mulighetsvindu da de er mer mottakelig for eksternt press når en kan lokke med lån med gode betingelser. Rapporten refererer positivt til IMF's og Verden Bankens suksess i å utnytte dette mulighetsvinduet.

Et sentralt argument i rapporten er at å fremme godt styresett i Vest-Afrika vil være i norske interesser. Dette er begrunnet geopolitisk, da den vest afrikanske betydning vil øke med økt oljeproduksjon, samtidig som norske kommersielle interesser vil dra fordeler et økt offentlig engasjement og tilstedeværelse. Selv om de politiske, kommersielle og solidariske målene er forskjellige vil potensiale for norsk innflytelse i regionen være betydelig redusert hvis de tre ikke samhandler (Econ, 2004).

I denne sammenheng, det verdt å få med at nettopp selskapet Econ ble tilskrevet en sentral rolle i utformingen av de strukturelle endringer i norsk oljeindustri, særlig når det gjaldt delvis privatisering av Statoil og bransjens internasjonaliseringsstrategi (Ryggvik & Engen, 2005).

Videreføring av Norges kommersielle og geopolitiske interesser er en kontroversiell begrunnelse for et hjelpeprogram. Stortingsmelding 15 (2008-2009) – Interesser, ansvar og muligheter – hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk (Utenriksdepartementet, 2009) angående norsk utenrikspolitikk beskriver bistand som motivert av verdier. Norsk selvinteresse er ettertrykkelig ikke å være en motivasjon for hjelp.

Ikke overraskede, fremme av norske interesser er ikke en del av Olje for Utviklings retorikk i dag, men ligger det allikevel stilltiende og indirekte der?

Og ville det vært så galt hvis vi klarte å skille roller og ansvar til de forskjellige institusjonene og de forskjellige politiske og næringsmessige målsetninger?

Er det ikke det vi har fått til selv her hjemme i Norge, og er det ikke blant annet dette arbeid med godt styresett går ut på? Og er det ikke det vi gjennom OfU prøver å lære andre? Da må vi vel klare det selv når vi skal ut å erobre verden?

*«I f.eks. Angola kunne det vært fornuftig med en bedre samordning mellom de ulike norske initiativene innen både bistand og næringsutvikling, næringsfremme, arbeidsliv og yrkesopplæring.»
Sitat fra samtalepartner*

Overordnet sett driver Norge muligens med (petroleums)bistand av følgende grunner:

Altruisme – dette kan være den viktigste grunnen til de direkte involvert i OfU. Overføring av de norske erfaringene og vår kompetanse innen petroleumsforvaltning for igjen å bidra til fattigdomsbekjempelse gir nok mening og motivasjon for mange og samtidig en stolthetsfølelse. Selv om flere av mine samtalepartner i hverdagen hverken tenkte på, eller så klart en rød tråd fra sitt arbeid til fattigdomsreduksjon. Spesielt på grunn av at OfU ikke i noe

særlig grad styrte bruken av petroleumsinntektene, der er OfU svake. En ting er å få opp oljen, en annen ting er å sørge for at inntektene i størst mulig grad går til å bygge videre på det fundamentet alle samfunn må ha i bunn for å få folk ut av fattigdom være seg utdanning, matforsyning, helsevesen, eller jobbskaping.

Men det er ikke nok å bare ha den gode viljen og gode intensjoner fra Norge og Nordmenn. Det må være vilje og evne hos våre samarbeidspartnere skal det føre til noe. Flere av de jeg har snakket med utrykte frustrasjon over manglende fremdrift i bistandsprosjektene da mottakeren ikke var interessert, eller var tilgjengelig, eller gjorde sin del av arbeidet som skal til for å få til en utvikling. Samtidig så ble det uttrykt frustrasjon over at norsk bistand innen petroleum er basert på samarbeid med våre departementer og direktorater som har nå fått 50 års erfaring. Flere av landene er på et helt annet stadium i sin utvikling av sektoren og de burde få assistanse av andre enn norsk statsforvaltning frem til det er bygget nok basisforståelse og at en har begynt å se at landet faktisk har potensiale for en petroleumssektor som må forvaltes.

Deretter bør en i alle land en skal assistere foreta en enda bedre utsjekk på om forutsetningene for å lykkes med OfU programmet i det hele tatt er tilstede. Finnes det en utviklingspolitikk som gagnar hele befolkningen, eller er den lagt opp til å gjøre de få rike enda rikere så som i Angola? Eller en kan oppnå mer effekt på fattigdomsbekjempelse med å jobbe mer med næringsutvikling?

Så er vi kanskje i Angola av andre grunner da?

Hjelpe sårbare stater – sårbare stater kjennetegnes ved at staten er svak, mangler legitimitet i befolkningen og har mangelfull kontroll over eget territorium. Det er videre ofte veldig skjev fordeling av godene ved at en rik elite forsyner seg selv først. Dette kan følge etnisitet. Disse statene er ofte part i en konflikt, det er ofte menneskerettsbrudd og undertrykkelse. De fleste av OfU sine samarbeidsland kan falle inn under denne beskrivelsen og vi gir ofte bistand langt utover OfU til disse landene. Vi samarbeider med slike stater av flere grunner. Dette er i tråd med det internasjonale samfunnets fokus på å bygge stabile stater. Andre grunner kan være at dette binder norsk utenrikspolitikk og bistand bedre sammen. For det tredje at vårt engasjement i disse landene øker oppmerksomheten til Norge på den internasjonale arena, særlig vårt omdømme som fredsnaasjon. For vi prøver jo å få en plass i FNs sikkerhetsråd om ikke så lenge.

Gjennom å bruke OfU til å styrke forvaltningsapparatet inkludert både ressurs, inntekt, miljø og sikkerhet bidrar dette til å styrke sårbare stater innen denne sektoren i det minste. Men, er

statsansatte i sårbare stater egentlig i stand til å styrke seg selv? Kanskje ende bedre spørsmål, vil de egentlig kjempe for mer åpenhet, mindre korrupsjon, bedre fordeling av ressursene? Det er jo den samme rike eliten OfU jobber mot som da vil miste sine privilegier? Ved å tilføre denne eliten mer kunnskap, vil dette bare støtte opp under, forlenge og legitimere autoritære og kleptokratiske regimer slik vi finner i Angola? Svarer dette mulige motivet på hvorfor vi er i Angola med petroleumbistand? Blir vi presset til det av Angolanske myndigheter og den politiske eliten?

Neste mulige motiv kan være at vi skal hjelpe andre land å **sikre tilgang til energi og deretter utvikling av samfunnet** – olje og gass er ikke bare en viktig kilde til inntekter, men også en kilde til energi og gir landene stor motivasjon til å få etablert en petroleumssektor i landet sitt. Med tilgang til energi følger normalt utvikling og deretter bekjempelse av fattigdom. I tillegg er det en politisk maktfaktor å sitte på store forekomster av en energikilde, fornybar, eller ikke. Det er nok et motiv at OfU hjelper landene med å forvalte oljerikdommene for igjen å sikre energi tilførselen til verden fremover. Her spiller både vår utenrikspolitikk, sikkerhetspolitikk, energipolitikk, handelspolitikk og næringspolitikk inn. Det er muligens et ønske og motiv at OfU skal spille en rolle i dette arbeidet ved å jobbe med land som nå, eller i fremtiden vil være viktige petroleumsprodusenter, slik som Angola er, Tanzania og Mosambik og Ghana kan bli for å sikre forutsigbar tilgang til energi. Dette vil også være av stor interesse for den norske petroleumsindustrien som retter blikket utenlands. Hvis OfU bygger et godt renommé for Norge gjennom sitt arbeid, er nok dette til fordel når norsk industri skal ha innpass i disse landene når petroleumssektoren virkelig tar av. Det leder oss til neste mulige motiv.

Norsk petroleumsindustri og utenlandssatsing

*«Jeg er blitt kontaktet av norske oljeselskaper og leverandører i de landene vi har vært som ønsker å dele erfaringer og samarbeide.»
Sitat fra samtalepartner*

Det er uten tvil en fordel at etter OfU i flere land har drevet sitt bistandsarbeid i flere tiår, når norske bedrifter kommer, så er det bygget opp en goodwill til nordmenn og norske selskaper. Det kan samtidig også knyttes både dilemma og utfordringer til dette. Kan en si at vår utviklingspolitikk er ment å legge til rette for etableringen av norske selskaper i de landene OfU opererer? Kanskje ikke, da dette ikke er helt god Latin i.f.t. internasjonal praksis, men det er nok uansett en positiv effekt av OfU sitt arbeid og letter inngangen for norske selskaper. Flere

av mine samtalepartner mener dette er et selvfølgelig motiv og en konsekvens av norsk petroleumbistand, og det er ikke feil å ha dette som et motiv.

*«Landet vårt er anerkjent som petroleumsstormakt, det er utmerket og en stor fordel for Norge at gjennom bistanden så får vi klare fordeler i relasjonen til andre nasjoner.»
Sitat fra samtalepartner*

Internasjonalisering av petroleumsindustrien er jo i stor grad det Utenriks-, Nærings – og Olje og Energi departementet og andre sentrale aktører her hjemme i Norge jobber for. Ambassadene våre skal jo håndtere både bistand og business på vegne av Norge og de klarer fint å skille på disse tingene i sin dialog med sine vertsland.

*«Hvis vi skal be landene om å velge selv hvordan de skal organisere og drive sektoren sin, da må vi ikke bare gi dem myndighetsperspektivet. Derfor ville det vært nyttig å kunne gi dem oljeselskapsperspektivet. Det er jo også vår egen erfaring. Det er jo også slik f.eks. Petrad har gjort det i sine 8 ukers programmer.»
Sitat fra samtalepartner*

Her hjemme i Norge har vi etablert Norwegian Energy Partners (NORWEP) nettopp for å internasjonalisere norsk industri og hvis en ser på deres hjemmesider er både Norad, Oljedirektoratet, Petroleumstilsynet og Petrad listet som allianse partnere.

NORWEP er etablert av Utenriks-, Industri – og Olje og Energi departementet sammen med Equinor, Statkraft, og en rekke profesjonelle organisasjoner, de får støtte gjennom statsbudsjettet og via medlemsavgifter fra alle sine medlemsbedrifter innen olje og gass, vann, vind og sol og energisystemer. NORWEPs mål er bl.a. å styrke det langsiktige grunnlaget for verdiskaping og sysselsetting i norsk petroleumsindustri gjennom fokusert internasjonal virksomhet. De markedsfører norsk olje- og gassindustri i utvalgte områder (herunder flere av samarbeidslandene til OfU).

Ser en i historiske tildelingsbrev fra OED til NORWEP (den gang INTSOK) ser en at de fikk midler:

«til særskilte prosjekter som skal bidra til overføring av kompetanse og erfaringer fra forvaltningen av de norske petroleumsressursene til andre petroleumsproduserende land. Slike samarbeidsprosjekter skal dekke overordnede problemstillinger i forhold til næringsutvikling og forvaltning av petroleumssektoren. Prosjektene skal være av både

politisk og industriell karakter og basert på ønsker og behov i aktuelle samarbeidsland.»
(Olje og Energi Departementet (OED), 2013)

Dette ligner jo veldig på det OfU steller med? OED og UD er en av stifterne i NORWEP og de sitter samtidig i styringsgruppen til OfU, er ikke dette grunnlag nok til å se på de potensielt positive synergiene samspillet mellom bistand og næringsutvikling kunne gi?

I Stortingsmelding nr. 15 fra 2008-2009 sies det implisitt i kapittel 15.7 at målsetningen med bistanden til bedre forvaltning av energisektoren i utviklingsland (OfU) er

«viktige bidrag til et investeringsklima som tjener norske interesser i vid forstand og som også bidrar til bedre forsyningssikkerhet internasjonalt.» (Regjeringen, 2009)

«OfU er kreert som et ulydig barn inn i resten av Norad, det vill vært bedre om OfU måtte innordne seg helt og fullt slik resten av Norad er organisert og at dette ble sett på helhetlig. men, Norad i dag er ikke i stand til å koordinere all petroleumsrelatert bistand. Derfor vil OfU fortsette slik som i dag.» Sitat fra samtalepartner

Leser en sittende regjerings politiske plattform (Jeløya-plattformen) vil en nå (heldigvis) finne disse punktene for hva regjeringen vil:

Figur 4. FNs bærekraftsmål

- «Prioritere kapasitetsbygging, kompetanseoverføring og faglig bistand til samarbeidsland.»
- «Reformere organiseringen av norsk utviklingspolitikk, for å sikre en kunnskapsbasert og effektiv bistand, herunder rolledelingen mellom UD, Norad og andre aktører.»
- «Anvende den offentlige bistanden slik at den også utløser private ressurser, bidrar til å nå bærekraftsmålene og til å

skape gode arbeidsplasser i utviklingsland.» Videre står det:

- «Bidra til næringsutvikling og jobbskaping i lavinntektsland, og spesielt prioritere samarbeid med afrikanske lavinntektsland sør for Sahara som Norge har samarbeidsavtale med.»

- «Legge til rette for at norsk næringsliv i større grad kan bli en samarbeidspartner i utviklingspolitikken, og jobbe for at Norge fremforhandler skatteavtaler med flest mulig relevante land for å unngå dobbeltbeskatning.» (Regjeringen, 2018)

Hvis en med hjelp av OfU, kapital og kompetanse fra norsk næringsliv etablerer bedrifter og skaper verdier i et annet land som igjen gjør at flere fra dette landet får jobb, da bekjemper vi nok bedre fattigdom. Spørsmålet blir bare om vi klarer denne omstillingen i Norad og makter å jobbe koordinert og systematisk nok med dette for å få enda bedre effekt av en slik innsats.

*«Snakker du med ambassadører ute så er det ingen tvil om at OfU har gitt Norge stor innflytelse og anseelse. Det har satt Norge i stor respekt også hos andre, til og med USA.»
Sitat fra samtalepartner*

Norsk utenrikspolitikk – er det ikke en ledig plass i sikkerhetsrådet?

Petroleumssektoren er den viktigste sektoren i Norge. Med vårt petroleumsfond, et av verdens største investeringsfond, blir Norge en sentral og interessant aktør ikke bare i finansmarkedet, men også handels- og geopolitisk. Våre erfaringer med å forvalte denne sektoren har siden tidlig 80 tallet tiltrukket seg oppmerksomhet i andre land og vår petroleumsbistand (OfU) har fått tilsvarende oppmerksomhet og anerkjennelse. Hvis en også ser på vår innsats innen et videre energiperspektiv så har vi Norads «Ren energi for utvikling» med spesielt fokus på vannkraft, her har vi minst like lange tradisjoner med å hjelpe andre land. Legger vi på nyere initiativ så som «Fisk for Utvikling», «klimate og skog initiativet», «Landbruksutvikling» så ser en konturene av at Norge profilerer seg til å bli en betydelig aktør (stormakt?) innen energi og naturressursforvaltning.

Regjeringen har uttalt en målsetting å søke medlemskap i FNs sikkerhetsråd i perioden 2021-22 (Regjeringen, 2018). Videre har Norge som målsetting å bruke 1 % av BNP til utvikling også fremover så her er det muligheter for å hente ut mer synergier.

6.1 Hovedanbefaling

*«Det som er litt skummelt er at dette (samarbeid mellom OfU og industrien red. ann.) ikke er opp til diskusjon og refleksjon en gang.»
Sitat fra samtalepartner*

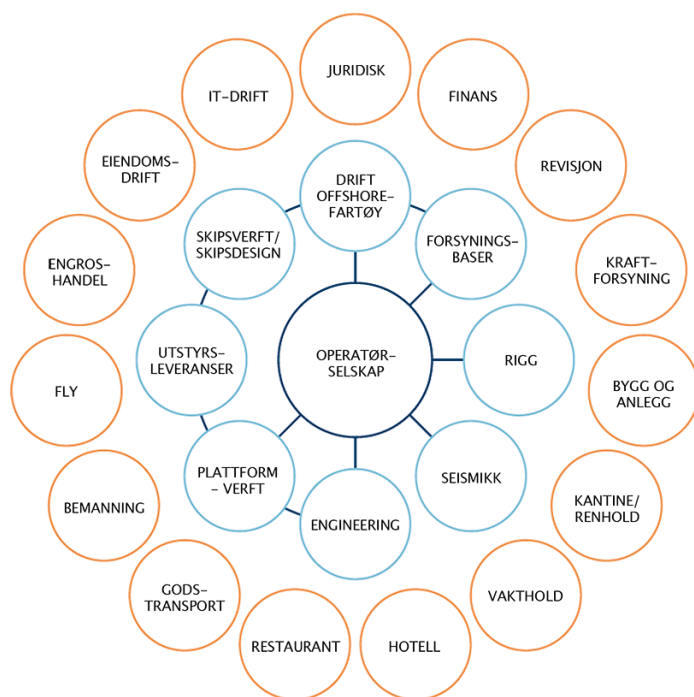
Alt tatt i betraktning; det er kanskje en bedre ide å la OfU være slik det er og heller lage et nytt samordnet program som kreativt nok kunne kalles «**Jobb for Utvikling**».

*«Jo breiere du går ut med mange forskjellige tema i bistanden jo mer komplisert blir det å måle effekten av den.»
Sitat fra samtalepartner*

Dette programmet kunne ha som formål å bekjempe fattigdom ved å legge til rette for:

- kartlegging av behov for tekniske tjenester og kompetanse i takt med oljesektorens utvikling i det aktuelle landet;
- assistanse ved etablering av norsk næringsliv i utlandet;
- å stille risikokapital til rådighet;
- assistanse med å inngå partnerskap med lokale bedrifter;
- bedriftsinterne og bransje relaterte opplæringsprogram;
- jobbskapingprosesser;
- samhandling mot utdanningsinstitusjoner (spesielt yrkesopplæring) m.m.

Dette initiativet trenger jo ikke bare rette seg mot petroleum, men også mot f.eks. ren energi for å jobbe sammen om det grønne skifte, eller mot fiske, eller andre naturressurser. Det er klart at i den grad det finnes kommersielt drivverdige mengder med petroleum så vil et oljeselskap ha behov for en rekke tjenester i tillegg til hva de selv trenger innomhus. Figuren nedenfor viser

Figur 5. Tjenestebehov hos oljeselskap

dette for offshore petroleumressurser slik som i Norge:

Hvis OfU skal bestå slik det er nå bør det allikevel tas noen grep for å få opp effektiviteten og flytte fokus ut til mottaker igjen. Det bør være rom for å trekke inn enda flere ressurser enn tilfelle i dag. Det er travelt på norsk sokkel igjen og våre byråkrater burde bruke mest tid til å håndtere våre egne petroleumressurser. OfU dreier seg i veldig stor grad om

kapasitetsutvikling i andre land med kultur og kontekst veldig forskjellig fra Norge, ikke bare ressursforvaltning, miljø, inntekt og sikkerhet. Hvem tar egentlig dette overordnede ansvaret i OfU? I hvilke(n) av våre statlige institusjoner sitter kompetanse innen organisasjonsutvikling, kompetanseutvikling, læreprosesser, kultur og kontekst i andre land? Hva med å hente inn slik ekspertise fra de landene en operer i? De kjenner jo dette best selv?

«Vi burde gjort mer for å frigjøre kompetansen i den norske forvaltningen, og i norsk næringsliv i den grad vi kan bruke dem og gjøre mer i flere land.»

Sitat fra samtalepartner

Er det en ide at en trener opp et korps av tverrfaglig flinke folk med masse erfaring som flytter seg fra land til land der de bor litt over tid (og ikke bare en uke om gangen slik som i dag) og jobber side om side med å hjelpe landene gjennom kritiske faser i petroleumsutvikling ved å være rådgiver, mentor og coach? I stedet for at en flyr byråkrater og Norad ansatte opp og ned i 2 dagers møter, etter møter og utallige «fact finding missions» med rapporter som forteller det de fleste allerede vet?

«Det ville definitivt være en fordel å kunne trekke inn oljeselskapene i OfU samarbeidet, selv om vi ville fått en del utfordringer når det kommer til rolleblanding.»

Sitat fra samtalepartner

Sentralt i våre erfaringer, fra både petroleumssektoren og i vårt samfunn for øvrig ligger prinsippet om fordeling av roller og ansvar. I petroleumssektoren er samspillet mellom myndigheter og oljeselskapene / industrien spesielt trukket frem slik som illustrert i figur 1, side 19.

Her kan en enkelt se for seg at det skal være klarhet i roller og ansvar mellom myndigheter og industrien. Det sivile samfunn skal for øvrig har en rolle i å påse at myndigheter og industri forvalter landets ressurser, inntekter, sikkerhet og miljøet på best mulig måte.

Det er denne sammenhengen, samhandlingen, gjensidig forståelse og respekt for rollene som gir bærekraftig utvikling, det er innenfor de overlappende områdene er skal ha gjensidig forståelse for hverandre og det er her samhandlingsrommet er. **Og det er dette som virkelig er de norske erfaringene – det er kanskje også dette som er kjerneprinsippene i den Nordiske modellen?**

I figur 1 kan visuelt sett OfU dekke myndighetsperspektivet her og mitt forslag blir da å lage et tilsvarende program som tar industriperspektivet. Jeg har i denne studien bevisst begrenset det til å omhandle disse to perspektivene. Det som denne studien da ikke har trukket frem er rollen til sivil samfunnet, eller mannen i gata og de profesjonelle press og interessegruppene om du vil. I dag støtter Norad en rekke profesjonelle norske og internasjonale organisasjoner og sivilsamfunnsaktører gjennom forskjellige tilskuddsordninger. Disse gjør selvfølgelig en viktig og god jobb i utviklingsarbeidet (også innen petroleumssektoren), eller de produserer ny kunnskap om utvikling og bistand. Det får være en egen avhandling å se på sivil samfunnspektivet.

«Det er blitt et problem at en skal fange opp så mye andre tema i tillegg, det er jo ikke lenger olje for utvikling, det er alle komponentene, likestilling med mere og ikke bare ressursforvaltning. Det er jo for så vidt viktige ting, men for mottaker er dette overveldende mye.»
Sitat fra samtalepartner

6.2 Evaluering av hypoteser og forskningsspørsmål

Hypotesene jeg ville se nærmere på var:

- 1) Hvis bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir positive synergier
- 2) Hvis bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir negative synergier

Det har for så vidt vært nyttig å ha disse hypotesene i bakholdet gjennom litteratursøk og i de samtale jeg har hatt, men farget av hva jeg selv har stor tro på så har jeg nok endt med å jobbe mest for at hypotese 1 skulle få nok argumenter. Det er tross alt bare en hypotese som hvis en tør sette ut i livet vil finne ut om det har noe for seg. Det har også underveis dukket opp en rekke viktige spørsmål der noen er definert innenfor denne avhandlingen og forsøkt besvart, mens andre er falt utenfor og dermed avgrenset.

6.3 Begrensninger og muligheter

Både petroleumssektoren og bistandsfagfeltet er komplekse områder å jobbe med. Ingen land håndterer hverken sektoren, eller bistand på samme måte så det finnes ingen «magic silver bullet» som fikser alt. Kunsten å håndtere bistand og petroleumssektoren er i en kontinuerlig utvikling og det er slik som med å kjøpe en PC, det vil alltid komme en ny modell bedre og raskere enn den du kjøpte i går. En avhandling som denne er jo i utgangspunktet bare en teoretisk øvelse der meninger, ideer og synspunkter til en rekke samtalepartnere, mine egne og

utvalgte teoretikere og forfattere kommer til uttrykk. En vil jo ikke få svar på om dette er gode ideer og anbefalinger før de blir satt ut i livet. Men, første steg er i alle fall å ha troen på at systematisk kapasitetsutvikling er prosessen der enkeltpersoner, organisasjoner og samfunn oppnår, styrker og opprettholder evnen til å sette, og oppnå sine egne utviklingsmål over tid. Så er det vel også slik at det hjelper å ha troen på at veien ut av fattigdom er å tilrettelegge for at innbyggerne i et land får tilgang til å få seg en jobb med en anstendig betaling. Gitt at landet finner nok drivverdige mengder olje så skal det i prinsippet kunne legges til rette for jobbskaping, med mindre disse stort sett går til erfarne utlendinger fra internasjonale selskaper (fra Norge) da. Og kanskje det er hele intensjonen med petroleumbistanden fra Norge?

6.4 Fra hode til hale

Jeg hadde valgt ut to hypoteser om (olje)bistand versus (olje) business som jeg ville undersøke nærmere på denne måten:

- 1) Bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir positive synergier
- 2) Bistand og petroleumsbusiness samvirker og gir negative synergier

Herunder ville jeg se på sammenhenger mellom vår egen petroleumshistorie, norsk utviklingspolitikk, vår utenrikspolitikk samt vår internasjonale næringspolitikk og effektivitet i bekjempelse av fattigdom.

Mine funn støtter at petroleumbistand, slik som i Olje for Utvikling, bør kunne sameksistere med en egen norsk innsats innen næringsutvikling og næringsfremme, gjerne med navn Jobb for Utvikling. Slik vi man kunne oppnå en synergi og en økt påvirkning på bekjempelse av fattigdom og samtidig oppnå andre politiske mål. En slik konklusjon passer best på land hvor det er allerede gjort drivverdige funn av petroleumsforekomster.

«Man må ta den risikoen at noen ganger kommer kanskje noe av det vi velger å gjøre i bistanden og biter oss halen, men det må vi tåle.»

Sitat fra samtalepartner

Ved å se på teorier og praksis for samfunnsutvikling generelt og innen petroleumssektoren spesielt mener jeg at jeg har drøftet de positive og de negative sidene ved et mulig samvirke mellom bistand og business. Det vil nok alltid være dilemmaer og utfordringer knyttet til en slik sammenblanding og kanskje har den zambiske samfunnsøkonom og forfatter Dambisa

Moyo rett i at Afrika trenger «Trade, not Aid». Dette er hovedbudskapet i boken hun kom med i 2009 som fikk tittelen: *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There is Another Way for Africa* (Moyo, 2009). Hun hevder videre at afrikanerne har det mye verre etter at 1 trillion USD er brukt på bistand i Afrika siste 50 år. Kanskje hun har rett og vi burde slutte med bistand?

6.5 Behov for ny forskning?

Videre forskning innen dette område kan være å gå i dybden for å se hvilke varige og nyttige resultater OfU har fått til. Vi har drevet med petroleumbistand i 40 år og OfU er kommet inn i tenårene allerede, da er det kanskje på tide å se på rammene og effekten av programmet på nytt?

«Jeg tror at på sikt kan OfU programmet ødelegge for norsk rennomme på grunn av alt for mye byråkrati, at vi ikke klarer å samarbeide på norsk side og en reiser ned på fact finding, etter fact finding og spør mottaker om hvordan de gjør ting uten at vi gir noe tilbake. Se spesielt hvor lang tid det har tatt å få på plass et program i Myanmar.»
Sitat fra samtalepartner

Andre områder det hadde vært interessant og forsket videre på kan være hvordan man driver mest mulig effektiv næringsutvikling i utviklingsland. Jeg og andre eks kollegaer har gjort oss noen tanker og laget noen skisser for dette mer enn en gang opp gjennom tidene.

Naturlig følge av dette er hvordan en best mulig kan internasjonalsiserer norsk petroleumsindustri, eller kanskje hele energiklyngen.

Et annet område (som også Norge selv burde jobbet mer med) er hvordan en skal klare overgangen fra oljealderen til neste industribase. Det er ikke mange næringer i verden som gir så mye verdiskapning pr. ansatt som denne. Næringen er sterkt naturvitenskapelig og teknologibasert så det er naturlig å se for seg at vi må finne ut hvor denne erfaringen, kunnskapen og tradisjonene best passer inn i en grønnere, eller blå (havet) fremtid.

Så hadde jeg bevisst utelatt å trekke inn rollen til sivilsamfunnsaktørene i petroleumsutviklingsarbeidet, dette kunne jo vært spennende å se mer på.

Så kunne det vært veldig interessant å sett på det Dambisa Moyo hevder i sin bok at vi bør slutte med bistand og heller handle med de afrikanske landene (Moyo, 2009).

Andre ting en kunne sett videre på er dette med at Norge vil ha en plass i sikkerhetsrådet i 2020 – 2021. Er det verdt pengene?

Videre; hvorfor bruker Norge 250 bistandsmillioner på å finansiere amerikanske tenketanker? Er det for å kjøpe innflytelse i USA? Er det for å bygge opp om vårt omdømme som fredsnasjon? Ca. 40 amerikanske organisasjoner fikk i 2011 250 millioner (Salvesen, 2013).

7 Bibliografi

- Communications Development Incorporated. (2016). *Human Development Report 2016*. Washington DC, USA: United Nations Development Programme.
- Aas, K. R. (2017, oktober 30). *Campaigning for a Seat at the UN Security Council: Norway Brings a Lot to the Table*. Hentet fra Huffington Post: www.huffingtonpost.com
- Al-Kasim, F. (2006). *Managing petroleum resources : the "Norwegian model" in a broad perspective*. Oxford: Oxford Institute for Energy Studies.
- Al-Kasim, F., Søreide, T., & Williams, A. (2013). Corruption and reduced oil production: An additional resource curse factor? *Eselvier - Energy Policy* 54, ss. 137-147.
- Angola. Sosialimperialismen i Afrika. (1977). *Boken bygger på artikler i Klassekampen*. Oslo: Forlaget Oktober AS.
- Bryman, A. (2015). *Social Research Methods*. Oxford University Press.
- Dagbladet. (2011, 11 29). www.dagbladet.no. Hentet fra www.dagbladet.no: <https://www.dagbladet.no/nyheter/business-bedre-enn-bistand/63433712>
- Econ. (2004). *Econ Report 2004-065 West Africa's oil resources - curse or blessing?* Oslo: Econ.
- Fjose, S., Mellbye, C., & Grunfeld, L. A. (2014). *Norske økonomiske interesser i Angola*. Oslo: Menon Business Economics.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Communication and Technology Journal*, vol 29, ss. 75-91.
- Hanisch, T. J. (1992). *Norsk oljehistorie. Fra vantro til overmot?* Oslo: Leseselskapet, Norsk Petroleumsforening.
- Hansen, K. F. (2017). *Angola: a brief historical background*. Bielefeld: Transcript Verlag, cop.
- Klemsdal, L. (2009, 1). Den nordiske modellen i tre deler. *Sosiologi i dag Årg. 39*, ss. 3-10.
- Kleppe, P. (2008, juni 20). *Fleksibel norsk modell*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/m1eP4/Fleksibel-norsk-modell>
- Kolstad, I., & Wiig, A. (2008). *Political Economy Models of the Resource Curse*. Bergen: Christian Michelsen Institute.
- Krozewski, G. (2015). Global Britain and the Post-colonial World: The British Approach to Aid Policies at the 1964 Juncture, Contemporary British Histor. *Contemporary British History*, ss. 222-240.
- Lunde, L., & Thune, H. (2008). *Norske interesser: utenrikspolitikk for en globalisert verden*. Oslo: Cappelen Damm.
- Matthews, B. (2010). *Research Methods: A Practical Guide for the Social Sciences*. Pearson Longman.

- Moore, M. (2004). Revenues, State Formation and the Quality of Governance in Developing Countries. *International Political Science Review* vol 25, ss. 297-319.
- Moyo, D. (2009). *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There is Another Way for Africa*. Farrar, Straus and Giroux.
- Norad. (2015, 02 16). *Slik er norsk bistand organisert*. Hentet fra www.norad.no: <https://www.norad.no/om-bistand/slik-er-norsk-bistand-organisert>
- Norad. (2017, 09 12). *Norad - thematic areas - oil for development - what we do*. Hentet fra www.norad.no: <https://www.norad.no/en/front/thematic-areas/oil-for-development/what-we-do/>
- Norad. (2017, 09 12). *Norad Tema økonomisk utvikling og offentlig forvaltning*. Hentet fra www.norad.no: <https://www.norad.no/tema/okonomisk-utvikling-og-offentlig-forvaltning/olje-for-utvikling/>
- Norad. (2018, March 24). *www.norad.no*. Hentet fra <https://www.norad.no/om-bistand/slik-er-norsk-bistand-organisert/>.
- Norway in the UN*. (2018, mai 13). Hentet fra <https://www.norway.no/en/missions/un/>: <https://www.norway.no/en/missions/un/values-priorities/peace-stability-sec/>
- Olje og Energi Departementet (OED). (2013, Mars 22). *Regjeringen.no*. Hentet fra Tildelingsbrev og tilsagnsbrev: <https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/oed/tildelingsbrev-og-tilsagnsbrev/intsoek/id445824/>
- Perkins, J. (2004). *Confessions of an Economic Hit Man*. Berrett-Koehler Publishers.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Regjeringen. (2003, August 15). *www.regjeringen.no*. Hentet fra Dokument\rapporter og planer: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/strategic-framework-angola-2003-2005/id105923/?q=Angola>
- Regjeringen. (2009, september 7). *www.regjeringen.no*. Hentet fra Stortingsmelding nr. 15 (2008-2009). Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk.: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-15-2008-2009/id548673/sec1>
- Regjeringen. (2018, 01 14). *www.regjeringe.no*. Hentet fra Politisk Plattform: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2585544/>
- Regjeringen. (2018, 01 14). *www.regjeringen.no*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2585544/?q=politisk-plattform>: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2585544/?q=politisk-plattform>
- Regjeringen. (2018, 03 25). *www.regjeringen.no*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dep/ud/id833/>.
- Ross, M. (1999). The Political Economy of the Resource Curse. *World Politics* 51, ss. 297-322.

- Ryggvik, H., & Engen, O. H. (2005). *Den skjulte dagsorden, rammer for en alternativ oljepolitikk*. Stavanger: SAFE.
- Salvesen, G. (2013, april 24). *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/8wK7G/Bistands-millioner-gar-til-amerikanske-tenketanker>
- Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Store Norske Leksikon. (2017, Oktober 10). *SNL*. Hentet fra Marshallplanen: <https://snl.no/Marshallplanen>
- Thyvold, H. (2011). *Fridtjof Nansen*. Oslo: Font Forlag.
- Tuli, F. (2011, September). The Basis of Distinction Between Qualitative and Quantitative Research in Social Science. *Ethiopian Journal of Education and Sciences*, vol. 6, ss. 97-108.
- Tvedt, T. (1999). *Perspektiver på norsk utviklingshjelps historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tvergård, A. (2017, september 27). *NRK*. Hentet fra NRK - URIX: <https://www.nrk.no/urix/slik-jobber-norge-for-en-plass-i-fns-sikkerhetsrad-1.13708035>
- USAID. (2018). *www.usaid.gov*. Hentet fra <https://www.usaid.gov/who-we-are/usaid-history>: <https://www.usaid.gov/who-we-are/usaid-history>
- Utenriksdepartementet. (2009, 03 13). *St.meld. nr. 15 (2008-2009) Interesser, ansvar og muligheter - Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk*. Hentet fra www.regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-15-2008-2009/id548673/sec1>
- Utenriksdepartementet. (2014). *Utdanning for utvikling*. Oslo: Utenriksdepartementet.
- Utenriksdepartementet. (2015). *Globalisering og handel - Muligheter og utfordringer for Norge i handelspolitikken*. Oslo: Utenriksdepartementet.
- Utenriksdepartementet. (2015). *Sammen om jobben - Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet*. Oslo: Utenriksdepartementet.
- Utenriksdepartementet. (2017). *Felles ansvar for felles fremtid - Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk*. Oslo: Utenriksdepartementet.
- Vetlesen, L. (1987). *Det Norske Fredskorps. Fra Trollvasshytta til Afrika*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.
- Waage, H. H., Tamnes, R., & Vik, H. H. (2013). *Krig og fred i det lange 20. århundre*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Walls, M. (2014, 3 18). *Managing non-technical risks*. Hentet fra www.mlbc-aapl.org: http://www.mlbc-aapl.org/docs/WVU_Non-_Tech_Risk_for_MLB.pdf
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. SAGE Publications Ltd.

8 Figurliste

Figur 1. Promotering av Marshallplanen.....	8
Figur 2. Roller og ansvar i bærekraftig kapasitetsutvikling	21
Figur 3. Kart over angolanske blokker.....	34
Figur 4. FNs bærekraftsmål.....	68
Figur 5. Tjenestebehov hos oljeselskap.....	70

9 Vedlegg

9.1 Vedlegg 1: samtaleguide

Fint om du kan lese gjennom innledningen og disse spørsmålene før samtalen.

Målet med alt utviklingssamarbeid (bistand) er fattigdomsbekjempelse og en nøkkelkomponent i dette arbeidet er å skape økonomisk vekst og sysselsetting. Norad sier på sine sider: «For å bidra til fattigdomsbekjempelse skal utviklingspolitikken bidra til nødvendig økonomisk vekst og styrking av privat sektor. Innsatsene innen global helse, fred og forsoning, humanitær bistand og økt tilgang til energi videreføres.»

I den offisielle kommunikasjon (Norad websider og brosjyrer) som profilerer Olje for Utvikling (OfU) sies det at OfU deler de norske erfaringene innen petroleumforvaltning og at de tar en holistisk tilnærming til arbeidet.

OfU sier videre: “The Oil for Development (OfD) Programme targets poverty reduction through responsible management of petroleum resources.”

OfU bidrar til dette målet gjennom disse outcomes:

- 1) The authorities have established a legal and regulatory framework for the petroleum sector
- 2) The authorities manage the petroleum sector according to their mandate
- 3) The authorities are transparent in their management of the petroleum sector, and the public holds the authorities accountable

OfU forklarer at de fire komponentene i en holistisk tilnærming til petroleumforvaltning er:

- 1) Resources. At en må ha: “Profitable and sustainable management of petroleum resources.” I dette legger de bl.a. at en må ha et legalt rammeverk på plass, kartlegge ressursene, drive dataforvaltning, og foreta miljøkonsekvensutredninger.
- 2) Revenues. Her finner en: “Design and implementation of policy and legal frameworks to ensure a fair share of the petroleum resources is allocated to the government, while preserving sufficiently attractive returns to investment and production. Advice on how revenues may be managed without causing macro-economic instability and a “crowding out” of other industries. Examples of topics covered by this component are: petroleum fiscal regimes, petroleum fund

issues, macroeconomic and fiscal framework, revenue administration and initiatives to promote transparency.

3) Environment. Informed decision-making that takes account of environmental concerns in all phases of petroleum exploration and production (in deciding which areas to open for exploration, seismic surveys, exploration drilling, field development, production and decommissioning).

4) Safety. Public management of health, safety, environment (HSE) and preparedness in the petroleum sector. Examples of topics covered by this component are: disaster prevention, HSE legislation and institutionalization, as well as three-party co-operation between trade unions, employer unions and the authorities.

Med tanke på vår egen suksessfulle petroleumssektor og historie med: de 10 oljebud som politisk styring; byggingen av Statoil (Nå Equinor); leverandørbedriftene; sysselsettingen og verdiskapningen denne næringen står for samt en målsetting om effektiv fattigdomsbekjempelse har jeg følgende spørsmål:

1. Hva er de positive virkningene av at Norge gir petroleumsbistand via OfU?
 - a. For Norge?
 - b. For mottakerlandet?
2. Hva er de eventuelle negative virkningene av at Norge gir petroleumsbistand?
 - a. For Norge?
 - b. For mottakerlandet?
3. Hvilke hovedmotiv(er) tror du ligger bak etableringen av Olje for Utvikling?
4. Hva kunne vært gjort annerledes for å få bedre effekt av petroleumsbistanden og OfU programmet?
5. I dag baserer OfU programmet sitt kjerne innhold og kapasitet i stor grad på kompetansen og kapasiteten til de statlige petroleumsrelaterte institusjonene her hjemme i Norge.

Hvilke positive / negative virkninger har det at det er kun våre statlige institusjoner som skal bidra til å nå målene innen petroleumsbistanden?

6. OfU programmet har prioritert å bidra til fattigdomsbekjempelse ved å gi assistanse til statsforvaltningen i de landene de opererer.

Hvilke positive / negative virkninger ville det fått om en også fokuserte OfU programmet på å bygge statsoljeselskapet i de landene en opererer?

7. Gitt at det var mulig og ønskelig; hvilke positive / negative virkninger ville det fått om Equinor ble aktivt trukket inn i petroleumbistanden?

8. Det er besluttet at OfU skal administreres av et sekretariat hjemme i Norge i Norad, med tanke på at Norge har ambassader i de fleste land OfU opererer.

Hvilke positive / negative virkninger ser du av denne måten å strukturere OfU?

9. OfU sier at de jobber holistisk i sitt arbeid og at de dekker dette inn ved å fokusere på:

- Ressursforvaltning
- Inntektsforvaltning
- Miljøforvaltning
- Sikkerhet

Hvilke styrker og svakheter (i.f.t. å bekjempe fattigdom) ser du med denne formen å definere og tenke holisme? Ref. vår egen oljehistorie, mangler det noen viktige områder?

10. Hvilke positive / negative virkninger (på bekjempelse av fattigdom) tror du det ville vært hvis Norges petroleumbistand (OfU) og Norads øvrige arbeid med næringsutvikling (jobbskaping) ble samlet under en felles innsats?

11. Hvilke positive / negative virkninger ville det fått hvis OfU og Norads øvrige arbeid med næringsutvikling ble samlet under en felles innsats og at en i mest mulig grad baserte dette på et samspill med norske petroleumsbedrifter?

12. Hvilke positive / negative virkninger ville det fått dersom mer av internasjonaliseringsarbeidet i Norge (gjennom f.eks. NORWEP, NHO og andre aktørers arbeid) samt arbeidet på de norske ambassadene ble samkjørt til en felles innsats for bekjempelse av fattigdom?

13. FN lanserte i 2015 med 17 forskjellige bærekraftsmål som også Norge har forpliktet seg til. Å bekjempe fattigdom er bare ett av dem og er det første.

I hvilken grad tror du OfU sine målsettinger i dag kan koples til en, eller flere av disse, og hvordan kunne en evt forbedret programmet slik at en bidro til flere av disse målene?

14. Til slutt et eksempel; Angola er omtrent like stor produsent av olje som Norge, det er allikevel en av verdens fattigste og minst utviklede land. Angola er blitt Norges viktigste økonomiske samarbeidspartner i Afrika. Equinor har fått tilgang til svært betydningsfulle andeler i blokker på Angolas kontinentalsokkel. Angola er i dag det største produksjonslandet utenfor Norge for Equinor. Equinor (og andre norske bedrifter) henter ut store fortjenester fra sine aktiviteter i Angola, og en del av denne fortjenesten går til den norske stat som skatter betalt av de norske selskapene. I følge OfU sin årsrapport for 2016 brukte OfU 18.8 MNOK (av en total på 300 MNOK) på aktiviteter i Angola.
- a. Hva tror du er effekten av denne bistanden på bekjempelse av fattigdom i Angola?
 - b. Hva tror du er grunnen(e) til at Norge fremdeles gir petroleumbistand til Angola?

9.2 Vedlegg 2: Samtykke- og konfidensialitetserklæring

Samtykkeerklæring og Konfidensialitet

Jeg er gjort kjent med bakgrunn for studien og har takket ja til å delta i en samtale. Jeg er gjort kjent med at informasjon vil bli anonymisert for bruk i en masteroppgave, og at samme informasjon kan bli benyttet i fagartikler mm.

Jeg aksepterer videre at intervjuet tas opp på bånd mot at det slettes når masteroppgaven er innlevert den 25.7.2018.

Navn:.....

Dato / sted:.....